Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Každodenní život hradiště v Chrudimi v 9. – 11. století

Štěpánka Pončíková

Bakalářská práce

2012

Prohlašuji,

že tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem k práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající se zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon a zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla dle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Tímto také souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 11. 2012

Štěpánka Pončíková

Anotace

Ve své práci se snažím o shrnutí poznatků o historii města Chrudimě, získaných archeologickými výzkumy. Soustředím se i na dějinný vývoj lokality z hlediska historie. V práci jsem popsala význam tohoto místa od dob pravěkých, čehož jsou důkazem doklady získané převážně během archeologických výzkumů v posledních 30-ti letech. Předmětem práce je především zpracování a interpretace části nálezového fondu získaného archeologickým výzkumem v Chrudimi v Hradební ulici v roce 2006.

Klíčová slova:

archeologie, historie, hradiště, raný středověk

Annotation

At my thesis I try to summarize the knowledge about the history of Chrudim city, obtained through archeological researches. I concentrate to the development of this locality in terms of history. At my thesis I desribed the importance of this place since prehistoric times, which are proof of evidence obtained mainly during archaeological excavations in the last 30 years. The subject of the work is mainly processing and interpretation of the find fund acquired through archaeological research at Chrudim Hradební ulice in 2006.

Key words:

archeology, history, hillfort, early Middle Age

OBSAH

	Úvod		1
1	Hradiště a doba hradištní		3
2	Chrudim		4
3	Přírodní podmínky		6
4	Historický rámec		8
5	Časně slovanské až mladohradištní osídlení v okolí Chrudimi		14
6	Dějiny bádání		15
7	Jednotlivé výzkumy		20
	7.1	Kollárova ulice	20
	7.2	Filištínská ulice	20
	7.3	Husova ulice	21
	7.4	Komenského ulice	22
	7.5	Břetislavova ulice	23
	7.6	Resslovo náměstí	23
	7.7	Školní náměstí a Komenského ulice	25
	7.8	Stavba OC Tesco Chrudim	26
	7.9	Záchranný archeologický výzkum na obchvatu Chrudimi	26
8	Historický rámec		28
9	Chrudimské hradiště		31
	9.1	Opevnění	31
	9.2	Vnitřní zástavba hradiště	34
	9.3	Zázemí hradiště	36
	9.4	Pohřbívání	37
	9.5	Hrad	37
10	Keramika		39
11	Harrisova metoda		40
12	Hradební ulice		41
	12.1	Metoda výzkumu	41
	12.2	Čtverec H6	42
	12.3	Stručný popis nálezové situace	42
	12.4	Keramika nalezená ve čtverci H6	53
13	Grafické zobrazení		56
	13.1	Grafické zobrazení podílu zastoupení v jednotlivých technologických skupinách	56
	13.2	Grafické zobrazení podle druhu keramických nádob	57
	13.3	Grafické zobrazení typu výpalu	58
	13.4	Grafické zobrazení podílu keramických zlomků v jednotlivých uloženinách	59
14	Interpretace nálezové situace		60
15	Závěr		63
16	Seznam použitých zkratek		64
17	Přehled použité literatury		65
	17.1	Literatura	65
	17.2	Odborné články	66
	17.3	Internetové zdroje	68
18	Katalog keramických střepů ze čtverce H6		70
19	Kresebná dokumentace keramických střepů ze čtverce H6		101
20	Seznam obrazových příloh		118
21	Obrazová příloha		120

Úvod

Město Chrudim je a vždy bylo jedním z nejvýznamnějších měst východočeského regionu, rozkládající se v nížinách středního Polabí pod Železnými horami. Svou polohou a historickým jádrem patří mezi nejkrásnější města v Čechách a vždy přitahovalo pozornost odborníků i amatérských historiků. Do širšího povědomí archeologické společnosti však město vstoupilo až s nástupem „moderní" výstavby po roce 1980, pokud pomineme dřívější archeologické počiny v 2. polovině 19. století vedené například státním úředníkem M. Lüssnerem.[1] Díky poznatkům, které nám přinesly archeologické výzkumy na katastru tohoto správního centra, je zřejmé, že město bylo osídleno již od dob pravěkých.[2] Další archeologickou pozornost městu věnovali zejména J. Frolík a J. Sigl.

Archeologie je samozřejmě spjata i s jinými vědními obory, se kterými se vzájemně doplňuje. Tak i já jsem se ve své práci věnovala vývoji i historickému a nástinu přírodních podmínek.

Na katastru dnešního města se slovanští osadníci zabydleli již na přelomu 7. a 8. století, výraznější stopy osídlení však pocházejí až z období střední doby hradištní. Před stavebním boomem v 80. letech minulého století bylo usuzováno, že na zdejší lokalitě v 9. – 10. století žádné hradiště neexistovalo. Záchranné archeologické výzkumy podnícené stavebními aktivitami v centru města tento poznatek ale vyvrátily.[3] Existenci raně středověkého hradiště naštěstí potvrdily archeologické výzkumy vedené v pozdější době.[4] Více poznatků nám přinášejí archeologické výzkumy o následujících staletích, o 11. – 13. století. První nezpochybnitelnou zprávu nám o správním hradišti přináší Kosmova kronika se zmínkou, že na

[1] M. Lüssner popsal například situaci u kostela sv. Kříže (LÜSSNER, M.: Kostel sv. Kříže v Chrudimi, In *Památky archeologické* VII, 1868, s. 495 – 506), další osobností 19. století byl architekt F. Schmoranze, který prováděl architektonicky složitou regotizaci arciděkanského kostela Nanebevzetí P. Marie (SCHMORANZ, František: Zprávy o znovuzapočaté obnovovací stavbě děkanského chrámu s. Salvatora či Nanebevzetí P. Marie v Chrudimi. In *Posel z východních Čech* VI, č. 14, 1873).

[2] Patrně nejdůležitější poznatky o tomto období nám přinesly archeologické výzkumy V. Vokolka, který dokumentoval situace při výstavbě panelového sídliště a souvisejících komunikací na návrší Pumberka, přinášející doklady o lengyelském sídlišti a slezskoplatěnickém hradišti (VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XIV/1, 1987, s. 30 – 37).

[3] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Chrudimi (rekonstrukce kanalisace a vodovodu). In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 74 – 82

[4] Informace nám přinesly například archeologické výzkumy v ulici Filištínská a Hradební (FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy okresního archivu v roce 1996. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIII, 1997, s. 86 – 95; TÍŽ Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIV, 1998, s. 137 – 147; SIGL, Jiří: Předstihový výzkum v Hradební ulici čp. 14 v Chrudimi v r. 1994. In *Zpravodaj KMVČ* XXI, 1995, s. 61 – 72).

Chrudimském hradišti zemřel v roce 1055 kníže Břetislav I.[5] Hradiště bylo opevněno dřevohlinitou hradbou s roštovou konstrukcí a čelní plentou z opukových kamenů. Zachyceno bylo také četné osídlení v blízkém okolí hradiště, kde byla zdokumentována řada stop po soudobých vesnických sídlištích.[6]

Nejčastějším archeologickým nálezem byly keramické zlomky. Málokdy jsou nacházeny celé nádoby. Svou prací se pokouším regionálnímu muzeu v Chrudimi pomoci se zpracováním částí keramických nálezů, a to konkrétně keramických střepů nalezených v sondě H6 při výzkumu v Hradební ulici v roce 2006. Tento výzkum poskytl velké množství archeologického materiálu, který je třeba zpracovat a zkatalogizovat, jelikož během let ztrácí často svou hodnotu. Čtverec H6 se nacházel ve středu zkoumané locality, a kromě početných uloženin odhalil i sklepní prostory kamenného domu datovaného do 17. století. V práci se soustředím převážně na material datovaný do 9. – 11. století. Ovšem nelze se vyhnout ani obdobím starším, či naopak mladším, jelikož spolu tyto věky z historického hlediska úzce souvisí.

Na archeologických výzkumech, které jsou bohužel pouze předstihových a záchranných typů vyvolanými výstavbou nových budov či inženýrských sítí, se podílí zejména Archeologický ústav AV ČR Praha a Regionální muzeum v Chrudimi. Ráda bych touto cestou poděkovala právě pracovníkům těchto ústavů, a to zejména PhDr. Janu Frolíkovi, CSc., PhDr. Jiřímu Siglovi a Mgr. Janu Musilovi. Záchranný archeologický výzkum v Hradební ulici v roce 2006 proběhl pod jejich vedením, a tak i v jejich péči se nachází archeologický materiál, záznamy a veškerá dokumentace výzkumu, díky které jsem mohla část nálezového fondu pocházejícího ze čtverce H6 zpracovat. Dále jim děkuji za poskytnutí četných rad a informací

[5] KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Praha, 1972
[6] FROLÍK – SIGL: *Chrudimsko v raném středověku*

1 Hradiště a doba hradištní

Název doby hradištní je odvozen z období, které se vyznačovalo stavbou opevněných, umělým i přirozeným způsobem chráněných sídel, která jsou v archeologii označována jako hradiště. Šlo o velmi významnou epochu, která se překrývala s počátky kmenového zřízení a prvních feudalistických států. Pro celé období byla charakteristická keramika z hrubého, slídou promíseného materiálu, zdobená především hřebenovým ornamentem.

Tradiční archeologická periodizace dělí období našeho raného středověku na tzv. časně slovanské období (6. století), starší dobu hradištní (7. a 8. století), střední dobu hradištní (9. a 1. polovina 10. století) a mladší dobu hradištní (2. polovina 10. až 13. století).[7]

Nejčastěji se hradiště nalézají ve vyvýšené poloze. Jsou to hradiště ostrožná, vybudovaná na ostrozích nad vodními toky či údolími. Na jižní Moravě jsou častá také hradiště blatná, která jsou v nížinách, obtékána řekami a jejich rameny. Hradiště byla chráněna mohutnými hradbami dřevohlinité konstrukce s kamennými zdmi a příkopy. K fortifikaci patřily i věže, mosty a důmyslné brány. Byla členěna na několik částí, a to vnitřní část nazývanou akropole a předhradí, kterých mohlo být hned několik. Hradiště ve své době plnila mnoho funkcí – byla buď mocenským, nebo politickým centrem, knížecím sídlem, střediskem státní správy, obchodu i specializované výroby, centrální kultovní místo, vojenská pevnost a v ohrožení i útočištěm pro obyvatele z okolí [8].

[7] Periodizace doby hradištní uvedena v publikaci Magdaleny Beranové a Michala Lutovského (BERANOVÁ, Magdalena – LUTOVSKÝ, Michal: *Slované v Čechách. Archeologie 6. -12. století*. Praha, 2009. ISBN 978–80-7277-413-5).

[8] Definice dle LUTOVSKÝ, Michal: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2001. ISBN 80-7277-054-3.

2 Chrudim

Chrudim je jedním z nejvýznamnějších měst Východních Čech. Jde o okresní město v Pardubickém kraji. Leží 110 km východně od Prahy a 10 km jižně od krajského města. Dominantou města, která je vidět z dálky, je chrám Nanebevzetí Panny Marie, gotická stavba s románskými základy z 13. století.[9] Dalšími známými památkami jsou Mydlářovský dům, stará radnice, kapucínský klášter s kostelem sv. Josefa a komplex muzejních budov z přelomu 19. /20. století. Chrudim je proslavená také známými rodáky, mezi které patřil např. Viktorin Kornel ze Všehrd, autor právnického díla „O práviech, o súdiech i o Dskách země České knihy devatery", Jan Nepomuk Štěpánek, dramatik, herec a ředitel Stavovského divadla nebo vynálezce lodního šroubu Josef Ressel.[10]

Chrudim patří, spolu s např. Vysokým Mýtem, Poličkou a Hradcem Králové, mezi královská věnná města. Tato města byla určena pro potřeby českých královen a na jejich činnost dohlížel zvláštní podkomoří. Proces byl zahájen králem Václavem II., který město daroval své manželce Elišce Rejčce. Další obdarovanou královnou se stala Eliška Pomořanská, čtvrtá manželka císaře Karla IV. Tato tradice se udržela až do zániku Habsburské monarchie. Ve své době byla Chrudim velice významná, což dokládá i to, že byla krajským městem.

Městským znakem je černá, doprava hledící orlice se sedmi velkými a sedmi malými letkami v roztažených křídlech s červeným zobákem, jazykem a pařáty, umístěná na stříbrném gotickém štítě. [11]

V písemných pramenech se Chrudim objevuje pod označeními Grudim, Hrudim, Hrudimensis nebo Hrvdim s označením castrum, uros či civitas [12]. První písemnou zmínkou je donace pro břevnovský klášter z roku 993, ta je však falzem z 13. století. Samotná listina se považuje za pravou, ale ve 13. století byla poupravena a bylo do ní vepsáno několik dodatků, mezi něž patří právě část zmiňující Chrudim. Další zmínka je v Kosmově kronice a váže se k roku 981. Kosmas zde vymezuje državy rodu Slavníkovců, konkurentů Přemyslovského

[9] Datace kostela ve FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudim v pravěku a středověku. Obrázky každodenního života*. Chrudim, 1998. ISBN 80-902531-0-5.

[10] URL: http://www.chrudimsky.navstevnik.cz/o-chrudimi/historie/ [cit. 2012-08-18].

[11] URL: http://www.chrudim-city.cz/index.asp?p=20&s=217&id=219 [cit. 2012-08-18].

[12] Podrobně se historií Chrudimi a dalších měst zabývá: KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl, H- Kole*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-14-1 (dále citováno KUČA, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku).

rodu, a řadí mezi ně i Chrudimsko. I na tuto zmínku ale dopadají stíny pochybností [13], poněvadž Kosmas zde hranice slavníkovského panství popisuje pro 10. století neobvykle. Chrudim však již od 9. století fungovala jako centrum jižní části východních Čech, jehož rozmach potvrzuje četnost soudobých sídlišť kolem města.[14] První nezpochybnitelnou zprávou je další údaj Kosmovy kroniky, kdy na zdejším hradišti umírá přemyslovský kníže Břetislav I. počátkem roku 1055.

[13] Problematice se věnovali např. FROLÍK, Jan, Chrudim – raně středověké centrum jižní části východních Čech (Archeologie a 950. výročí první písemné zmínky). In *Archeologia historica* 31/06, 2006, s. 7 – 19. ISBN 80-7275-061-5 či Karel Kuča (KUČA, Města a městečka).

[14] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudim v pravěku a středověku. Obrázky každodenního života*. Chrudim, 1998. ISBN 80-902531-0-5.

3 Přírodní podmínky

Město Chrudim leží v nadmořské výšce 243 – 300 m. n. m., samotná ostrožna leží v nadmořské výšce zhruba 260 – 270 metrů.[15] Chrudim se rozkládá na pomezí nížiny středního Polabí a nejsevernějších výběžků Českomoravské vysočiny, přirozeného přechodu z Čech na Moravu. Reliéf terénu je charakteristický svým postupným zvedáním z Polabské nížiny, přechází v pahorkatinu a posléze až ve vrchovinu. Leží v mírně zvlněné krajině pod severními výběžky Železných hor. Geomorfologicky je město součástí Chrudimské tabule ležící v západním výběžku Svitavské pahorkatiny, která je součásti rovinaté České křídové tabule.[16] Chrudimská tabule je na severu vymezena labským údolím, úpatím Železných hor na jihozápadě a vraclavským hřbetem na jižní a jihovýchodní straně.

Chrudimská tabule se člení v Hrochovotýneckou a Heřmanoměsteckou tabuli, které se vyznačují poměrně plochým povrchem. Chrudimský okres patří z geologického hlediska k nejsložitějším, což je zásluhou Železných hor.[17] V Železnohorské části chrudimského okresu je zastoupena většina známých geologických formací od archaika (prahor) až po mladé kvartérní (čtvrtohorní) sedimenty. Do jižní části okresu zasahují prastaré metamorfované horniny – převážně ruly – Českomoravské vrchoviny. Část severního a severovýchodního okresu pokrývají usazeniny svrchnokřídového moře. Jde o opuky, na nichž stojí město Chrudim. V okolí města jsou uloženy mladší sedimenty čtvrtohorského stáří, což jsou cihlářské hlíny – spraše. Geologicky sem patří i štěrkopísky v povodí Chrudimky nebo na Pumberském kopci – Stromovce. Ty největší mocnosti získávají v okolí Bylan a východně od Chrudimi mezi Tuněchody, Hrochovým Týncem a Rosicemi. Severní část okresu leží na České tabuli, respektive v její podsestavě Východočeská tabule, která se dále člení na samostatné geomorfologické celky – východní Ločenskou tabuli a rozsáhlejší západní Chrudimskou tabuli. Jihovýchodní cíp okresu zasahuje do Hornosvratecké vrchoviny, do podcelku Žďárské vrchy.

[15] URL: http://www.chrudimsky.navstevnik.cz/o-chrudimi/zakladni-informace/ [cit. 2012-08-18]. Dále citováno www.chrudimsky.navstevnik.cz

[16] Přírodním podmínkám Chrudimska se věnují např. Frolík a Sigl (FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudim v pravěku a středověku. Obrazy každodenního života*. Chrudim, 1998. ISBN 80-902531-0-5). Informace poskytuje i Jan Zítek (ZÍTEK, Jan: *Chrudim a Chrudimsko. Průvodce městem a okolím*. Chrudim, 1925).

[17] BÁLEK – VODIČKA – VÍTEK: *Příroda Chrudimska*. Chrudim, 1992 (dále citováno).

Reliéf Chrudimské tabule je rozbrázděn hustou sítí toků, mezi hlavní patří Chrudimka a Novohradka spolu s Olšinkou.[18] Řeka pramení v obci Svratouch, ve Žďárských vrších, v nadmořské výšce 700 metrů. Chrudimka protéká Sečskou vrchovinou Železných hor, Chrudimskou tabulí a ústí v Pardubické kotlině jako levostranný přítok Labe, do něhož se vlévá v Pardubicích.[19] V místech historického jádra města Chrudimka vytváří veliký meandr, který ostrožnu obtéká na jižní, západní a severní straně.

Současné klimatické podmínky jsou mírně vlhké, s mírnou zimou. Původní vegetační pokryv Chrudimi byl tvořen dubovohabrovými hájemi a v bezprostředním okolí řeky byly luhy a olšiny.[20]

[18] ZÍTEK, Jan: Chrudim a Chrudimsko.
[19] URL: http://www.infoglobe.cz/reky/evropa/ceska-republika/chrudimka/ [cit. 2012-08-18].
[20] ZÍTEK, Jan: Chrudim a Chrudimsko.

4 Historický rámec

Chrudim byla vždy přirozeným centrem regionu, a proto není divu, že byla osídlena již ve starší době kamenné – paleolitu, jak dokládají nálezy z Chrudimi – Na Pumberkách. Zde byly roku 1858 nalezeny pazourkové artefakty, zřejmě hroty či čepele a uhlíky.[21] Mladý paleolit je nejnověji doložen v Chrudimi – Píšťovech a v Markovicích.[22] Další osídlení, a to z období závěru paleolitu či mezolitu, doložil záchranný výzkum v roce 1986 na návrší Pumberka. Bylo zde nalezeno několik křemencových artefaktů, získaných buď z výplně příkopu nebo na povrchu štěrkopískového podloží.[23]

Zcela novou etapu osídlení znamenalo období neolitu, kdy na území Chrudimi bylo sídliště nejstarších zemědělců – lidu s lineární keramikou. Jedno z těchto sídlišť bylo zjištěno v okolí strážního domku u železniční trati směrem k Medlešicím.[24] Další sídliště bylo zničeno v areálu původního závodu Transporty, jiné bylo zjištěno při výstavbě panelového sídliště Stromovka mezi požární zbrojnicí a silnicí na Topol.[25] Sídliště kultury s lineární keramikou je doloženo také na Kateřinském předměstí.[26] V období vypíchané keramiky se na území Chrudimi objevují další sídliště – bývalá Veselého cihelna pod Pumberky a i ve středu města na parcele domu čp. 115/1.[27] Osídlení této kultury je doloženo taktéž v prostorách továrny Transporty.[28] V závěru neolitu přicházejí na Chrudimsko z Moravy nositelé lengyelské kultury. Zaznamenané objekty této kultury byly objeveny v bývalé cihelně západně od kostela sv. Kříže nebo Na Pumberkách, kde bylo opevněné sídliště.[29] Toto sídliště bylo svým způsobem první jednoduché hradiště.

Z pozdní doby kamenné – eneolitu, pochází z Chrudimi značná koncentrace nálezů patřících kultuře nálevkovitých pohárů. Doklady této kultury byly zjištěny v areálu

---

[21] LŮSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimi. In *Památky archeologické* III, 1858, s. 44 – 45.

[22] ROZSYPALOVÁ, Hana: *Chrudim v 9. a 10. století na základě acheologických výzkumů*. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Ústav historických věd. Pardubice, 2010.

[23] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XIV/1, 1987, s. 30 – 37.

[24] Archeologické nálezy jsou podrobněji popsány ve FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy z prostoru továrny Transporta, Chrudim. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* VII/1-2, 1980, s. 65 – 78 (dále cit.).

[25] ČURDA, Tomáš: Chrudim – záchranná archeologická akce v Topolské ulici. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech XV/1*, 1988, s. 140 – 141.

[26] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Chrudimi na Kateřinském předměstí. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XI, 1984, s. 72 – 73.

[27] FROLÍK, Jan: *Archeologické nálezy Chrudimsko (Chrudim)*. Chrudim, 1981.

[28] FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy z prostoru továrny Transporta.

[29] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.

historického jádra města, kde na ostrožně vzniklo výšinné sídliště, opevněné jednoduchou palisádou. Tento poznatek byl doložen výzkumy na Resslově náměstí, Štěpánkově a Filištínské ulici. Závěrečný úsek pozdní doby kamenné je představován kulturou zvoncovitých pohárů, která je na území Chrudimi reprezentována žárovým pohřebištěm v areálu továrny Transporta z nálezu z roku 1944.[30]

Pravěký vývoj Chrudimi pokračoval plynule dobou bronzovou, kterou zde reprezentuje únětická kultura. Částečně prozkoumané pohřebiště bylo v prostoru tzv. vojenského depa, kde bylo nalezeno šest koster v typické skrčené poloze, vzácný jantarový náhrdelník či bronzové jehlice.[31] V prostoru továrny Evona byl nalezen depot polotovarů bronzových hřiven ve tvaru prostých kruhů, náležející kultuře věteřovské, dokládající vliv Moravy. Z neznámé polohy v Chrudimi je také jeden silně poškozený džbánek na nožičkách.[32]

K vrcholu pravěkého osídlení Chrudimi patří období kultur popelnicových polí, lužické a následující slezskoplatěnické kultury. Celý katastr byl velmi hustě osídlen. Osady těchto kultur obklopovaly střed dnešního města a největší koncentrace osídlení byla zjištěna v prostorách továrny Transporta a v prostoru "Za sklepy", kde se nacházelo sídliště i pohřebiště.[33] Sídlištní objekty lužické kultury byly objeveny i v blízkosti kostela sv. Kateřiny a v Husově ulici.[34] Z polohy na Jezbruně pochází hromadný nález bronzů, sestávající ze tří kopí a dvou sekerek.[35] Lužické pohřebiště bylo objeveno v prostorách tzv. vojenského depa, kde byl v jednotlivých hrobech nalezen bohatý bronzový inventář, vzácná jednoduchá spona severského charakteru s lučíkem a navlečenou jehlou či srdcovitý závěsek.[36] Další pohřebiště bylo zachyceno v prostoru pod návrším Pumberka. Sídliště slezskoplatěnické kultury bylo částečně prozkoumáno u kostela sv. Kříže, kde bylo zachyceno několik zásobnicových jam při výzkumu v roce 1985. Vícero slezskoplatěnických sídlišť je situováno okolo návrší Pumberka.[37] V tomto období se v chrudimském katastru rozkládalo také vícero hradišť, z nichž nejstarší bylo zachyceno na návrší Pumberka v poloze Švédské šance. Je prozkoumáno

[30] FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy Chrudimsko.
[31] RATAJ, Jan: Únětické pohřebiště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* IV, 1952, s. 100 – 101.
[32] FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy Chrudimsko.
[33] VOKOLEK, Vít: Lužické pohřebiště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XXXVII, 1985, s. 244 – 260; FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy Chrudimsko.
[34] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Počátky Kateřinského předměstí z pohledu archeologie. In *Chrudimský vlastivědný sborník* I, 1996, s. 3 – 28.
[35] FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy Chrudimsko.
[36] VOKOLEK, Vít: Lužické pohřebiště v Chrudimi.
[37] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.

velice mlhavě a poslední možnost k jeho výzkumu se naskytla při stavbě sídliště Stromovka. Jen o něco jižněji vzniklo další slezskoplatěnické hradiště.[38] Další doklady tohoto pravěkého osídlení jsou, mimo jiné, získány záchrannými výzkumy ve Štěpánkově ulici na parcelách zaniklých středověkých domů čp. 83/I – 91/I.[39] Další nálezy z tohoto období lze vystopovat v ulici Komenského[40], kde bylo při stavbě trafostanice zachyceno pravěké souvrství slezskoplatěnické kultury, či v ulici Hradební. Několik sídlištních objektů této kultury bylo zachyceno i v ulici Filištínská v letech 1996 a 1997 [41], kde se většinou jednalo o mělké zahloubené jámy ve sprašovém podloží. V povrchové části slezskoplatěnického souvrství zde byla nalezena část lidské kostry, kterou ovšem nedoprovázely žádné nálezy dosvědčující její datování. Nálezy z tohoto období rozšířené po ploše ostrožny, nasvědčují, že zde v 7. – 6. století př. n. l. bylo hradiště.[42] Z průběhu kultury laténské, jejichž nositeli byli Keltové, je v Chrudimském katastru doloženo hned několik sídlišť. Strategickou polohu ostrožny však Keltové nevyužili. Jedním ze sídlišť bylo zkoumané v prostorách vojenského depa s blízkosti Pardubické ulice, kde byla při výzkumu zjištěna polozemnice a dokonce relikty roštu hrnčířské pece. Další doklady osídlení byly zjištěny v okolí kostela sv. Kříže [43], kde byl při výstavbě obřadní síně narušen žlabovitý objekt, který byl součástí větší sídlištní jednotky. Další sídliště bylo zjištěno při výzkumu v Topolské ulici při stavbě panelové zástavby. Další doklad keltského osídlení je z Husovy ulice. Centrem zdejšího osídlení bylo zřejmě oppidum v Hradišti u Českých Lhotic nedaleko Nasavrk.

Osídlení v době římské bylo slabší než v předchozích etapách, ale přesto si určitý význam zřejmě ponechalo, jedním z důkazů by mohly být nálezy antických mincí. Pravěké osídlení zde uzavírá období stěhování národů, kdy bylo zdejší území osídleno germánskými kmeny. Několik keramických zlomků bylo nalezeno v okolí továrny Transporta [44], v okolí kostela sv. Kříže a na území mezi Chrudimí a Slatiňany.

---

[38] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.

[39] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Chrudim v pravěku a středověku.

[40] Více informací o výzkumu ve FROLÍK, Jan: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Komenského ulici čp. 59 v Chrudimi (stavba trafostanice). In Zpravodaj *muzea v Hradci Králové* 21, 1995, s. 73 – 81.

[41] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy okresního archivu v roce 1996. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 23, 1997, s. 86 – 95; FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997. In Zpravodaj *muzea v Hradci Králové* 24, 1998, s. 137 – 147.

[42] FROLÍK – SIGL: Chrudim v pravěku a středověku (dále citováno).

[43] SIGL, Jiří: Výzkum sídliště u sv. Kříže v Chrudimi. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XIII/I, 1986, s. 70 – 78 (dále citováno).

[44] FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy z prostoru továrny Transporta Chrudim, 1980.

V období stěhování národů procházela Chrudimí také tzv. Trstenická stezka, hlavní komunikace ze středních Čech na Moravu.[45] Předpokládá se, že po této stezce přicházeli do jižní části východních Čech první slovanští osadníci, a proto je překvapivé, že doklady nejstaršího slovanského osídlení jsou na území Chrudimi zastoupeny velice sporadicky. Nelze také vyloučit, že byla využívána i tzv. stezka haberská či její severní větev, tzv. stezka libická.[46] Doklady prvních slovanských osadníků z této oblasti máme ze 7. – 8. století. Výraznější stopy osídlení pocházejí až z následujícího středohradištního období. Archeologické výzkumy zaregistrovaly několik vesnických sídlišť z 9. a 10. století, a v téže době byla hustě osídlena i vlastní ostrožna. Zde vzniklo v 9. století raně středověké hradiště o rozloze asi 3, 5 ha, bylo zde vybudováno opevnění, z kterého se zachoval 4 metry široký a 2 metry hluboký příkop.[47] Viditelné relikty opevnění byly bohužel zničeny středověkou a novověkou stavební činností.

Význam Chrudimi dále roste v 11. – 12. století, kdy na ostrožně stálo významné přemyslovské správní centrum, hradiště Chrudim. První nezpochybnitelnou zprávu o něm přináší Kosmova kronika s údajem o smrti knížete Břetislava I., který zde zemřel při vojenském tažení.[48] Toto hradiště vzniklo v souvislosti s nově budovanou státní správou, tzv. hradskou soustavou. V této době se zde zřejmě vyčlenila samotná akropole s knížecím hradem, který zaujímal stejnou polohu jako pozdější královský hrad v místech, kde je nynější arciděkanský kostel. Předhradí se rozkládalo na západ a východ od hradu, součástí samotné akropole byl i kostel, jehož pozůstatky lze předpokládat v základech kostela Nanebevzetí Panny Marie (tyto poznatky by mohl prokázat archeologický výzkum v těchto místech). Ve 12. století získali Chrudimsko jako úděl příslušníci děpoltické větve knížecího rodu Přemyslovců. Ve 20. letech 13. století jejich majetky převzal král Václav I. a za jeho vlády se Chrudim stala sídlem královských úředníků. Po roce 1263 dal Přemysl Otakar II. svolení k založení nového města, které zakládací listina města umisťuje do sousedství Staré Chrudimi. Jako Stará Chrudim je dnes interpretována akropole v oblasti mezi dnešním chrámem P. Marie a Břetislavovou ulicí.[49] Měšťané zde žijící mají užívat jihlavské právo. Pro nové město byla zvolena plocha již osídlená, a to na stávajícím výšinném opevněném sídlišti a ploše

[45] LUTOVSKÝ, Michal: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Praha, 2001. ISBN 80-7277-054-3.

[46] FROLÍK – SIGL: Chrudim v pravěku a středověku.

[47] Podobu hradiště v Chrudimi popsal Lutovský ve své Encyklopedii slovanské archeologie (dále citováno).

[48] KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Praha, 1972.

[49] FROLÍK – SIGL: Chrudim v pravěku a středověku.

knížecího hradu. Lokátorem nového města byl zvolen zkušený Konrád, který se ustanovil dědičným rychtářem města. Na počátku 14. století se Chrudim stává věnným městem českých královen. Celý tento proces byl zahájen odkazem krále Václava II. manželce Elišce Rejčce ve výši 20 000 hřiven ve stříbře.[50] Eliška Rejčka měla jako věno i města Poličku, Jaroměř, Vysoké Mýto a Hradec Králové. V letech 1307 a 1308 Chrudim dostala významná privilegia. Listinou z roku 1307, vydanou římským králem Albrechtem I. Habsburským a jeho synem Fridrichem, byly posíleny pravomoci města a měšťané získali různé finanční úlevy. Důležité bylo právo mílové, kdy míli kolem města nesměla být krčma ani řemeslo. Roku 1308 měšťanům svobody a práva potvrdila královna Eliška Rejčka. Z roku 1362 je poprvé doložena městská pečeť. Roku 1363 daroval Chrudim jako věno spolu s Vysokým Mýtem a Hradcem Králové císař Karel IV. své čtvrté manželce Elišce Pomořanské. Roku 1372 dal Karel IV. měšťanům a obyvatelům právo svobodného nakládání s majetkem ve městě i mimo město.

K významným změnám v sociálním i národnostním složení obyvatel došlo v období husitských válek. Husité se Chrudimi zmocnili v osobě Jana Žižky v roce 1421, kdy na jejich stranu přešel zdejší královský hejtman Jan Městecký z Opočna. Bezprostředním důsledkem bylo zpustošení dominikánského kláštera a upálení mnichů. Farnosti byly obsazeny husitskými kněžími a město opustila značná část obyvatel, jejichž majetek byl zabaven. Do života místních obyvatel také často vstupoval hladomor, morové epidemie či živelné pohromy. Archeologickými výzkumy jsou doložené požáry v 11. a 12. století. Dalším byl požár v polovině 14. století a také požár z roku 1469 při útocích vojsk Matyáše Korvína. Posledním rozsáhlým požárem bylo poničeno Kateřinské předměstí v roce 1850.

Na počátku 16. století město vzkvétalo, ale za vlády Ferdinanda I. naopak ztratilo své statky a privilegia. Byl dosazen císařský rychtář, který dohlížel na většinu městských správních činností a jmenoval některé městské úředníky. Prvním rychtářem byl jmenován Jan Franc z Liblic. Druhá polovina 16. století byla vyplněna snahou chrudimských o zvrácení těchto poměrů.

Další ránou byl rok 1622, kdy byla Chrudim potrestána za svou náklonnost k českému králi Fridrichu Falckému a majetek města byl zkonfiskován. V průběhu třicetileté války bylo město silně poničeno a vylidněno, bylo zde prázdných asi polovina městských domů. Řada měšťanů musela odejít, poněvadž nechtěla přestoupit na katolickou víru. Jejich statky byly

[50] FROLÍK – SIGL: Chrudim v pravěku a středověku (dále citováno).

zabrány. Město bylo v další době často týráno procházejícími císařskými vojsky a od roku 1639 i Švédy.

Za vlády Marie Terezie se Chrudim stala sídlem krajského úřadu. Tato funkce městu přinesla značný rozkvět, ale tím vyvstala i hrozba germanizace díky přílivu německy mluvícího obyvatelstva. V 19. století byla již Chrudim poněmčena. V první polovině století byla ještě poklidným městečkem, zatím bez železničního spojení, to bylo zavedeno roku 1871. Po převratných událostech roku 1848 přišla Chrudim o krajský úřad a o kriminální soud, obojí se zpět vrátilo roku 1855. Hlavním zaměstnáním bylo soukenictví, koželužství a zemědělská výroba. Byla zde prosperující Popperova továrna či Wiesnerova strojírenská továrna. V době po druhé světové válce zde fungovaly velké průmyslové závody Transporta a Evona.[51] Od roku 1990 je Chrudim městskou památkovou zónou.

[51] Historií Chrudimi se zabývá mnoho autorů, např. KUČA: *Města a městečka*; FROLÍK, Jan: *Archeologické nálezy Chrudimsko*; TÝŽ *Přemyslovská Chrudim*. Chrudim, 2001. ISBN 80-86585-01-8 (dále cit.); FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-13-2(dále cit.).

5 Časně slovanské až mladohradištní osídlení v okolí Chrudimi

Jak již bylo řečeno, město Chrudim se nachází v jižní části východních Čech. V této lokalitě je díky množství archeologických výzkumů doložen pobyt Slovanů již v časně slovanském období. Nejstarší doklad pobytu Slovanů v blízkosti Chrudimi byl doložen v Dražkovicích, na jejich jižním okraji.[52] Byl zde nalezen ojedinělý střep pražského typu. Další předměty z tohoto období byly zjištěny na nalezišti v Platěnicích. Jednalo se o čtyři nádoby charakterem se blížícím keramice pražského typu. Byly zde nalezeny také železné přezky, svým typem náležející pravděpodobně kultuře nejstarších Slovanů.

Ze starší doby hradištní, ze 7. – 8. století, z Chrudimi pochází ojedinělé nálezy. Několik keramických zlomků se zachovalo v prostorách továrny Transporta, jejž se našly při stavbě železniční trati ve 40. letech minulého století. Zdejší sídliště se nacházelo na půdách na úrodném sprašovém podloží.

Ve středohradištním období, v 9. – 10. století, bylo okolí Chrudimi velmi hustě osídleno. Důkazem toho jsou četné archeologické výzkumy. Z tohoto období bylo na katastru města 7 nalezišť – Chrudim 1, 6, 16, 19, 24 a 27.[53] Jednotlivá sídliště od sebe byla vzdálena zhruba 550 až 750 m, byla poměrně rovnoměrně rozmístěna na západ a jih od ostrožny. Všechna tato sídliště zřejmě tvořila zemědělské zázemí chrudimského hradiště. Mezi tato sídliště patřily také např. Bylany, Markovice, Sobětuchy, Dražkovice, Kočí, Tuněchody či sídliště v Soukenické ulici v Chrudimi. Nejnověji je objevené středohradištní sídliště ve Slatiňanech.[54]

V mladohradištním období se ze slovanského hradiště stalo významné přemyslovské správní centrum.[55] Osídlení v tomto období bylo zachyceno i díky výzkumu v Hradební ulici v roce 2006.[56]

---

[52] Zmínka v publikaci FROLÍK – SIGL: *Chrudim v pravěku a středověku* (dále citováno).

[53] Označení jednotlivých sídlišť FROLÍK – SIGL: *Chrudimsko v raném středověku* (dále citováno).

[54] Zmínka v ROZSYPALOVÁ, Hana: *Chrudim v 9. a 10. století na základě archeologických výzkumů.*

[55] LUTOVSKÝ, M.: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 2001, ISBN 80-7277-054-3

[56] SIGL, Jiří: Předstihový výzkum v Hradební ulici čp. 14 v Chrudimi v r. 1994. In *Zpravodaj KMVČ* XXI, 1995, s. 61 – 72).

6 Dějiny bádání

Město Chrudim bylo vždy přirozeným centrem regionu a tak není divu, že se o její historii, památky i archeologické situace zajímala celá řada badatelů. Systematické sledování stavebních prací v městském jádru nastalo až v 80. letech minulého století, ale drobné archeologické počiny jsou známy i z dob dřívějších.

Do podvědomí se Chrudim dostala již ve 20. a 30. letech 19. století, kdy historik a archivář Antonín František Rybička, známý pod pseudonymem Skutečský, publikoval nejstarší chrudimskou archeologickou situaci narušenou v sousedství sloupu sv. Václava na Novém Městě, kde se v sídlištní vrstvě nalezly nádoby. Tyto doklady se ale bohužel nedochovaly.[57]

Největší množství nálezů bylo zachyceno díky působení Mořice Lüssnera v 50. – 60. letech 19. století. M. Lüssner tehdy prokopal, a na svou dobu velice dobře popsal řadu objektů. Zaznamenal archeologické terény a zachránil nálezy při stavbě nové budovy krajského soudu. Roku 1859 se před západním průčelím v jámě na dělání vápna našly kachle od kamen, a to: zlomek kachle s Pernštejnskou zubří hlavou a z části zachovalým nápisem … PERNSSTI…; dále se našel podobný zlomek s českým lvem a celý kachel se dvěma plochami, na nichž jsou vypuklé obrazy. V této jámě na vápno se také našly gotické kružby z pískovcového kamene a přišlo se i na silnou základovou zeď, která vede rovně s průčelím krajského soudu k severu. Podle M. Lüssnera náležela k Dominikánskému klášteru. Podobná zeď se našla i ve dvoře nové budovy.[58] Tento amatérský archeolog studoval nejen město Chrudim, ale i další lokality, jako např. Hradec Králové či Prahu. Archeologické situace M. Lüssner zaznamenal i při stavbě budovy gymnázia na Školním náměstí a při přestavbách měšťanských domů v centru města. Při přestavbě domu čp. 115 v Široké ulici se při kopání nových základů našlo množství kostí a zlomků keramiky. Byly nalezeny i zlomky keramiky se značkami na dně, a to kříž v kroužku, muří noha a kolečko se 6 loukotěmi. Dalším nálezem byl přeslen od vřetena, malý, nahoře provrtaný brousek a denár knížete Břetislava I. [59] Roku 1856 při stavbě děkanského chrámu Nanebevzetí P. Marie Lüssner nalezl na jižní a severní straně lidské kosti, popel a množství keramických zlomků. Značka na dně se nalezla jen

[57] FROLÍK – SIGL: *Chrudim v pravěku a středověku.*

[58] LÜSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimi za r. 1859. In *Památky archeologické* IV/1, 1860, s. 89 – 91.

[59] LÜSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimi. In *Památky archeologické* III, 1858, s. 44 – 45.

jedna, připomínající písmeno D. Dalšími nálezy byly kančí kly, zvířecí zuby a 4 bronzové kroužky, z čehož M. Lüssner usuzoval, že uvnitř staroslovanského hradiště bylo pohřebiště.[60] M. Lüssner ještě zachytil téměř nenarušenou situaci u kostela sv. Kříže. I přes to, že M. Lüssner byl na svou dobu vynikajícím odborníkem, jeho interpretace nálezů podléhala tehdejším romantickým představám, a tak např. všechny objekty považoval za hrobové.[61] M. Lüssner se také pokoušel vysvětlit problém „staré Chrudimě", která je zmiňována v zakládací listině města vydané v 60. či 70. letech 13. století. Lüssner ji hledal v místě hradiště na Pumberkách. Tam roku 1858 nalezl slovanské hroby, hrot z šípu nebo nůž z pazourku a kančí čelist s tesáky.[62] Tomuto problému se následně věnovali další autoři. Nyní je „stará Chrudim" interpretována v areálu malé akropole v oblasti mezi dnešním chrámem P. Marie a Břetislavovou ulicí.[63]

Po odchodu Lůssnera se dějinám Chrudimi věnovala další významná osobnost, a to architekt F. Schromanz. Ten publikoval další nálezy při příležitosti regotizační přestavby arciděkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie.[64] Součástí této přestavby byly i výkopové práce, které přinesly nové nálezy. Schromanz tyto nálezy považoval, a současné názory s ním souhlasí, za doklady pobytu Slovanů na území Chrudimi. Schromanz většinu situací považoval za hroby. Nálezy jsou uloženy v řadě muzeí.[65]

Až do počátku minulého století Chrudim vypadla z předního zájmu historiků a archeologů. Pro Chrudim bylo v následujících letech významné působení J. L. Píče, který provedl shrnutí všech dosavadních nálezů a sepsal je do rozsáhlého díla. Tato práce byla publikována několikrát. Z Píčovy práce vycházely další publikace.[66]

Několik drobnějších archeologických výzkumů proběhlo po 2. světové válce. Důležité byly výzkumy J. Rataje [67], na nichž se již podílel Vít Vokolek. V. Vokolek byl od té doby pro Chrudim velkým přínosem. Od 50. let 20. století dokumentoval situace v sousedství kostela sv. Kříže, konkrétně v cihelně.[68] Prováděl také záchranné výzkumy. Vokolek byl významný

---

[60] LÜSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimska. In *Památky archeologické* II, 1857, s. 231.
[61] FROLÍK, Jan: K počátkům Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XXXV, 1983, s. 517 – 539.
[62] LÜSSNER, Mořic: *Archeologické zprávy z Chrudimi*, 1858.
[63] FROLÍK – SIGL: *Chrudim v pravěku a středověku*.
[64] SCHMORANZ, František: Zprávy o znovuzapočaté obnovovací stavbě děkanského chrámu s. Salvatora či Nanebevzetí P. Marie v Chrudimi. In *Posel z východních Čech* VI, č. 14, 1873.
[65] FROLÍK – SIGL: *Chrudim v pravěku a středověku*.
[66] PÍČ, Josef Ladislav: Čechy za doby knížecí. Svazek 1, Praha, 1909.
[67] RATAJ, Jan: Slovanská obilnice v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* IV, 1952, s. 405, 453 – 454.
[68] Zmínka o výzkumu v SIGL, Jiří: Výzkum sídliště u sv. Kříže v Chrudimi. In *Zpravodaj KMVČ* XIII/1, 1986, s. 70 – 78.

také při výzkumu na návrší Pumberka.[69] Tento výzkum probíhal na staveništi, kde nyní stojí sídliště Stromovka. Toto staveniště zabíralo i část návrší Pumberka, které se rozkládá severovýchodně od města a táhne se až k Topolu. Tento výzkum byl značně komplikovaný a za normálních okolností by si situace vyžádala další zkoumání, ale to již není možné díky zde postavenému sídlišti. Nejstarší místí osídlení spadá do paleolitu či mezolitu. Jižní cíp návrší byl poprvé opevněn pozdní lengyelskou kulturou a další opevnění vzniklo v období slezskoplatěnické kultury. Hradištní nálezy byly velice sporadické. Podle tohoto výzkumu V. Vokolek datoval dnes zničené hradiště „Švédské šance" do mladší doby hradištní. Největší počet objektů patřil pozdnímu středověku a novověku. Tento výzkum přinesl poznatky o nejstarším chrudimském opevnění.

Z 50. a 60. let byly důležité také záchranné výzkumy O. Kytlicové v roce 1956 a B. Nechvátala z roku 1967.[70]

Od 80. let 20. století jsou při archeologických výzkumech v katastru Chrudimi významní J. Frolík a J. Sigl. Ve svých pracích přinesli mnoho informací a hypotéz o vývoji Chrudimska od pravěku až po současnost. Výzkumy prováděli zejména v městském jádru. Důležité poznatky o vývoji města přinesl výzkum při pracích na vodovodu a kanalizaci v Široké ulici, na Resslově náměstí a na Školním náměstí. Při tomto výzkumu se potvrdilo pravěké osídlení chrudimské ostrožny, když bylo objeveno 9 objektů III. stupně slezskoplatěnické kultury. Další osídlení spadalo do mladohradištního období. Byla zjištěna zemnice a kostrový hrob u severozápadního nároží kostela Nanebevzetí P. Marie. U severního průčelí kostela byla zachycena dvě valová opevnění. Následující sídlištní etapa byla zařazena do období po vzniku středověkého města.[71] K tomuto období náleží 10 zemnic, tvořící řadu před severním průčelím náměstí. Všechny zemnice zanikly požárem v první polovině 14. století. V nejbližším okolí kostela Nanebevzetí P. Marie se rozkládal hřbitov, který dokládá souvrství s lidskými kostmi a torza jednotlivých hrobů. V roce 1984 proběhlo na území Chrudimi několik drobnějších archeologických výzkumů – v ulici Rudé Armády, dnešní Novoměstské ulici, na náměstí Jana Žižky, v Kollárově ulici, v parkánu na jižní straně města,

[69] VOKOLEK, Vít: Výzkum v Chrudimi – Pumberkách. In *Zpravodaj KMVČ* XIII/1, 1986, s. 50 – 55.; či VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986. In *Zpravodaj KMVČ* XIV/1, 1987, s. 30 – 37 (dále citováno).

[70] Informace o proběhlých výzkumech v KYTLICOVÁ, Olga: Slovanské sídliště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* VIII, 1956, s. 72, 92, 93; NECHVÁTAL, Bořivoj: Nález středohradištní keramiky v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XIX, 1967, s. 98 – 100.

[71] FROLÍK, Jan: SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Chrudimi na Kateřinském předměstí. In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 72 – 73 (dále citováno).

v prostorách u „Myší díry“ a ve Štěpánkově ulici.[72] Další důležité poznatky přinesl výzkum, probíhající v souvislosti s výkopy pro vodovod a kanalizaci v Široké ulici, ulici Břetislavově, na náměstí Jana Žižky, ulici Novoměstské a dále na Resslově náměstí a Školním náměstí, kde bylo prvně doloženo osídlení ze střední doby hradištní. V letech 1989 a 1990 byl proveden zjišťovací výzkum ve Štěpánkově ulici čp. 85/I, který přinesl v rámci jedné parcely poznatky o osídlení od pravěku až po současnost.[73] V roce 1994 proběhl předstihový výzkum v prostorách čp. 14/I v Hradební ulici [74] a v roce 1995 byly sledovány situace při rekonstrukci inženýrských sítí a výstavbě kabelovodu na Resslově náměstí a ve Štěpánkově ulici.[75] Jedním z největších chrudimských záchranných archeologických výzkumů, byl výzkum probíhající v letech 1996 až 1998 ve Filištínské ulici, kde později došlo k výstavbě nové budovy okresního archívu.[76] V roce 1996 bylo zkoumáno staveniště penzionu v Soukenické ulici. Přínosem tohoto výzkumu byl doklad přítomnosti středohradištního osídlení v inundaci řeky Chrudimky.[77] Významné sídlištní situace byly objeveny v prostoru Husovy ulice a nároží Kateřinského předměstí [78], a zjištění raně středověkého osídlení v okolí kostela sv. Kříže. Zde byla nalezena keramika zdobená hřebenovými vpichy a hřebenovou vlnicí, jejíž výpal byl měkký a obsahoval hrubší písčité ostřivo. Starší nálezy dokládaly existenci slezskoplatěnické kultury a osídlení v období starší doby laténské. Z 11. až 12. století pocházejí zde objevené 3 denáry.[79] V období z let 1999 až 2000 se v Chrudimi naskytla příležitost zkoumat hradební pásmo které mělo být opravováno. Opevnění bylo zkoumáno v ulici Soukenické, Lázeňské a na Širokých schodech.[80] V letech 2004 až 2006 proběhl výzkum na Školním náměstí a v ulici Komenského. Poznatky z tohoto výzkumu měly především objasnit existenci hradu

[72] Podrobněji jsou archeologické výzkumy popsány v FROLÍK, Jan- SIGL, Jiří: Záchranné výzkumy v Chrudimi v roce 1984. In *Zpravodaj KMVČ XII*, 1985, s. 91 – 97.

[73] Informace o výzkumu publikovány v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Zjišťovací výzkum v Chrudimi – Štěpánkově ulici čp. 85 v roce 1989. In *Zpravodaj KMVČ* XVII/1, 1990, s. 66 – 69; či FROLÍK, J. – SIGL, J.: Pokračování zjišťovacího výzkumu ve Štěpánkově ulici čp. 85 v Chrudimi v roce 1990. In. *Zpravodaj KMVČ* XVIII, 1991 – 1992, s. 69 – 72.

[74] Výzkum popsán v SIGL, Jiří: Předstihový výzkum v Hradební ulici čp. 14 v Chrudimi v r. 1994. In *Zpravodaj KMVČ* XXI, 1995, s. 61 – 72.

[75] Výzkum popsán v článku FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995. In. *Chrudimský vlastivědný sborník* 9, 2005, s. 107 – 167.

[76] Výzkumy jsou popsány např. v: FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy Okresního archívu v roce 1996. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIII, 1997, s. 86 – 95; TÍŽ Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě Chrudim Filištínská ulice čp. 37 – 42/I, nová budova Okresního archívu. In *MVČ Hradec Králové*, 1997; TÍŽ Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIV, 1998, s. 137 – 147.

[77] Zmínka v diplomové práci Mgr. Jana Musila (MUSIL, Jan: *Městské opevnění*)

[78] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Chrudimi (rekonstrukce kanalisace a vodovodu). In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 74 – 82.

[79] Podrobnější informace o zde proběhlém výzkumu v SIGL, Jiří: *Výzkum sídliště u sv. Kříže*.

[80] FROLÍK, Jan: Archeologický výzkum hradebního pásma v Chrudimi v letech 1999 a 2000. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXVII, 2001, s. 120 – 140.

v Chrudimi.[81] Poslední rozsáhlý výzkum v Chrudimi proběhl v roce 2006, předcházející výstavbě obchodně bytového centra Balustráda. Zpracování části archeologických nálezů z pocházející z tohoto výzkumu jsou předmětem mé bakalářské práce.

Kromě samotného městského centra se Jan Frolík a Jiří Sigl věnují i drobným osídlením na Chrudimsku. Své poznatky shrnuli v publikaci *Chrudimsko v raném středověku: Vývoj osídlení a jeho proměny*.[82] V současné době výzkumy v katastru Chrudimi provádí také Mgr. Jan Musil, archeolog v Regionálním muzeu Chrudim.

[81] Poznatky o existenci hradu v Chrudimi publikoval FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi? (Archeologický výzkum na Školním náměstí a v Komenského ulici v letech 2004 – 2006). In *Castellologica Bohemica* 11, 2008, s. 553 – 584.

[82] FROLÍK – SIGL: *Chrudimsko v raném středověku.*

7 Jednotlivé výzkumy

Z předchozího výčtu archeologických výzkumů vyplývá, že Chrudim byla v posledních desítkách let v častém předmětu zájmu archeologů. Výzkumy odhalily existenci osídlení v katastru Chrudimi, a jejich podobu a opevnění, od dob pravěku, přes středověk až po současnost. V následujících kapitolách se jednotlivé výzkumy pokusím trochu podrobněji popsat.

7. 1 Kollárova ulice

V roce 1984 byla v Kollárově ulici ve výkopu pro vodovod zjištěna černá sídlištní vrstva o mocnosti až 70 cm, která obsahovala střepový materiál datovaný do konce 13. a 14. stol. V roce 2007 zde proběhl další výzkum. Byla zjištěna pravěká sídlištní vrstva, do které byly zahloubeny objekty z období slezskoplatěnické kultury. Pravěké souvrství překrývala vrstva raně středověká, v níž byl středohradištní sídlištní objekt. [83]

7. 2 Filištínská ulice

Výzkum proběhl mezi roky 1996 – 1998 a jeho poznatky jsou dosud nejrozsáhlejší a nejvýznamnější v historii výzkumů v Chrudimi. Byl vyvolán stavbou pro novou budovu Státního okresního archivu. V ulici vznikla rozsáhlá proluka po šesti původních středověkých domech (čp. 37/I. – 42/I.), které byly postupně zbourány v letech 1962 až 1996. Budova archivu stojí na parcelách domů 37/I. až 40/I.[84] Celková plocha proluky včetně parkánu činila 1450 m^2 a nacházela se při severním okraji ostrožny. Podložím je na celé ploše vrstva spraše, překrývající slínové skalní podloží. Za nejstarší doklady osídlení byly zaznamenány ojedinělé střepy z období lengyelské kultury, kultury nálevkovitých pohárů, lužické a slezskoplatěnické kultury. Poté následuje v osídlení Chrudimi dlouhý hiát. Podloží na zkoumané ploše stoupalo směrem k východu. Byl zde nalezen příkop, který procházel napříč všemi sondami ve směru východ – západ (sondy A – H). Ten potvrdil existenci středohradištního osídlení o charakteru hradiště. Šířka příkopu činila 4 metry a hloubka kolísala kolem 2 metrů. Zajímavostí je, že příkop byl vyhlouben několik metrů od strohé hrany ostrohu, který zde prudce spadá do nivy

[83] Výzkumy v Kollárově ulici popsány v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Záchranné výzkumy v Chrudimi v roce 1984. In *Zpravodaj KMVČ* XII, 1985, s. 91 – 97; MUSIL, Jan: Záchranné archeologické výzkumy v Chrudimi v roce 2007. *Zprávy české archeologické společnosti: Supplément* 71, AVČ 2007, Praha 2008.

[84] Výzkumu se věnuje článek FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy okresního archivu v roce 1996. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIII, 1997, s. 86 – 95 (dále citováno); TÍŽ Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIV, 1998, s. 137 – 147 (dále citováno).

řeky Chrudimky, vzhledem o terénu by se zde očekával spíše val. Zařazení příkopu do středohradištního období potvrzují i nálezy specifické keramiky a také nález unikátního pocínovaného železného křížku, který je zdoben vývalky a rytým ornamentem. Křížek byl nalezen v sondě A ve vrstvě vzniklé během funkce příkopu.[85] Zřejmě se jedná o doklad fungování Trstenické stezky v tomto období. Celková situace naznačuje, že středohradištní hradiště mělo 2 fáze opevnění, z čehož starší zanikla na přelomu 11. /12. století. Další etapa osídlení je spojena s existencí mladohradištního přemyslovského hradiště, jehož opevnění bylo tvořeno valem, z něhož se dochoval jen nepatrný fragment. Bylo dobře zachyceno v sondách A a B. Toto opevnění bylo v sondách C – H silně poničeno, a zachyceny byly pouze destrukční vrstvy. Ve 13. století se nárůst terénu uzavírá planýrkou, která je spojena s terénními úpravami souvisejícími se založením města. Je zde postavena městská hradba z nekvalitních opukových kvádrů o síle 1,5 až 2 m. Hradba byla jen minimálně zahloubena. Nadále byly v sondách objeveny odpadní jímky, jejichž obsah tvořily především keramické zlomky a sklo, jehož soubor se stal největším ve východních Čechách. Výzkum přinesl poznatky o počátku a vývoji domu čp. 41/I, který se ukázal gotického stáří. Tento výzkum přinesl velice kvalitní poznatky pro poznání života středověkého města.

7.3 Husova ulice

Výzkum v Husově ulici probíhal mezi roky 1983 – 1986 a přinesl poznatky o počátku Kateřinského předměstí v Chrudimi. Výzkum proběhl při příležitosti stavby panelové zástavby západně od kostela sv. Kateřiny.[86] Největší zásah do terénu představovalo vyhloubení základových jam pro panelové domy. Vlastní plocha byla zničena bez archeologické asistence a tak byl výzkum prováděn pouze ve stěnách jam. Podložím lokality bylo souvrství hrubozrnných písků s četnými valouny, tj. terasa Chrudimky. Celkem bylo zachyceno 12 objektů ve stěnách výkopů, tudíž byly dokumentovány pouze v profilech. Pouze jeden z nich se podařil zdokumentovat díky své poloze plošně. Nejstaršími zjištěnými objekty byly 2 mělké jámy, náležející kultuře s lineární keramikou. Neolitické sídliště využilo sprašový výběžek vysunutý do dnešní nivy Chrudimky. Torzo jedné mělké jámě náleželo kultuře lužické. Všechny pravěké objekty byly překryty silnou hlinitou vrstvou o mocnosti 40 – 70 cm, která obsahovala ojedinělý mladohradištní střep. Tato vrstva, která je interpretována

[85] FROLÍK – SIGL: *Chrudim v pravěku a středověku.*

[86] Výzkum popsán v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Chrudimi na Kateřinském předměstí. In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 72 – 73 (dále citováno); TÍŽ Počátky Kateřinského předměstí v Chrudimi z pohledu archeologie. In *Chrudimský vlastivědný sborník* 1, 1996, s. 4 – 27 (dále citováno).

jako náplav, byla porušena 4 objekty ze 13. století – požárem zaniklá zemnice, zbytek odpadní jímky a 2 sídlištní jámy. Poměrně slabě je registrováno osídlení ze 14. století, které dokládá pouze jeden objekt a ojedinělá keramika. Přínosem tohoto záchranného výzkumu bylo zjištění pravěkého osídlení. Poznatky lze zařadit jako definitivní, protože stavební práce byly natolik rozsáhlé, že pravděpodobně zcela zničily tuto lokalitu. Tento fakt ovšem není překvapivý, poněvadž výstavbě předcházela demolice veškeré zástavby včetně historických objektů, které měly být chráněny.

7.4 Komenského ulice

Výzkum v Komenského ulici proběhl v místě budované trafostanice na parcele č. 175 v červnu 1994 v prostoru domu zaniklého domu čp. 59. Vzhledem ke kapacitním a časovým možnostem výzkumu byla zvolena úsporná varianta, a to sonda v nejhlubším zásahu. Zkoumaná plocha měla rozměry 5 x 1,5 m. Do prostoru domu čp. 59 byl rekonstruován příkop městského hradu, který zde existoval před lokací vrcholně středověkého města, tj. před rokem 1276, do počátku 14. století. Sonda byla umístěna na vnějším okraji předpokládaného příkopu kolem hradu s nadějí na zachycení jeho hrany. Hloubka zásahů do terénu byla zhruba 1 metry s výjimkou jímky v zadní části, kde ležela spára ve hloubce 2 m od současné úrovně terénu. Podložím je na zkoumaném místě zjílovatělá spraš. Na ni nasedá zhruba 60 cm silná, na 2 části rozdělená, vrstva. Spodní vrstva obsahovala keramiku slezskoplatěnické kultury, a vrchní smíšené nálezy pravěké a středohradištní. V 11. – 12. století zde narostlo 40 cm silné souvrství s fragmenty dřevěných konstrukcí. Další část souvrství o mocnosti až 80 cm byla datována do 12. – 13. století, obsahovala fragmenty několika zachycených objektů. Zajímavým byl nález opracovaného opukového kamene, který zřejmě pochází z nějaké neznámé soudobé architektury v okolí sondované plochy. Ve 14. století byl do dalších vrstev zapuštěn základ zděné stavby, jejíž účel není zcela jasný. Dokazuje ovšem, že již v této době byla plocha součástí městské parcely. Stavba byla po svém zániku vyplněna odpadovým souvrstvím, do kterého se zahlubuje jáma s popálenou výplní. Snad se jedná o ohniště či pec. Zbytek souvrství o 1,2 m je novověký, do nějž byla zahloubena kvalitně provedená jímka z velkých pískovcových kvádrů. Po vybudování trafostanice zůstaly pro budoucí generace zachovány nejstarší terény.[87]

[87] Archeologický výzkum je podrobně popsán v FROLÍK, Jan: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Komenského ulici č. 59 v Chrudimi (stavba trafostanice). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXI., 1995, s 73 – 81.

7.5 Břetislavova ulice

Archeologický výzkum proběhl v roce 1992, kdy městský úřad realizoval rekonstrukci inženýrských sítí v Břetislavově ulici, Žižkově náměstí a v Novoměstské ulici až po ústí ulice Na Kopanici.[88] Záchranný archeologický výzkum provádělo Muzeum východních Čech v Hradci Králové ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR Praha. Během archeologických prací bylo zjištěno pouze malé množství nálezů. Z vrstvy P1/0 byl získán atypický pravěký keramický zlomek, který byl s ohledem na pravěké kultury doložené na chrudimské ostrožně interpretován jako lengyelský. Dále bylo nalezeno 17 keramických zlomků zařazených do mladohradištního období, tedy do století 11. – 12. Vrstva P7/3 poskytla nevýrazný soubor keramiky datovatelný do 11. – 14. století. Poslední nálezový soubor byl získán z úseku P8. Jeho první částí je glazovaná keramika, fragmenty komorových kachlů a část keramické dýmky získaných z výplně mladšího zahloubeného objektu datovaného do 16. – 17. století. Z druhé, starší části nálezového souboru tvoří nejvýznamnější část zlomek neglazovaných komor kachlů datovaných do 15. – 16. století. Shrneme-li, tak nejstarší situace byly zjištěny v západní části Břetislavovy ulice. Podloží zde stoupá směrem k východu, jeho pokračování bylo ale zcela zničeno. Na podloží byla zjištěna pravěká vrstva, na níž nasedá vrstva mladohradištní. Toto podloží plynule stoupá až k místu, kam bývá situována Horní brána a věž Hláska zaniklá v roce 1717. V místech Horní brány byly dokumentovány části stratigrafie P5, P6 a V8. Žádná z nich ale nezachytila zdivo ztotožňující se s hlavní městskou bránou. Jako vysvětlení se uvádí, že brána měla podobu s boční věží - Hláskou a archeologické průkopy by tak prošly přímo portálem brány. Tato lokalizace tedy umisťuje zaniklou věž Hlásku do SZ rohu parcely domu čp. 70/I. Pozůstatky střední Horní brány vymezuje zdivo zachycené u rozhraní domů čp. 66/I. a 67/I. na západní straně a zdivo z pískovcových kvádrů před východním koncem domu čp. 69/I. Významným přínosem tohoto záchranného výzkumu je tedy lokalizace jednotlivých součástí zaniklé Horní brány a vysvětlení funkce věže Hlásky, jakož to i podání důkazu o důležitosti sídlištního využití místa, kterým je dnes vedena Břetislavova ulice.

7.6 Resslovo náměstí

Resslovo náměstí je jak historickým tak i současným centrem města Chrudim. V průběhu let 1983 – 1984 proběhly v sousedství děkanského chrámu Nanebevzetí Panny

[88] Popisu výzkumu se věnují FROLÍK a SIGL (FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Archeologický výzkum v Chrudimi – Břetislavově ulici v roce 1992* (K umístění věže Hlásky a podobě Horní brány). (dále cit.).

Marie na Resslově náměstí záchranné i předstihové archeologické výzkumy, prováděné v souvislosti s hloubením nové kanalizace a vodovodu. Výzkumy přinesly celou řadu poznatků o osídlení chrudimské ostrožny od pravěku až po vrcholný středověk. Na tomto výzkumu byly poprvé identifikovány stopy související se založením vrcholně středověkého města, jako je např. zástavba centra či požár v 1. třetině 13. století. Při samotném výzkumu byl celým městským jádrem zachycen profil, jehož celková délka činila asi 419 m, z toho bylo 306 m podrobně zakresleno. Bylo zachyceno osídlení slezskoplatěnické kultury a v prostoru u severního průčelí chrámu Nanebevzetí Panny Marie byla zjištěna dvě valová opevnění. Nejprve byl objeven násep, před nímž existoval mělký příkop o maximální šířce 5,5 m. Šíře samotného náspu činila 4,6 m a dochovaná výška činila asi 1,1 m. Patnáct metrů východním směrem od náspu bylo zachyceno další valové opevnění, které bylo sestavené z jílovitého náspu, v němž bylo zachyceno torzo opukové plenty. Šíře valu činila 10 m a dochovaná výška 1,6 m. Také před tímto náspem se nacházel příkop o maximální šíři 9 m, jehož dna nebylo dosaženo ani ve 3 m. Z celkové stratigrafické situace nakonec vyplývá, že rozměrově méně mohutný vnější val je pravděpodobně starší.[89] Při výzkumu bylo zachyceno také 12 zemnic, z čehož jich 10 dosahovalo hloubky až 180 cm. Všechny zemnice zanikly požárem v 1. polovině 14. století. Interpretací výzkumu vznikl fakt, že areál centra města nebyl osídlen ve středohradištním období.

V roce 1995 proběhl v prostoru Resslova náměstí další archeologický výzkum související s výstavbou nových inženýrských sítí a osvětlení. Tento výzkum měl poskytnout doplňující informace k výzkumu předchozímu. V prostoru náměstí bylo odkryto několik objektů, jejichž přesné chronologické zařazení je obtížné díky malému množství datovacího materiálu či jeho úplné absenci z některých situací. Nejvýznamnější nálezový celek dokládá osídlení ostrohu zejména v pravěkém období, kdy se poprvé podařilo průkazně doložit osídlení kultury nálevkovitých pohárů. Další skupina nálezů je obecně řazena do neolitu. Nepříliš výrazné jsou nálezy spadající do období kultury slezskoplatěnické. Malá část nálezů lze zařadit do středohradištního období a také situace z mladohradištního období nejsou příliš četné. Největší množství nálezů bylo získáno z 1. etapy existence vrcholně středověkého města, tedy z období 13. – 14. století. Poslední skupiny nálezů jsou zařazeny do 14. – 15.

[89] Podrobněji je archeologický výzkum popsán v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o výsledcích záchranného výzkumu v Chrudimi (rekonstrukce kanalizace a vodovodu). In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XI, s. 74 – 82 (dále cit.).

století a do novověkého období. Samotné výkopové práce zasahovaly kromě Resslova náměstí také do části ulice Štěpánkovy a Čelakovského.[90]

7.7 Školní náměstí a Komenského ulice

Archeologický zjišťovací výzkum v prostoru Školního náměstí, navazujícího na ulici Komenského probíhající v letech 2004 až 2006 se pokusil objasnit existenci městského hradu v Chrudimi.[91] Zkoumaný prostor se nacházel na východním okraji pravěkého hradiště a plocha nakonec dosahovala délky 13,9 m a maximální šířky 6 m. Výzkum byl veden v přirozených vrstvách. Za nejstarší zjištěnou etapu je považováno na sprašové podloží uložené souvrství slezskoplatěnické kultury jako pozůstatek pravěkého valu. Další vývoj lokality je spojen se středohradištním obdobím, kdy bylo v západní části (sonda II.) zjištěno souvrství o mocnosti až 0,35 m s fragmentem objektu a ve východní části (sonda V) bylo doloženo slovanské valové opevnění s vnitřní roštovou konstrukcí, pravděpodobně bylo stupňovité. Šířka tohoto valu přesahovala až 7 m, dochovaná výška je 1 m. Byla zjištěna komorová konstrukce opevnění, v níž rozměry jednotlivých komor byly zhruba 1,5 x 1,5 m. Ze zjištěných kontextů je zřejmé, že Slované při stavbě valového opevnění využili již stávající pravěké opevnění. Do období povýšení Chrudimi na město (před 1276) spadá zplanýrovaní valového opevnění. Do torza opevnění byly následně zapuštěny základy zděné stavby z velkých opukových kvádrů datované do 13. až 14. století. Na zdivo byla použita kvalitní malta a líc zdiva byl pravidelný a rovný. V severozápadní části této stavby její rozměr činil 3,5 m a ve směru východ – západ byla zjištěná délka 1 m, ale stavba dál pokračovala k východu. Dochovaná šířka činila 0,6 – 0,75 m. Vzhledem k umístění je zdivo považováno za nejvýznamnější doklad existence chrudimského hradu a podle rozměrů se zřejmě jednalo o stavbu věžovitou. Na ploše byl zjištěn také terénní blok obdélného tvaru, který byl vysunutý z linie hlavní městské hradby natolik, že tímto místem nemohl probíhat městský příkop, díky čemuž se předpokládá, že právě v těchto místech stával hrad. Do plochy bloku později zasahoval ze západní strany presbytář kostela N. P. Marie, stavěný před rokem 1338. V souvislosti s tím sloužila zkoumaná plocha ve 14. – 16. století jako hřbitov. Areál hradu měl přibližně obdélný tvar, který byl totožný s terénním blokem, a k jehož zástavbě patřila i gotická Žižkova věž. Místo, kde Žižkova věž stála, se dá vymezit pouze negativně, i přes dochované městské plány, na nichž je věž vyznačena. Do míst předpokládané existence této

[90] Výzkum popsán a vyhodnocen v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995. In *Chrudimský vlastivědný sborník* IX, 2005, s. 107 – 167. ISSN 1214-6048. ISBN 80-903265-7-9.

[91] FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi? (dále citováno).

stavby byla položena sonda o velikosti 4 x 2 m v ose sever – jih. O necelý metr východním směrem byla položena další sonda a to o rozměrech 2 x 2 m. Paradoxem ovšem bylo, že se věž nepodařilo doložit a tak se předpokládá, že věž podlehla plošnému snížení terénu. Tento archeologický výzkum přinesl ovšem četné nálezy, a to jak pozůstatky zděné stavby, několik kůlových jamek, torza hrobů, tak i soubor keramických zlomků datovaných od pravěku až po současnost. Výzkum také přinesl další poznatky dokládající existenci chrudimského středověkého hradu.

7.8 Stavba OC Tesco Chrudim

Tento záchranný archeologický výzkum proběhl v roce 2009 na katastru Chrudimi díky plánované výstavbě obchodního centra Tesco a jako další přinesl četné poznatky o pravěkém osídlení města. Prozkoumáno bylo celkem 360 objektů, které spadaly nejčastěji do období eneolitu a doby stěhování národů.[92] Eneolotické nálezy byly zařazeny do horizontu existence kultury lengyelské a kultury nálevkovitých pohárů. Z období laténského byly zjištěny celkem dvě zemnice, z jejichž výplně byla získána kolekce keramiky, která byla výrobou místních dílen. Další objekty byly zařazeny do období stěhování národů. Mezi nejmladší nálezy patřila keramika vrcholně středověká, která souvisela s využíváním této lokality k zemědělským účelům v rozpětí od 13. do 15. století. Záchranný archeologický výzkum proběhl ve spolupráci Regionálního muzea v Chrudimi s firmou Jan Osina.

7.9 Záchranný archeologický výzkum na obchvatu Chrudimi

Záchranný archeologický výzkum vedený na trase plánované výstavby obchvatu Chrudimi probíhá již od poloviny srpna roku 2011 pod záštitou Regionálního muzea v Chrudimi ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR Praha. V celé trase obchvatu bylo provedeno rýhování, skrývka na místě budoucí vozovky a křižovatek potvrdila přítomnost dříve vytipovaných nalezišť, ale zároveň zjistila i naleziště nová.[93] Naleziště na katastru Medlešic bylo zkoumáno již dříve a tak jeho největším překvapením bylo nalezení příkopu, který se ale díky nedostatku archeologického materiálu nepodařilo přesněji datovat. Zřejmě se ale jednalo o pozůstatek vojenského opevnění z novověku.

[92] Archeologický výzkum popsán na internetových stránkách (URL: http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=271:zachranny-archeologicky-vyzkum-obchvatu-v-chrudimi2011&catid=100:archeologicke-vyzkumy&Itemid=83/; [citováno 2012-11-12]

[93] URL: http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=271:zachranny-archeologicky-vyzkum-obchvatu-v-chrudimi2011&catid=100:archeologicke-vyzkumy&Itemid=83; [cit. 2012-11-12].

Naleziště na okraji vesnice Vestec poukazovala svými nálezy na osídlení kulturou s lineární keramikou a zároveň bylo objeveno žárové pohřebiště kultury lužické, které však bylo poničené pozdější orbou. Mezi další horizont osídlení patřilo sídliště z 10. – 11. století.

Další naleziště byla zjištěna na poli mezi silnicemi Chrudim – Topol a Chrudim – Kočí, kde archeologický výzkum probíhá i v letošním roce. Zde bylo zachyceno sídliště z 9. – 10. století, které na svou existenci poukázalo řadou kůlů neznámé konstrukce. V sousedství této konstrukce byl zachycen dům kůlové konstrukce patřící kultuře únětické.

U silnice Chrudim – Kočí se nachází rozsáhlé naleziště Kočí III, jehož starší etapu tvořila kulturní vrstva z 9. – 10. století, do níž byly zapuštěny kůlové konstrukce stavby, která byla zařazena do období 11. – 13. století.

Tento záchranný archeologický výzkum nadále probíhá, a tak nám v budoucnu jistě přinese další důležité poznatky o osídlení katastru Chrudimi v období, kdy bylo místo přemyslovským správním centrem.

8 Historický rámec

Z výše uvedeného výčtu archeologických výzkumů je zřejmé, že historie města Chrudim sahá hluboko do minulosti. Ze zjištěných situací vyplývá, že samotná městská ostrožna i okolí města bylo osídleno již v pravěku. Z mladšího paleolitu zde máme například nálezy pazourkových artefaktů a uhlíků z Chrudimi Na Pumberkách a rovněž bylo doloženo osídlení z období mezolitu.[94] Mnohem více dokladů osídlení máme z mladší doby kamenné – neolitu, na což poukazují nálezy z archeologických výzkumů, které proběhly například v blízkosti železniční trati Chrudim – Pardubice či v areálu závodu Transporty.[95] Významné nálezy z období neolitu, konkrétněji z období existence kultury s lineární keramikou, byly nalezeny při výzkumu probíhajícím v letech 1983 – 1986 v Husově ulici. Osídlení kulturou s vypíchanou keramikou bylo zjištěno mimo jiné v polích jižně od Pumberk, ale i v samotném centru města. Další kulturou doloženou na katastru města Chrudim je kultura lengyelská, a to v okolí kostela sv. Kříže, a významná opevněná osada zjištěná Na Pumberkách, která patří k nejstarším sídlištím tohoto druhu v Čechách. Z období eneolitu, pozdní doby kamenné, pochází z Chrudimi značná koncentrace nálezů kultury nálevkovitých pohárů a kultury slezskoplatěnické. Situace patřící těmto kulturám byly zjištěny i na chrudimské ostrožně, a to například na Resslově náměstí[96] či ve Filištínské ulici. Dalšími výzkumy bylo doloženo i osídlení kultury zvoncovitých pohárů.

Dobu bronzovou v Chrudimi zastupuje únětická kultura, jejíž pohřebiště bylo prozkoumáno v Pardubické ulici. Zde bylo nalezeno šest koster ležících ve skrčené poloze s četnými milodary, mezi něž patřil i vzácný jantarový náhrdelník. Kultury lidu popelnicových polí jsou v Chrudimi doloženy na mnoha místech, jejichž osady obklopovaly střed dnešního města. Největší koncentrace nálezů z období těchto kultur byla zjištěna v prostoru Transporty, kde bylo prozkoumáno sídliště i pohřebiště. Významné lužické pohřebiště bylo zjištěno v prostoru tzv. vojenského depa[97] a další v prostoru pod Pumberky.

Z období doby železné pocházejí z Chrudimi četné nálezy kultury slezskoplatěnické. Její hradiště bylo zjištěno na místě staršího lengyelského opevněného sídliště na návrší Pumberka.[98] Další nálezy patřící této kultuře byly zachyceny na ostrožně, a to například na

---

94 FROLÍK, Jan: *Archeologické nálezy Chrudimsko (Chrudim).* Chrudim, 1981.
95 FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy z prostoru továrny Transporta.
96 FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995.
97 RATAJ, Jan: Únětické pohřebiště v Chrudimi.
98 VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.

Resslově náměstí, v Komenského ulici a v Hradební ulici. V období 6. – 7. století př. n. l. tak existovalo na základech budoucího města opevněné hradiště. Stojí za zmínku, že v tomto období existovalo v nedalekém okolí města hned několik hradišť, což poukazuje na význam tohoto regionu v době existence slezskoplatěnické kultury.

Dalšími historickými obyvateli byli na území Chrudimi v době laténské Keltové, jejichž osídlení bylo zachyceno na několika místech. Bylo zjištěno sídliště v prostoru vojenského depa, osídlení v okolí kostela sv. Kříže, v Husově [99] či Topolské ulici. Nedaleko Nasavrk bylo také zachyceno keltské oppidum.

V době římské a v době stěhování národů byla místní krajina osídlena germánskými kmeny, jejichž osídlení je doloženo například v areálu starého závodu Transporty či mezi Chrudimí a Slatiňany.

Dalším obdobím, ve kterém byla osídlena chrudimská ostrožna byla starší doba hradištní v 7. – 8. století. V této době se v Chrudimi začali usazovat první slovanští osadníci, což dokládá několik ojedinělých keramických zlomků. Ve středohradištním období, tedy v 9. – 10. století vznikla v okolí města hustá koncentrace sídlišť, doklady máme také z celé chrudimské ostrožny. Existenci hradiště potvrdily archeologické výzkumy v letech 1989 – 1990 ve Štěpánkově[100] ulici a ve Filištínské ulici v letech 1996 – 1997. Z následujícího období – mladohradištního, máme doklady především o existenci valového opevnění a četné keramické zlomky. Na konci 10. století se Chrudim začíná objevovat také v písemných pramenech. První nezpochybnitelnou zmínkou o Chrudimi je údaj v Kosmově kronice vztahující se k roku 1055, kdy na zdejším hradišti umírá kníže Břetislav I. V 60. a 70. letech 13. století vzniká na podkladě slovanského hradiště vrcholně středověké město. Originál zakládací listiny se bohužel nedochoval, je znám pouze její opis, a to bez data.

Poznatky o podobě prvotního města nabídla archeologie, a to především záchranný výzkum na Resslově náměstí, kde bylo zjištěno, že vzniku prvních městských objektů předcházelo planýrování, což poněkud urovnalo terén ostrožny. Po stabilizaci terénu za pomoci drobného štěrku proběhlo rozparcelování plochy pro budoucí zástavbu. Mezi nejvýznamnější objekty patří polozemnice. Jejich rozložení ukazuje, že dřívější centrální náměstí bylo menší než dnešní. Dřevěné konstrukce polozemnic jsou doloženy otisky

[99] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Chrudimi na Kateřinském předměstí

[100] FROLÍK, J. – SIGL, J.: Pokračování zjišťovacího výzkumu ve Štěpánkově ulici čp. 85 v Chrudimi v roce 1990

v mazanici a kamenná destrukce v některých objektech dokládá i využívání kamene. Nedílnou součástí každé parcely byly odpadní jímky. Díky shodné výplni objektů můžeme poznamenat, že v první polovině 14. století byl střed města zasažen rozsáhlým požárem. Následně byla dřevěná zástavba doplněna několika celokamennými objekty a bylo vybudováno honosnější městské opevnění, k jehož objasnění přispěly zejména výzkumy ve Štěpánkově a Filištínské ulici. Hradba byla postavena z velkých opukových kvádrů na málo kvalitní maltu. Před hradbou se nacházel široký příkop, na východní straně zjištěný v celkové šíři 16 metrů. Ještě dnes můžeme v městské hradbě nalézt fragmenty půlválcových bašt. Před hlavní hradbou probíhala hradba parkánová, která je zřejmě mladší. Do samotného města vedly celkem dvě brány. Tzv. Horní brána se nacházela na východním konci Břetislavovy ulice a tzv. Dolní brána byly v prostoru Široké ulice. Obě brány byly zbořeny v průběhu 19. století. Mimo tyto dvě hlavní brány existovaly ještě dvě malé branky – Pardubská fortna a Tmavá fortna.

Z období středověku máme doklady činnosti hrnčířů, tedy keramické zlomky. Mění se i typologie keramiky a sortiment keramiky, objevují se nové tvary, a to například pokličky, korbele, misky či konvice. Dalšími středověkými nálezy jsou ty, které dokládají řemesla produkující potraviny. Nálezy strusek dokládají práci s kovem a početný je také materiál skleněný či organický. Z období vrcholného středověku

9 Chrudimské hradiště

Za nejzřetelnější úkaz našeho raného středověku bývá oprávněně pokládáno hradiště, pro nějž byla charakteristická stavba opevnění. Tento jev se promítl i do archeologické periodizace. Pro celé hradištní období (7. – 12. století) je charakteristická keramika z hrubého materiálu, promísená především pískem a slídou. Většina hradišť v Čechách vznikala od konce 8. století nebo počátku 9. století. V této době bývaly opuštěny i některá starší hradiště a místo nich se budovala nová centra a síť opevnění postupně houstla.[101]

9.1 Opevnění

Opevnění Chrudimského hradiště mělo několik fází. Předešlé hypotézy o existenci chrudimského hradiště potvrdil výzkum v letech 1996 – 1997 ve Filištínské ulici[102], kdy byl nalezen příkop probíhající ve směru západ – východ, jehož šířka činila zhruba 4 metry a hloubka se pohybovala kolem 2 metrů. Dle nálezů byl příkop zařazen do 9. – 10. století. Další vývojovou fází spojujeme se středohradištním obdobím, jež potvrdil nález valového opevnění s vnitřní roštovou konstrukcí. Minimální šíře valu byla 7 metrů, dochovaná výška pouze 1 metr.[103] Nadále byl objeven násep s komorovou konstrukcí z 11. století. Poslední vývojová fáze je ze 12. století, kdy byl val dosypán a byla k němu přistavěna zadní stěna, kterou indikovaly malé kůlové jamky. Od dob vrcholného středověku bylo město chráněno městskou hradbou datovanou do 13. století, jejíž existence byla potvrzena při archeologickém výzkumu ve Štěpánkově ulici. Tato hradba byla postavena z rozpadavé opuky na nekvalitní maltu.[104] Tuto etapu zakončuje požár.[105] Součástí opevnění byla také parkánová hradba, jež je datována do 15. století, která byla také značně novodobě upravována.[106]

Prvotní poznatky o existenci opevnění na chrudimské ostrožně přineslo již pozorování M. Lüssnera a F. Schromanze v 19. století, kdy při přestavbě chrámu Nanebevzetí Panny

---

[101] BERANOVÁ, Magdalena – LUTOVSKÝ, Michal: Slované v Čechách.

[102] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy okresního archivu v roce 1996.

[103] FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi?

[104] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Zjišťovací výzkum v Chrudimi – Štěpánkově ulici čp. 85 v roce 1989. In *Zpravodaj Krajské museum Východních Čech XVII*, 1989, s. 66 – 69.

[105] Výzkum popsán a vyhodnocen v FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995. In *Chrudimský vlastivědný sborník* IX, 2005, s. 107 – 167. ISSN 1214-6048. ISBN 80-903265-7-9.

[106] TÍŽ. Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu *Filištínská ul.*

Marie bylo objeveno valové opevnění. Pod tímto valem byly také nalezeny zlomky mazanice a uhlíků, což dokázalo dřevěnou konstrukci.[107]

Nejrozsáhlejší informace o opevnění chrudimské ostrožny ovšem přinesly výsledky posledních výzkumů. Například pozůstatky valového opevnění z doby slezskoplatěnické kultury byly zjištěny při archeologickém výzkumu na Školním náměstí a v Komenského ulici v letech 2004 – 2006 v Chrudimi vůbec poprvé. Tento výzkum měl objasnit existenci hradu, který měl vzniknout v souvislosti se založením vrcholně středověkého města před rokem 1276.[108] Zkoumaným prostorem byl východní okraj pravěkého hradiště. Výzkumem bylo zjištěno sprašové podloží, na které dosedalo souvrství slezskoplatěnické kultury. Doložena byla destrukce opukových kamenů, což je interpretováno jako pozůstatek pravěkého valu. Potvrzena byla také středohradištní vývojová fáze opevnění, která se projevila valem s roštovou konstrukcí. Minimální šíře valu byla minimálně 7 metrů a šíře zhruba 2,5 metru. Valové opevnění bylo celkem dvakrát upravováno, kdy byl původní val rozšířen směrem do hradiště o násep s komorovou konstrukcí. Další úpravou byla oprava opevnění za pomoci přisypání náspu k destruované vnitřní stěně. Zadní část náspu byla šikmá a obložena prkny. V závěrečné fázi opevnění byl val postihnut požárem a na jeho místě byla na konci 13. století vystavěna městská hradba, která kopírovala linii staršího opevnění. Z výzkumů proběhlých například ve Filištínské ulici nebo ve Štěpánkově ulici vyplívá, že val byl před postavením této městské hradby snížen, místy téměř odstraněn. Kdy přesně došlo k požáru, není známo. Bylo ale zjištěno, že po zániku raně středověkého valu, byly do opevnění zapuštěny základy zděné stavby.

Archeologické výzkumy probíhající v jádru původního chrudimského hradiště nám dokládají, že vstup do samotného hradiště se nacházel v prostorách Břetislavovy ulice.[109] Tento vstup doložil nález vrstvy kamenů. Tato vrstva stoupá směrem k východu až do míst, kam bývá situována tzv. Horní brána a věž Hláska, která zanikla roku 1717. Druhý vchod do hradiště by se měl nacházet v prostorách tzv. Dolní brány situované do prostor Široké ulice.

Z výzkumu ve Štěpánkově ulici čp. 85 na jižní straně chrudimské ostrožny byly zjištěny konstrukční detaily valu, jež byl zjištěn při výzkumu na Resslově a Školním náměstí

[107] SCHMORANZ, František: Zprávy o znovuzapočaté obnovovací stavbě děkanského chrámu s. Salvatora či Nanebevzetí P. Marie v Chrudimi. In *Posel z východních Čech* VI, č. 14, 1873.

[108] FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi?

[109] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum v Chrudimi – Břetislavově ulici v roce 1992.

na východní straně akropole. Valové opevnění bylo zachyceno také na severní straně ostrohu – ve Filištínské ulici.[110]

První průřez opevněním byl získán v kanalizačním průkopu na severní straně kostela N. P. Marie, kde byly zjištěny dva valové náspy.[111] Nejstarším zde nalezeným kontextem bylo souvrství datované do období slezskoplatěnické kultury, na které přiléhá osídlení z mladohradištního období. Jedno ze zmíněných valových opevnění, vnitřní, bylo o šířce 4,5 m. Před valem existoval mělký příkop o šíři 5,5 m. Vnější valové opevnění, nacházející se asi o 15 metrů východněji, bylo zjištěno o šíři 10 m. Před tímto valem se také nacházel příkop, který byl zachycen v šíři 9 m a jeho dna nebylo dosaženo ani v hloubce 3 m. Tento val byl bez vnitřní konstrukce. Datování náspů bylo obtížné, protože vyjma jednoho střepu patřícího slezskoplatěnické kultuře, nebyl nalezen žádný kvalitní vzorek, na jehož základě by mohla proběhnout přesná datace, a tudíž se oba valy dají zařadit pouze hypoteticky.

Mladohradištní opevnění je také doloženo ve Štěpánkově ulici čp. 85/I, kde se z valu zachoval ale pouze nevelký fragment. Zde byl val vystavěn přímo na starší sídlištní vrstvy. Zadní stěnu tělesa stvořila dřevěná konstrukce, z níž se zachovaly jen dva trámy.[112] Toto valové opevnění zaniklo mohutným požárem a jeho zadní stěna se vyvrátila dozadu (severním směrem). Takto zničené opevnění bylo později znovu opraveno, ale tato mladší fáze valu byla později zničena pozdějšími zásahy a mladšími objekty.

Dalším místem, kde bylo zdokumentováno valové opevnění, je Filištínská ulice čp. 37/I až 40/I. Zde byl při výzkumu probíhajícím v letech 1996 a 1997 zjištěn fragment zadní části valu, jejíž konstrukce byla zhotovena z vodorovně položených dřevěných trámů. Negativním svědectvím o existenci valu je chybějící starší souvrství za ním, ovšem pod valem tyto vrstvy nalezeny byly. J. Frolík a J. Sigl se domnívají, že těleso valu bylo zbudováno právě z těchto starších vrstev.[113] Šířka příkopu, probíhající napříč všemi sondami, byla cca 4 m a hloubka se pohybovala kolem 2 m. Velice zajímavá je i samotná poloha příkopu, který byl vyhlouben jen několik metrů od ostré hrany chrudimského ostrohu, kde pak prudce spadá

[110] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici.
[111] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o výsledcích záchranného výzkumu v Chrudimi (rekonstrukce kanalisace a vodovodu).
[112] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Zjišťovací výzkum v Chrudimi.
[113] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici, dále cit.

do nivy řeky Chrudimky. Val byl nejméně dvakrát postižen ohněm, jenž byl datován analogicky se zjištěními poskytnutými z výzkumu ve Štěpánkově ulici na opačné straně ostrohu. Dataci příkopu do 9. – 10. století umožnil nález unikátního křížku ze železa s pocínovaným povrchem a zdobený rytým ornamentem, který nepochází z našeho území, a tudíž se jedná o významný doklad fungování Trstenické stezky v tomto období.

Valové opevnění bylo zjištěno také v letech 2004 a 2005 díky výzkumům probíhajícím na Školním náměstí a v Komenského ulici.[114] Zdejší valové těleso mělo dvě stavební fáze, jejichž přesné datování bylo obtížné. První fází opevnění byla výstavba komorové konstrukce, která byla stavěna přímo na starší středohradištní souvrství, z čehož by se dala odvodit datace na přelom 10./11. století. Definitivním koncem první fáze opevnění je 13. století, kdy začíná zmíněná druhá fáze opevnění, kterou představuje kamenná hradba spojená s lokací vrcholně středověkého města.

Ve 13. století bylo město opevněno kamennou hradbou, kterou doložily výzkumy např. ve Štěpánkově nebo ve Filištínské ulici. Hradba byla vystavěna z pramálo odolných, klimatickým podmínkám podléhajících, opukových kvádrů posazených na nepříliš kvalitní maltu.[115] Hradba dosahovala šířky 2,5 m a výšky 2,1 m, což zachytil kanalizační průkop na Školním náměstí. Před hradbou se na východní straně nacházel hluboký příkop, v nejmohutnější části široký až 16 m. V jihovýchodní části chrudimského opevnění ležela před hradbou kamenná parkánová hradba, zpevněná baštami. Již zmiňované brány do města, Horní a Dolní brána, byly zbořeny již v 19. století a zbylé dvě malé brány – Pardubská fortna na severní straně a Tmavá fortna na jižní straně, jsou mladší. Před městskou hradbou byl ještě vyhlouben příkop, široký asi 22 m a více jak 3 m hluboký. I tento příkop je zobrazován na městských plánech ještě v 19. století, potom byl však prostor zastavěn budovami starého děkanství a tzv. staré školy.

9.2 Vnitřní zástavba hradiště

Díky informacím, které nám poskytly četné archeologické výzkumy probíhající v posledních desetiletích na katastru města Chrudimi, i na samotné chrudimské ostrožně, můžeme odvodit pravděpodobný rozsah samotného hradiště. Pravěké stopy osídlení máme

[114] FROLÍK, Jan, Chrudim – raně středověké centrum jižní části východních Čech (Archeologie a 950. výročí první písemné zmínky). In *Archeologia historica* 31/06, 2006, s. 7 – 19. ISBN 80-7275-061-5.

[115] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici.

doložené na více místech města, ovšem prvními osadníky dnešního městského centra byli příslušníci kultury nálevkovitých pohárů. Doklady této kultury byly prozkoumány ve Štěpánkově ulici a na Resslově náměstí.[116] Dalšími obyvateli chrudimské ostrožny byli příslušníci slezskoplatěnické kultury, jejichž osídlení bylo vyvrcholením pravěkého vývoje na této lokalitě. Za této kultury již na ostrožně fungovalo hradiště, což je velice pozoruhodné, protože Na Pumberkách máme doloženo další, ve stejném časovém horizontu trvající hradiště.[117] Existence dvou hradišť a několika sídlišť ve stejném časovém úseku ukazují na význam tohoto regionu v období slezskoplatěnické kultury. Následující osídlení ostrohu spadá do doby hradištní, na něž přímo navazuje existence středověkého města.

Indicie o existenci hradiště nám poprvé přinesl již výzkum ve Štěpánkově ulici na parcele domu čp. 85/I uskutečněný v letech 1989 a 1990.[118] Zde na sprašové podloží nasedá středohradištní sídlištní souvrství o síle až 70 cm. Zde byly zaregistrovány dva časové horizonty objektů. Ke staršímu patřila mělká jáma s několika kůlovými jamkami a k mladšímu část srubové stavby, pravděpodobně z 11. století. V interiéru stavby byla odkryta vrstva zuhelnatělého obilí. Srubové stavby, jedna bezprostředně za valovým tělesem a jihozápadně od ní druhá, byly zařazeny na počátek 11. století. Ve Štěpánkově ulici byly zjištěny také části plotů a dřevěných komunikací, což je dokladem rozparcelování plochy hradiště na jednotlivé celky. Ploty byly tvořeny řadami kůlů a kolíků, mezi nimiž se původně nacházel proutěný výplet.

Další dřevěné stavby máme doloženy jižně od dnešního kostela N. P. Marie, v prostorách zaniklého čp. 59/I v Komenského ulici.[119] Přesná interpretace ovšem nebyla díky malému rozsahu nalezených fragmentů možná.

Vyhodnocení archeologických situací vyplívajících z výzkumů proběhlých na Resslově náměstí a Školním náměstí ve vnitřním areálu hradiště, umožnilo konstatovat, že ve střední době hradištní v 9. – 10. století byla osídlena celá chrudimská ostrožna.[120] Středohradištní souvrství směrem po svahu nabývalo na mocnosti. V severovýchodním rohu

[116] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995.
[117] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.
[118] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Zjišťovací výzkum v Chrudimi – Štěpánkově ulici, dále cit.
[119] FROLÍK, Jan: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Komenského ulici č. 59 v Chrudimi (stavba trafostanice).
[120] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995.

Resslova náměstí byl nalezen objekt, patrně zemnice. Objekt byl vyplněn jílovitou vrstvou s mazanicí a uhlíky, dokládající zánik stavby požárem.

9.3 Zázemí hradiště

Žádné správní centrum nemohlo existovat osamoceně. V okolí Chrudimského hradiště proto také vznikala četná sídliště. Osou celé aglomerace byl tok řeky Chrudimky, která kdysi vytvářela hustou síť ramen a vedlejších toků. Jelikož se ovšem raně středověká sídlištní aglomerace nacházela na malém územním rozsahu, je nynější poznání limitováno faktem, že většina okolí původního hradiště se nyní nachází pod zastavěnou plochou města.

V raném středověku se na jižní straně katastru Chrudimi začínají objevovat nová jednotlivá sídliště.[121] Dle J. Frolíka a J. Sigla můžeme na katastru vyčlenit celkem dva areály. Jeden areál představuje trojice nalezišť 2, 3 a 5 + 6. Tento areál byl situován kolem předpokládané zaniklé vodoteče. Druhým areálem je sídliště s centrem v okolí kostela sv. Kříže, stojící na hraně terasy Chrudimky. Počátek tohoto sídliště je kladen již do středohradištního období, čehož je dokladem soubor nálezů.[122] Z mladohradištního období zde byly nalezeny kostrové hroby obsahující záušnice a 3 denáry z 11. a 12. století, což dokládá románské stáří kostela a jeho využívání jako pohřebiště. Tomuto sídlišti je připisován velký význam i z toho důvodu, že je to jediná sakrální stavba nacházející se mimo samotné hradiště.

Osídleno bylo také okolí západně od hradiště. Toto osídlení se nám ovšem jeví málo uspořádané a zdokumentováno jej máme pouze útržkovitě díky záchranným archeologickým výzkumům na lokalitě. Zdejší naleziště můžeme také rozdělit do dvou skupin. První skupina se nalézá na terase řek Chrudimky, a druhá skupina přímo v její nivě.[123] Většina dokladů tohoto osídlení odpovídá až mladohradištnímu období. Skupina lokalit je patrně souběžná s trasou tzv. trstenické stezky pokračující přes Chrudim na Moravu.

[121] FROLÍK – SIGL: *Chrudimsko v raném středověku* , dále citováno.

[122] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Sídliště u kostela sv. Kříže v Chrudimi a jeho význam pro počátky města. In *Chrudimský vlastivědný sborník II*, 1997.

[123] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Chrudimsko v raném středověku.

Na východní straně katastru máme osídlení zachyceno v poměrně velké vzdálenosti od předhradí. Toto osídlení nám indikují celkem 4 naleziště (Chrudim 14 – 17), které doplňují dva ojedinělé nálezy (Chrudim 18 a Topol 9). Naleziště 17 a 18 jsou situována v místech zaniklého pravěkého hradiště Pumberka – Švédské šance.[124] Zdejší mladohradišštní osídlení zřejmě využilo pozůstatky pravěkého hradiště.

Na severu katastru je osídlení doloženo pouze sporadicky a doložené pouze mincovním depotem situovaným v nivě řeky. Několik lokalit je situováno těsně při hranici katastru, jedná se o naleziště v sousedství k. ú. Vestec a naleziště u k. ú. Vlčnov.[125]

9.4 Pohřbívání

Další skupinou objektů, které jsou nalézány při archeologickém výzkumu, jsou doklady pohřbívání. Kostrový hrob datovaný do 11. století máme doložený z archeologického výzkumu na Resslově náměstí ve výkopu pro vodovod.[126] Zlomky lidských kostí se vyskytují jako druhotná příměs také v okolí kostela N. P. Marie a tyto i jiné pohřební nálezy vyvolávají otázku o existenci sakrální stavby na chrudimském hradišti. J. Frolík a J. Sigl předpokládají, že dnešní kostel N. P. Marie stojí na místě svého staršího předchůdce.[127] Tuto domněnku by potvrdil pouze průzkum pod podlahou dnešního chrámu.

9.5 Hrad

Jedním z největších problémů vyplývajícím z historie Chrudimi je otázka existence a podoba zdejšího královského hradu, který měl vzniknout v souvislosti se založením vrcholně středověkého města Přemyslem Otakarem II. před rokem 1276. Zcela přesvědčený o existenci hradu je i T. Durdík, který vypracoval hypotézu o podobě hradu, který měl mít půdorys kastelu středoevropského typu s pravidelným obdélným tvarem a s hranolovitými věžemi.[128] Bohužel stavby, které by mohly existenci hradu zcela potvrdit, nebyly díky stavebním úpravám městského jádra v 19. století nalezeny. Za nepřímý doklad existence hradu je možno považovat také častou přítomnost českých králů v Chrudimi. Ovšem existenci hradu

[124] VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986.
[125] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Chrudimsko v raném středověku.
[126] FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí.
[127] FROLÍK, J. – SIGL, J.: Chrudim v pravěku a středověku.
[128] DURDÍK, Tomáš – Frolík, Jan: Ke stavební podobě a dispozici městského hradu v Chrudimi. In *Archaeologica Historica VI*, 1981, s. 107 – 115.

v rozsahu, jaký stanovil T. Durdík, odmítli J. Frolík a J. Sigl na základě archeologických výzkumů v okolí kostela N. P. Marie.[129]

Hrad se pravděpodobně nacházel v prostorách dnešního Školního náměstí a Komenského ulice. Zde bylo v minulosti zachyceno opevnění mladohradištního stáří, které zaniklo mohutným požárem. Po zánik funkce tohoto opevnění zde byly do země zapuštěny základy zděné stavby, která byla dle zjištěných rozměrů (3, 5 x 5 m) definována jako stavba věžovitá.[130] Do plochy terénního bloku, na němž stavbu hradu předpokládáme, zasahoval roku 1338 presbytář dnešního chrámu Nanebevzetí Panny Marie, a tudíž zánik existence hradu nejčastěji spojujeme s tímto datem. Ve 14. – 16. století zkoumaná plocha sloužila jako hřbitov, což je také dalším aspektem, který ztěžuje zkoumání získávaných situací.

Určit přesnou podobu hradu je tedy k malému množství informací nereálné. Terénní blok, který zasahuje do presbytáře kostela N. P. Marie a zároveň je vysunutý z hlavní linie městského opevnění, je zřejmě shodný s částí hradu. K zástavbě hradu patřila i Žižkova věž, která je známa pouze z ikonografických pramenů a zbořena roku 1846, a zároveň i při archeologickém výzkumu nová nalezená věžovitá stavba. Existence hradu prozatím nebyla plně potvrzena, další poznatky, které by nám pomohly existenci spolehlivě potvrdit, by v budoucnosti mohly přinést další archeologické výzkumy.

[129] FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi?
[130] FROLÍK: Hrad?

10 Keramika

Archeologické výzkumy probíhající na katastru města Chrudim nám přinesly řadu důležitých poznatků a archeologického materiálu, z čehož byly vždy nejčastějšími nálezy zlomky keramiky. Keramickou produkci prezentují ve většině případů bezuché hrnce, ojediněle jsou doloženy také misky. Na nalezištích jako např. v Hradební ulici, Filištínské ulici či na Resslově náměstí, bylo nalezeno velké množství právě takovýchto zlomků keramiky, které pocházely z různých časových období a navzájem byly díky kumulaci zeminy v dobách minulých promíseny.

Na počátku vývoje slovanské keramiky stojí časně slovanské hrnce pražského typu, nezdobené štíhlé vázovité tvary s nízkým, kolmo nasazeným okrajem. Vůdčím tvarem slovanské keramiky se pak na několik dalších století stává bezuchý vázovitý hrnec s ven vyhnutým okrajem a výzdobou koncentrovanou převážně do horní třetiny nádoby.[131] Základním výzdobným prvkem jsou hřebenové i jednoduché vlnice, hřebenové vpichy, vodorovné rýhy či ryté šroubovice. Počínaje 9. století se keramika začala diferencovat do jednotlivých regionálních okruhů. Charakteristickým rysem chrudimské keramiky je plastická profilace v podhrdlí, která je typická pro východočeskou oblast.

Nalezená keramika byla vyráběna ze slídnatého materiálu, oxidačně nebo redukčně vypálena. Převažují různé varianty hnědých odstínů, což souviselo s druhem použité keramické hlíny. Při oxidačním výpalu je keramika vypalována za přístupu vzduchu a vyznačuje se větší nasákavostí materiálu. Při redukčním výpalu se topí tak, aby docházelo k nedostatečnému spalování za menšího přístupu vzduchu. Výsledná redukční keramika se vyznačuje tmavšími odstíny než oxidační a poměrně nízkou nasákavostí. V období středověku se tento způsob vypalování keramiky využíval více než oxidační.[132]

[131] LUTOVSKÝ, Michal: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 2001. ISBN 80-7277-054-3; dále citováno.

[132] URL: http://www.villanova.cz/SEKCE/SKANZEN/hrncirskyokrsek.html [cit. 2012-10-03]

11 Harrisova metoda

V 90. letech minulého století se do našich zemí dostala metoda, která znamenala významný mezník při pomoci popisování složitých stratigrafických situací. Harrisova metoda zaznamenávala vzájemné vztahy kontextů na nalezišti z počátku pomocí textových editorů, dnes již využíváme softwarové programy.

Každé archeologické naleziště sestává ze série antropogenních aktivit – zejména vrstev a jam, hrobů, zdí či nejrůznějších obydlí, které jsou navrstveny přes sebe, ale mohou se i různě protínat a překrývat. Abychom vzájemný vztah a to, který objekt je starší či mladší, pochopili, musí být popsán každý poznatek zvlášť a zaznamenán dle stratigrafického vztahu jako samostatná stratigrafická jednotka. Stratigrafická jednotka neboli kontext, vznikla buď přírodními procesy, nebo lidskou rukou v minulosti. Všechny zjištěné informace o kontextu jsou zaznamenány do předem určených formulářů. Cílem při jejich vyplňování je, aby každý zapisoval stratigrafickou jednotku stejným způsobem a tak maximálně standardizovat písemnou dokumentaci. Popis sestává celkem ze tří částí, a to z písemného záznamu, grafického záznamu a záznamu vzájemných vztahů mezi jednotlivými stratigrafickými jednotkami na nalezišti.[133] Stratigrafická jednotka představuje složku terénní situace, kterou podle charakteru členíme do 5 skupin: uloženina (vrstva či výplň), výkop, stavební konstrukce, styková plocha a pohřeb. Výkop je druhem stykové plochy. Rozlišujeme také vrstvu a výplň, obojí patřící do skupiny uloženin. Výplň je poloha v rámci jámy a ostatní jsou vrstvy.

Důležitou informací je zaznamenání stratigrafického vztahu mezi jednotlivými kontexty. Je-li stratigrafická jednotka pod jinou stratigrafickou jednotkou, je chronologicky starší. Je-li případ opačný, pak je chronologicky mladší. Pokud se jednotky navzájem nedotýkají, tak mezi nimi není žádný stratigrafický vztah. Abychom si dokázali představit události na nalezišti a byli schopni rekonstruovat jejich časovou posloupnost, zaznamenáváme vztahy stratigrafických jednotek do diagramu, nazývaného Harrisova matice nebo také Harrisův vývojový diagram.

[133] URL http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=Harris [cit. 2012-09-20]

12 Hradební ulice

12.1 Metoda výzkumu

V další části své bakalářské práce se soustředím na záchranný archeologický výzkum, který probíhal od dubna do října roku 2006 v Hradební ulici v Chrudimi. Tyto rozsáhlé záchranné práce předcházely výstavbě obchodně bytového centra Balustráda, jehož součástí mělo být také vyhloubení rozsáhlých suterénů, které by nenávratně zničily informace o chrudimské historii v ploše celé stavby. Celkem zde mely být vyhloubeny podzemní garáže pro 95 aut. Výzkum proběhl ve spolupráci Archeologického ústavu AV ČR Praha a Regionálního muzea v Chrudimi. Výkopové a dokumentační práce zajišťovala firma Osina Archeo a geodetické práce firma Geo.cz. Získaný archeologický materiál byl uložen v depozitáři Regionálního muzea v Chrudimi. Zpracování části takto získaného materiálu je předmětem mé práce. Archeologický výzkum se uskutečnil v prostorách, kde v roce 1994 proběhly neuvážené demolice domů čp. 14/I a 15/I, aby zde vznikl prostor pro výstavbu bankovní pobočky. Tato výstavba se ale nakonec neuskutečnila a tak prozkoumaná plocha zůstala nezastavěná.[134]

Ve zkoumaném prostoru byla v roce 2006 pod dohledem archeologa strojně odstraněna horní destrukce a navážka. Po začištění plochy byla vyměřena síť čtvercových sektorů o rozměrech 3 x 3 m. Označeny byly písmeny ve směru S – J (tj. A – N) a čísly ve směru Z – V (tj. 1 – 7). Celková zkoumaná plocha zahrnovala zhruba 450 m^2. Hranice sektorů tvořily základní síť řezů, dle kterých byla situace dokumentována. Čtverce byly šachovnicově vybírány a po přirozených uloženinách byly informace takto získané zaznamenávány do kontextových listů. Souběžně probíhala také kresebná a fotografická dokumentace. Prozkoumány byly všechny čtverce pouze se dvěma omezeními. Z řady vytyčených sektorů přiléhajících k Resslovu náměstí (sektory N, jižní strana plochy) byl prozkoumán pouze čtverec N6. Další byly poškozeny. U severní strany plochy zůstal výzkum nedokončen, sektory zde umístěné byly prozkoumány pouze do úrovně 18. století. I přes tato omezení je plocha zkoumaná v Hradební ulici největším archeologickým odkryvem v chrudimském městském jádru.

[134] SIGL, Jiří: Předstihový výzkum v Hradební ulici čp. 14 v Chrudimi v r. 1994. In *Zpravodaj KMVČ* XXI, 1995, s. 61 – 72.

12.2 Čtverec H6

Ve středu zkoumané plochy v Hradební ulici v roce 2006, byly situovány čtverce, které nesly označení písmenem H a příslušné číslo, tedy H5, H6 a H7. Ve své práci se věnuji čtverci s označením H6, jehož součástí bylo množství keramických zlomků, datovaných nejvíce do středohradištního a mladohradištního období. Procentuálně více zastoupené byly střepy zařazené do období mladohradištního, spadající do rozmezí 2. poloviny 10. století a konce 13. století.

Popis stratigrafické situace zkoumaného čtverce H6 byl vpracován dle záznamů pořízených v průběhu archeologického výzkumu, a to za pomocí dat vedených v rámci Harrisovy matice, půdorysů objektů, formulářů a také kresebné dokumentace. Každá zjištěná vrstva, objekt či výplň, dostala své specifické číslo. V případě, že se jednalo o uloženinu, začíná označení číslem 1, např. 109, 111, atd. V případě výplně objektu, neslo označení číslo počínající číslem 5. Do čtverce H6 zasahovaly také zdi, které byly označeny trojmístným číslem začínajícím na 9, např. 923 apod. Byly zaznamenány také rozměry jednotlivých objektů.

Do formulářů byly zaznamenány informace v jednotlivých kolonkách. Zaznamenáno bylo naleziště (Chrudim, Hradební ulice), rok výzkumu (2006), areál (H6), druh kontextu a číslo kontextu. Uloženiny nadále obsahovaly druh (vrstva či výplň), sílu, popis zeminy (popis jak jemné tak i hrubé komponenty, jejich procentuální zastoupení, barevný popis a popis složení i v rámci různých příměsí – uhlíky, zlomky mazanice či drobné kamínky). Ve formulářích byl i prostor pro vlastní poznámky a další popis kontextu. Poté byl prostor věnován informacím o stratigrafickém uložení kontextu, zda leží stratigraficky nad nebo pod jinou stratigrafickou jednotkou. Nadále bylo uvedeno, zda je kontext totožný s jiným kontextem v rámci zkoumané plochy. Další kolonka obsahovala označení výzkumné metody, tedy nástroje, kterého bylo užito při výzkumu. V našem případě bylo užíváno bagru, lopaty, škrabky nebo lžíce. Posledními zaznamenávanými informacemi bylo datum vykopání včetně jména, kdo situaci zpracoval.

12.3 Stručný popis nálezové situace

Stratigraficky nejstarším zjištěným terénem byla pravěká vrstva (kontext 205 - 203) ležící nejníže v naměřené úrovni 267,5 m. n. m. Pod tímto horizontem byla zjištěna kamenná

klenba sklepa domu (kontext 923 = 140), datovaného do 17. století (klenba zachycena nejníže ve 266, 95 m. n. m. = kontext 137). Složení hlíny uloženiny 203 bylo velmi kypré, barvou světle žluté. Příměsí byly jemné opukové kamínky. Ve vrstvách 204 a 205 se nacházely drobné fragmenty uhlíku a drobky mazanice. Ve vrstvách se nacházely pravěké i raně středověké zlomky keramiky.

Stratigraficky nad touto vrstvou, zasahující i do ní, se nacházela mělká jáma označená jako objekt 561. Objekt byl o mocnosti zhruba 62 cm. Výplň tohoto objektu tvořily kontexty 202, 200 a 189. Stratigraficky nejníže byl kontext 202, který byl tvořen kyprou prachovitou hlínou barvy šedi, která obsahovala nahodilou hrubou komponentu v podobě křemenových oblázků. K. 200 a 189 byly téměř stejné. Vrstvy se skládaly ze středně ulehlé černo hnědé prachovité hlíny s hrubou příměsí skládající se z uhlíků a z fragmentů mazanice a opuky. Objekt se nacházel v rozmezí 267,87 a 268, 25 m. n. m. Ve vrstvě 189 byly objeveny zlomky středohradištní keramiky, např. okraj nádoby kalichovitého tvaru s nádhernou rytou výzdobou, pod níž byly proti sobě jdoucí hřebenovité vpichy (motiv jedlové větévky). Dle tloušťky keramiky se jednalo o nádobu využívanou ke kuchyňským účelům. Ve vrstvě 189 byly zahloubeny dvě kůlové jamky. Kůlové jamky mají označení 556 a 557. Výplň jamek byla typologicky stejná, skládala se z kypré, šedo-černé prachovité hlíny, nahodile obsahující příměs uhlíků. Kůlová jamka 556 byla o průměru zhruba 6 cm, stěny byly pravidelné a přecházející do znatelného dna. Kůlová jamka 557 byla větší, o průměru zhruba 12 cm, stěny měla pravidelné a příkré, dno málo znatelné. Vzhledem ke svému rozsahu a jejich vzájemného postavení, se jedná a pozůstatky obydlí.

Nad kontextem 189 se nacházel 188, který byl tvořen vrstvou středně ulehlé, tmavě hnědé prachovité hlíny (55 %) s příměsí hrubé komponenty tvořící zhruba 30% ve složení fragmentů uhlíků a drobných kousků mazanice. Vrstva se nacházela v rozmezí 268, 62 a 268, 46 m. n. m. a obsahovala zlomky keramiky, datované do středohradištního období.

Stratigraficky nad předchozí vrstvou se nalézala vrstva označená jako 196. Tato vrstva byla ze 70 % tvořena kyprou, světle hnědou prachovitou hlínou s 20 % podílem zlomků uhlíků. Zbylých zhruba 10 % tvořily fragmenty mazanice a malé i velké opukové kameny. Vrstva se táhla napříč celým západním řezem v sondě H6 v hloubce mezi 268, 48 a 268, 20 m. n. m. Také v této uloženině byly zjištěny keramické zlomky nádob. Střepy patřící pravděpodobně období mladohradištnímu byly zdobeny hřebenovou vlnicí.

Kontext 184 se stratigraficky nacházel nad jámovitým objektem 561 popsaným výše. Tato vrstva, tvořená z 60 % kyprou, tmavou prachovitou hlínou barvy šedé a černé, byla klasifikována jako destrukce/ úprava povrchu. Hlína obsahovala ve zhruba 30 % drobné opukové kamínky. Zbylých 10 % tvořily křemenové oblázky a malé fragmenty uhlíků. Vrstva také probíhala napříč celým západním řezem sondy v rozmezí od 268, 22 do 268, 52 m. n. m.

Na severním řezu sondy H6 byl patrný objekt označený jako k. 952, interpretovaný jako jímka o mocnosti zhruba 1 m, po celém svém obvodu chráněna mohutnými opukovými kvádry. Jímka ve své nejhlubší části dosahovala na kontext předešlý (k. 184) v hloubce 268, 23 m. n. m. a stratigraficky nejmladší výplní byl kontext 109 ve výšce 269, 21 m. n. m. Stratigraficky nejstarší částí výplně byla vrstva označená jako k. 123 (268, 29 – 268, 25 m. n. m.). Tato výplň byla složená z kypré, tmavě šedé, prachovité hlíny (90 %) a zbylou komponentu zastupovaly fragmenty uhlíků. Zachycena zde byla raně středověká i vrcholně středověká keramika. Stratigraficky mladší byl kontext 124 (268, 80 – 268, 30 m. n. m.) obsahující v 65 % červenou a žlutou, kyprou prachovou hlínu, v 15 % fragmenty uhlíků a v 20 % kamenné bloky a malé fragmenty mazanice. Mladší výplní byla vrstva 121 (268, 71 – 268, 27 m. n. m.). Kontext obsahoval kyprou, černo hnědou prachovou hlínu (60 %), hrubou komponentu zastupovaly drobky a malé fragmenty mazanice (15 %), zbytek uloženiny zastupovaly fragmenty uhlíků a opukové kamínky. Vrstva poskytla keramickou směs datovanou do 14. století. Stratigraficky mladší byla další vrstva výplně, a to kontext 110 (268, 97 – 268, 68 m. n. m.). Ten obsahoval 60 % středně ulehlé, černo-hnědé, prachové hlíny, 25 % drobků a malých fragmentů uhlíků a 15 % kypré, prachovité, žluté hlíny, drobky mazanice, opukové kamínky a kameny, nahodilé křemenové oblázky a nahodilé pískovcové kamínky. V uloženině byly zjištěny keramické střepy datované do 15. – 16. století. Stratigraficky nad vrstvou 110 se nalézal k. 120 (268, 99 – 268, 73 m. n. m.) složený z kyprého uhlíkatého písku tmavě hnědé barvy (20 %), drobků uhlíků (20 %), kypré červené prachové hlíny (20 %) a kypré, tmavě hnědé prachové hlíny (20 %). Zbytek byl tvořen kamínky. Jednalo se o mazanicovou vymazávku jímky 952. Stratigraficky nad kontextem 110 se nacházel k. 107 (269, 18 – 268, 88 m. n. m.) složený z tmavě hnědé, středně ulehlé, prachové hlíny (60 %), drobků a malých kousků uhlíků (25 %) a mazanicových skvrnek (15 %). Uloženina poskytla keramické nálezy datované do 13. – 14. století. Další výplní jímky byla vrstva 105 (269, 20 – 268, 92 m. n. m.). Složení uloženiny bylo následující: celých 100 % tvořila středně ulehlá, žluté, prachová hlína s příměsí jílu. Vrstva neposkytla nálezy. Stratigraficky mladší byl kontext 104 (269, 12 – 269, 04 m. n. m.). Uloženina byla složená ze středně ulehlé prachové

hlíny (60 %) tmavě šedé a červené hlíny, 35 % zastupovaly drobky až malé fragmenty mazanice. Zbylých 5 % tvořily drobky uhlíků. Kontext poskytl vrcholně středověký soubor keramických střepů. Stratigraficky nad byla vrstva výplně označená jako k. 109, jejíž jemná komponenta byla tvořena středně ulehlou, prachovou hlínou s příměsí jílu. Objekt 922 – zeď složená z opukových a pískovcových kamenů a kvádrů – tvořil obezdění objektu 952. Tato zeď se nacházela v naměřené výšce mezi 269, 22 a 268, 73 m. n. m. Po západní straně byla zeď obklopena vrstvou, označenou jako k. 108 a jednalo se o maltové pojivo zdi ve složení kyprého, tmavě žlutého písku (40 %), křemenových oblázků (40 %) a světle žlutého, kyprého, maltovitého prachu (20 %). Toto maltové pojivo se rozkládalo i mezi jednotlivými kameny zdi.

Stratigraficky pod kontextem 184 se nacházela vrstva označená jako k. 185. Tento kontext po svém vybrání dosahoval až na vrstvu 140, tedy na výplň sklepa 923. Dotýkal se tedy i objektu číslo 561. Jeho změřená hranice se tak pohybovala mezi 267, 35 a 268, 20 m. n. m. Vrstva 185 byla ze 40 % tvořena středně ulehlou, jílovitou hlínou barvy šedi. Hrubou příměsí byly drobné až středně velké fragmenty uhlíků (35 %). Zbylý podíl hlíny tvořily fragmenty mazanice, opukové kameny, uhlíkatý prach a jílovitý písek.

Na předešlou vrstvu nasedal kontext 160. Tato uloženina byla tvořena středně ulehlou, tmavou, hnědo – černou prachovitou hlínou (55 %) s drobnými fragmenty uhlíků, mazanice a s opukovými kamínky. Ve vrstvě se nacházely keramické střepy patřící do období raného i vrcholného středověku. Vrstva se rozléhala mezi 268, 30 a 268, 63 m. n. m.

Kontext 153 je stratigraficky mladší než předešlý. Jedná se o vrstvu složenou z kypré, prachovité, tmavě hnědé hlíny s nepatrnou příměsí drobných uhlíků, drobných opukových kamínků a skvrnkami prachovité hlíny. Kontext se rozkládal mezi 268, 50 a 268, 80 m. n. m. Vrstva obsahovala i keramické nálezy z období raného i vrcholného středověku. Raně středověké nálezy odpovídaly období mladohradištnímu. Nalezeno bylo množství zlomků zdobených jednoduchou rytou hřebenovou linií i jeden kus zdobený jednoduchou kazetovou výzdobou.

Nad předešlou vrstvou se nacházela drobná vrstva označená jako k. 156. Jednalo se o středně ulehlou prachovitou hlínu (45 %), tmavě šedé až hnědé barvy. Hrubou komponentu (20 %) zastupovaly zlomky mazanice. Tento drobný kontext se nacházel v naměřené výšce kolem 268, 78 m. n. m. Další součástí vrstvy byly drobné fragmenty uhlíků, opukové

kamínky, nahodilé skvrnky malty a prachovité hlíny. Vrstva poskytla vrcholně středověké zlomky keramiky.

Stratigraficky nad k. 153 a k. 156 se nalézal kontext 118. Tato sídlištní vrstva obsahovala silnou jílovitou hlínou světle žluté barvy a nasedala na kontext 160. Vrstva taktéž obsahovala keramické střepy. Její uložení se pohybovalo mezi 268, 78 a 268, 82 m. n. m. Pod touto vrstvou se nacházela vrstva označená jako kontext 163. Jednalo se o kůlovou jamku 543. Kůlová jamka se nacházela v severozápadní části sondy H6. Její stěny se příkře svažovaly k jasně znatelnému dnu (269, 02 – 268, 55 m. n. m.). Hloubka samotné kůlové jamky se pohybovala mezi 20 cm (samotná KJ) a 40 cm (KJ v rámci celé vrstvy). Kůlová jamka 543 procházela vertikálně kontexty 168 a 167, 165, 173, 174 a nakonec zasahovala až do vrstvy 160. Výplň kůlové jamky byla tvořena v 85 % kyprou, světle hnědou a šedou, prachovou hlínou. 10 % ve složení zastupovaly drobné fragmenty uhlíků a zbylé složení zastupovaly fragmenty mazanice. Vrstva obsahovala mladohradištní keramické nálezy.

Nad k. 160 se nacházela vrstva označená jako k. 174. Tu z 50 % tvořila středně ulehlá prachovitá hlína tmavě hnědé, až černé barvy. Dalších 15 % tvořily drobné uhlíkové fragmenty. Zbylých zhruba 35 % tvořily drobné až malé fragmenty mazanice, opukové kamínky a světle hnědé okrové skvrnky. Kontext se nacházel v naměřené výšce v rozmezí 268, 60 a 268, 75 m. n. m. I v této vrstvě byla nalezena keramika. A to jak raně středověká, tak i vrcholně středověká. Raně středověká keramika, konkrétně mladohradištní, byla zastoupena zdobenými i nezdobenými kusy. Výzdoba byla převážně hřebenová, a to jak liniová tak i za pomocí vpichů.

Stratigraficky nad k. 174 ležela vrstva označená jako k. 173. Tento kontext se zároveň nacházel stratigraficky pod kontextem 153. Vrstvu z 50 % tvořila středně ulehlá, tmavě šedo – hnědá prachovitá hlína s drobnými fragmenty uhlíků a mazanice. Zbytek hrubé komponenty tvořily opukové kamínky a skvrnky prachové hlíny. Keramika zde nalezená patřila období raného i vrcholného středověku. Výzdobu tvořily převážně hřebenové linie, vlnice a vpichy.

Další stratigraficky mladší vrstvou je k. 165. Jedná se o sídlištní vrstvu, kterou tvoří prachovitá hlína barvy světle hnědé a šedé (80 %) s příměsí drobných uhlíků a různých druhů skvrnek. Její poloha byla vymezena mezi 268, 72 a 268, 88 m. n. m. Ve vrstvě byly nalezeny raně středověké i vrcholně středověké zlomky keramiky.

Stratigraficky nad k. 165 se nalézala vrstva označená jako k. 168 (268, 73 – 268, 96 m. n. m.). Tato uloženina byla středně ulehlá, tvořená tmavě šedou až hnědou barvou prachové hlíny. 10% tvořily drobné uhlíkové zlomky, 10 % mazanice a nahodilou drobnou komponentou byly opukové kamínky. Tato vrstva se zároveň nacházela stratigraficky pod k. 166 a 167. Tyto kontexty byly tvořeny středně ulehlou, šedou prachovitou hlínou s příměsí hrubých komponentů v zastoupení drobků uhlíků, malého množství rozmočené opuky, drobků mazanice a malých opukových kamínků. Vrstva 167 byla zastoupena také jedním středohradištním keramickým zlomkem.

Stratigraficky nad vrstvou 118 se rozléhala vrstva 151. Tento kontext byl z 90 % tvořen kyprou hlínou s příměsí písku v oranžové, až červené barvě. Zbylých 10 % nahodile zastupovaly opukové kamínky. Vrstva se rozkládala mezi 268, 82 a 268, 85 m. n. m. Keramické nálezy tato vrstva neposkytla. Nad předešlou vrstvou se nacházela sídlištní vrstva 117 (268, 84 – 269,00 m. n. m.), kterou tvořila středně ulehlá písčitá hlína tmavé barvy. Zjištěna zde byla raně středověká keramika. Další v pořadí je kontext 150, ze 70 % tvořený kyprou, tmavě šedou prachovou hlínou s příměsí uhlíků a mazanice nacházející ve výšce zhruba 268, 98 m. n. m. Tato vrstva neposkytla žádné keramické nálezy. Nad touto vrstvou se nacházel malý kontext 149, reprezentovaný kyprou, prachovou hlínou černé barvy.

Kontexty 148 a 162 se nacházely stratigraficky nad k. 149. Kontext 162 (kolem 269 m. n. m.) byl tvořen šedou prachovitou hlínou bez keramických střepů. Kontext 148 byl 40 % tvořen středně ulehlou prachovitou hlínou, světle hnědé a šedé barvy s fragmenty mazanice (30 %). Další příměs vrstvy tvořily drobné fragmenty uhlíků, malé až střední skvrnky prachové hlíny s nahodilým výskytem opukových kamínků.

Stratigraficky nad předešlou vrstvou se nacházela v naměřené výšce kolem 269, 10 m. n. m. sídlištní/ smetištní vrstva nesoucí označení kontext 198. Skládala se z kypré prachovité hlíny světle hnědé barvy (65 %). Příměsí (10 %) byly malé fragmenty mazanice. Zbylý podíl tvořily malé uhlíky a skvrny prachovitého jílu a okru. Nalezena zde byla keramická směs datovaná do období středověku i novověku a nádoba na tavení kovů – tyglík.

Další vrstvou v pořadí je k. 122 zjištěný ve výšce 268, 98 až 269, 10 m. n. m. Tato sídlištní vrstva byla složená ze středně ulehlé prachové hlíny (40 %) v tmavě šedé a hnědé barvě. 20 % tvořila hrubá komponenta z uhlíků a zbylých 40 % tvořila středně ulehlá žlutá prachová hlína, zlomky až bloky mazanice a malé opukové kamínky. Zjištěna byla raně

středověká a vrcholně středověká keramika. Raně středověká keramika byla ozdobena rytou šroubovicí a hřebenovou vlnicí.

Vrstvou stratigraficky nad k. 122 je kontext 111. Tato uloženina byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou (50 %) tmavě hnědé až šedé barvy. 15 % tvořily malé fragmenty mazanice a zbylých 35 % ve složení vrstvy zastupovala středně ulehlá, béžová prachovitá hlína, drobky až malé fragmenty uhlíků a opukové kamínky. Vrstva prostupovala celou jihozápadní částí sondy H6. Na západním řezu bylo viditelné její narušení objektem 526 a na jižním řezu bylo viditelné její přerušení objektem 922 i 923. Uloženina byla zachycena v minimální hloubce 269, 28 m. n. m., viditelné na západním řezu, a v maximální hloubce 268, 87 m. n. m., viditelné na jižním řezu čtverce. Vrstva poskytla směs keramických střepů datovaných ponejvíce do vrcholného středověku. Další vrstvou nad k. 122 byly vrstvy 112 a 113. Ty tvořila tmavě hnědá a šedá prachová hlína s fragmenty uhlíků, mazanice a opukových kamínků.

Na západním řezu sondy H6 byl dobře patrný objekt označený jako kontext 526, interpretovaný jako výkop využitý pro potřeby výstavby sklepa 923. Výkop byl zakrytý vrstvou 106, tedy středně ulehlou, žlutou hlínou obsahující jíl. Na k. 106 se nacházely vrstvy 102 – 105. Objekt 526 se nacházel ve výšce 269, 28 – 268, 45 m. n. m. a zasahoval tak až na kontext 184. Samotná výplň objektu se skládala z vrstev 141, 142, 143, 146, 144 a 145. Kontext 141 (269, 28 – 268, 88 m. n. m.) byl tvořen středně ulehlou písčitou hlínou (45 %) světle hnědé a šedé barvy. 20 % ve složení zastupovala hrubá komponenta tvořená malými fragmenty mazanice. Zbylé složení této vrstvy výplně bylo ve složení skvrnek světle žluté prachovité hlíny, drobné fragmenty uhlíků, malých a středních opukových kamínků a nahodile se vyskytly křemenové oblázky. Kontext poskytl vrcholně středověké keramické zlomky. Stratigraficky starší vrstvou výplně výkopu byl kontext 142 (269, 02 – 268, 78 m. n. m.), poskytující také vrcholně středověkou keramiku. Byl tvořen středně ulehlou písčitojílovitou hlínou (50 %) tmavě šedé barvy. 35 % tvořily malé fragmenty uhlíků a zbylých 15 % drobky mazanice a opukové kamínky. Starší než vrstva předešlá, byla vrstva s označením kontext 143 (268, 80 – 268, 71 m. n. m.) ve složení středně ulehlé prachové hlíny světle hnědé a šedé barvy (90 %), kamínků a opukových bloků (5 %) a uhlíkových drobků (5 %). Vrstva neposkytla žádné nálezy. Stratigraficky starší uloženinou v objektu byla vrstva 146 (268, 76 – 268, 66 m. n. m.) v následujícím složení: 70 % středně ulehlé prachové hlíny v barvě světlé šedi a hnědi, 15 % malé fragmenty mazanice a 15 % drobky uhlíků, opukové

kamínky až bloky a malé skvrnky světle žluté prachové hlíny. Následující, starší, uloženinou se stala vrstva označená jako k. 144 (268, 78 – 268, 62 m. n. m.). Složena byla ze středně ulehlé, tmavě šedé, prachové hlíny (65 %), fragmentů uhlíků (20 %), opukových kamínků a drobků mazanice. Uloženina neposkytla žádné keramické nálezy. Poslední vrstvou tvořící výplň objektu 526, tedy jeho stratigraficky nejstarší součástí, se stal kontext 145 ve složení středně ulehlé prachové hlíny šedo-hnědé barvy (50 %), drobků a malých fragmentů uhlíků (20 %) a 30 % fragmentů mazanice a skvrnkami světle žluté prachové hlíny. Vrstva se nacházela ve výšce od 268, 70 do 268, 45 m. n. m. a neposkytla žádné keramické nálezy.

Do kontextů 184, 160 a 153 zasahovala stratigraficky mladší situace viditelná v jižním řezu sondy H6, počínající vrstvou nesoucí označení 161 zaměřené v hloubce 268, 50 m. n. m. a pokračující do hloubky 268, 30 m. n. m. Tato vrstva, neposkytující žádné keramické nálezy mimo soubor pravěkých zlomků, byla tvořena středně ulehlou prachovitou hlínou šedo hnědé barvy (55 %) s 5 % obsahem hrubé komponenty (uhlíkové drobky). Zbylých 40 % bylo reprezentováno černou prachovou hlínou, fragmenty mazanice, opukovými kamínky a skvrnkami rozmočené opuky a tmavého okru. Stratigraficky mladší se ukázala vrstva 158 tvořená kyprou písčitou hlínou světlé okrové barvy (40 %) jejíž hrubou komponentu tvořily v 10 % drobné fragmenty mazanice. Druhá polovina kontextu se skládala z kypré, tmavě hnědé prachové hlíny, fragmentů uhlíků, malých i velkých opukových kamínků a křemenových oblázků. Zachycena byla v rozmezí 268, 30 až 268, 60 m. n. m. Nálezy vrstva poskytla vrcholně středověké. Na předešlý kontext dosedala uloženina 159. Ta byla tvořena středně ulehlou, tmavě šedou až hnědou prachovou hlínou (80 %). Zbylý podíl hlíny tvořily fragmenty mazanice, uhlíků a drobné opukové kamínky společně se skvrnkami prachovitého jílu a rozmočené opuky. Naměřena byla ve výšce v rozmezí 268, 50 a 268, 73 m. n. m. Zde nebyly zdokumentovány žádné keramické nálezy. Stratigraficky mladší než předešlý je kontext 157. Ten zasahoval do nadmořské výšky mezi 268, 62 a 268, 80 m. n. m. Složení bylo následující: 40 % středně ulehlé, tmavě hnědé prachové hlíny, 10 % malých fragmentů uhlíků a 50 % ostatních komponentů zastoupených okrovou hlínou, zlomky mazanice a opukovými kamínky. Kontext obsahoval vrcholně středověký soubor keramických zlomků společně s příměsí keramiky raně středověké.

Na východní straně jižního řezu sondy H6 se nacházela soustava na sebe dosedajících vrstev rozkládajících se podél klenby sklepa ze 17. století. Nejníže položeným kontextem byla opět výplň sklepa 923 (kontext 140) na níž se nacházela vrstva opukových kvádrů tvořících

klenbu sklepa 956. Tato soustava kvádrů se rozkládala v naměřené výšce od 267, 72 m. n. m. do 267, 20 m. n. m. (což je nejhlubší zjištěná část v rámci jižního řezu čtverce H6). Dalším kontextem určeným za výplň sklepa 923 byla určena vrstva 139 rozléhající se v rozmezí 267, 79 až 267, 62 m. n. m. Vrstva obsahovala pravěký soubor keramických střepů. Byla tvořena kyprou hlínou s příměsí jemného písku (80 %) v barvě šedi. Zbylých 20 % zastupovaly malé zlomky mazanice a malé skvrnky malty. Další vrstvou tvořící výplň sklepa 923 je kontext 138 tvořený kyprou, světle okrovou písčitou hlínou (80 %) s příměsí opukových kamínků a kamenů (10 %) s fragmenty uhlíků a malty (10 %). Kontext (267, 82 - 267, 15 m. n. m.) obsahoval raně středověkou (mladohradištní), ale i novověkou keramiku z 16. – 17. století. Vrstvou, která taktéž tvořila výplň sklepa 923, byl i kontext 137. Ten byl tvořen středně ulehlou prachovou hlínou, šedo hnědé barvy (55 %). 10 % tvořily uhlíkové drobky. Zbylé zastoupení tvořily skvrnky prachové žluté hlíny, drobky mazanice a malty, malé opukové kamínky a nahodile se vyskytly i malé křemenové oblázky. Kontext byl ve výšce 268, 15 - 266, 95 m. n. m. Nálezový soubor keramiky byl tvořen směsí různě datovaných keramických zlomků. Další uloženinou tvořící výplň sklepa 923 je vrstva 135 sestávající ze středně ulehlé písčité hlíny barvy tmavé hnědi (40 %). Hrubou komponentu ve složení vrstvy zastupují v 10 % fragmenty uhlíků, ve 20 % žlutá písčitá hlína, v 10 % malé fragmenty mazanice a zbytek tvoří malé opukové kamínky, maltové skvrnky a skvrnky vápna. Kontext (267, 75 - 167, 55 m. n. m.) vydal chronologicky různě starou směs keramických zlomků. Další vrstvou vyplňující sklep 923 je uloženina k. 132 (267, 87 - 267, 55 m. n. m.). Ta byla tvořena z 90 % okrově žlutou písčitou hlínou, 10 % náleželo hrubé komponentě – opukovým kamínkům a nahodilým fragmentům uhlíků. Stratigraficky mladší výplní sklepa 923 je uloženina 131 (268, 13 – 267, 55 m. n. m.) tvořená středně ulehlou prachovou hlínou světle šedé a žluté barvy (80 %). Zbylé složení vrstvy zastupují drobné fragmenty uhlíků, mazanice, opuky a malty. Vrstva 130, stratigraficky mladší než k. 131 a k. 137, také výplň sklepa 923, byla ve složení kypré prachové hlíny v tmavě hnědé a šedé barvě obsahující opukové kamínky a kameny s příměsí fragmentů mazanice, malty, skvrnek rozmočené opuky a prachové hlíny. Změřena byla ve výšce 268, 48 – 267, 78 m. n. m. Uloženina poskytla keramické zlomky časově patřící období 15. - 17. století, dále také novověké keramické kachle a cedník. Další uloženinou tvořící výplň sklepa 923 je vrstva označená jako k. 129 (168, 52 – 168, 07 m. n. m.) tvořená z 55 % kyprou, černo šedou, prachovou hlínou s 15 % hrubou komponentou – fragmenty mazanice. Zbylých 30 % je reprezentováno opukovými kamínky až bloky, skvrnkami žluté prachové hlíny a drobky uhlíků. Nálezový horizont z tohoto kontextu je představován směsí

keramických zlomků z vrcholného středověku až po období 17. století. Kontext 128 představuje zásyp sklepa 923 a je tvořen ve 25 % středně ulehlou, hnědo šedou prachovou hlínou. Hrubá komponenta tvoří 20 % - malé fragmenty mazanice. Další součástí byly skvrnky až skvrny žluté, písčitojílovité hlíny, skvrnky béžové prachové hlíny, kamínky až bloky opuky, malé fragmenty uhlíků a malé až střední fragmenty cihel. Kontext byl zjištěn ve výšce 169, 00 – 268, 30 m. n. m. Vrstva poskytla soubor keramických zlomků datovaných do 17. století. Další uloženinou představující výplň sklepa 923 je kontext 116 (269, 15 – 268, 65 m. n. m.) tvořený v 75 % světlou, šedo hnědou, prachovou hlínou, dalších 5 % tvoří drobné fragmenty uhlíků. Zbylých 20 % je tvořeno fragmenty mazanice a opukovými kamínky. V uloženině byla objevena směs keramických novověkých zlomků.

V severovýchodní části sondy H6 se nacházely vrstvy vertikálně uložené podél sklepa 923. Nejníže položená byla sídlištní vrstva 198 (267, 80 – 267,05 m. n. m.). Kontext vydal několik nálezů jako například soubor keramických střepů datovaných do 17. – 18. století, novověké kachle a raně středověký tyglík na odlévání kovů.

Stratigraficky nad předchozí vrstvou se nacházela vrstva nesoucí označení kontext 181 (268, 20 – 267, 80 m. n. m.). Tento kontext byl nejstarší výplní objektu 544, který byl interpretován jako mělká jáma. Výplň byla tvořena středně ulehlou písčitojílovitou hlínou světle šedé až béžové hlíny (95 %), zbylých 5 % bylo tvořeno skvrnkami prachovitého jílu a nahodilými uhlíkovými drobky. Uloženina neposkytla žádné keramické nálezy. Objekt byl narušen později postaveným objektem 923, tedy klenbou novověkého sklepa. Objekt měl pravidelně se svažující okraje, přičemž dno objektu bylo právě ve vrstvě 181. Chronologicky mladší výplní objektu 544 byla vrstva označená jako kontext 180 složený ze středně ulehlé písčitojílovité hlíny v barvě světle okrové. Hrubá komponenta byla tvořena fragmenty mazanice. Dalším prvkem ve složení výplně byly drobné zlomky uhlíků. Ani tato uloženina nepřinesla žádné nálezy. Další vrstvou výplně byl kontext 179. Ten v 75 % obsahoval středně ulehlou, světlou písčitou hlínu. 10 % tvořila hrubá příměs drobných až malých fragmentů uhlíků. Zbytek uloženiny byl tvořen malými fragmenty mazanice, velkými a malými fragmenty opukových kamenů. Nalezena zde byla raně středověká keramika. Další částí výplně objektu 544 byl kontext 178 složený ze světle žluté písčité hlíny (60 %) s fragmenty mazanice (35 %) a malými fragmenty mazanice. Poslední částí výplně objektu 544 byl kontext 176. Ten byl tvořený ve 45 % středně ulehlou prachovou hlínou barvy šedé až hnědé. 15 % tvořily drobné a malé fragmenty uhlíků a zbytek zastupovaly drobky až střední

fragmenty mazanice, skvrnky malty, skvrnky rozmočené opuky, opukové kamínky a kameny, malé fragmenty cihel a nahodile byly zjištěny malé skvrnky hlinitého písku barvy růžové až červené. Kontext poskytl keramické střepy datované do 13. – 14. století.

Stratigraficky nad vrstvou 181 se nacházel kontext 183. Jednalo se o výplň výkopu potřebného pro výstavbu sklepa 923. Výplň měla složení následující: 70 % tvořila kyprá, světle hnědá až šedá, prachová hlína s příměsí jílu. 15 % ze složení bylo tvořeno velkými opukovými kameny. Ostatními komponenty byly fragmenty mazanice a uhlíků. Další vrstva nese označení 177 ve složení kypré prachové hlíny tmavě šedé barvy (45 %). 50 % tvořily opukové kameny a kamínky, zbylých 5 % tvořily fragmenty uhlíků a nahodilé fragmenty mazanice. Vrstva 174 byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou tmavě hnědé, až černé barvy s malými fragmenty uhlíků, mazanice, opukových kamínků a kamenů a skvrnkami světle hnědého okru. Stratigraficky mladší než vrstva předchozí byla vrstva s označením k. 175. Uloženina byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou tmavě hnědé barvy (50 %). 10 % znázorňovaly drobné fragmenty uhlíků a zbylá procenta zastupovaly fragmenty mazanice, opukové kamínky až bloky, skvrnky z rozmočené opuky, skvrnky okrově hnědé prachové hlíny a skvrnky světle žluté písčité hlíny.

Na kontext 175 dosedala vrstva s označením kontext 170 (268, 74 – 268, 60 m. n. m.). Ta byla 80 % tvořena kyprou tmavě hnědou prachovou hlínou. 15 % bylo zastoupeno fragmenty mazanice, zbytek drobnými fragmenty uhlíků a opukovými kamínky. Vrstva 169 je stratigraficky nad vrstvou předchozí (268, 75 – 268, 68 m. n. m.). Uloženina byla tvořena kyprou, šedo hnědou prachovou hlínou (80 %). Hrubou komponentu zastupovaly malé a střední opukové kamínky (10 %). Zbylých 10 % tvořily zlomky mazanice, nahodilé fragmenty uhlíků a skvrnky světle béžové písčité hlíny. Vrstva neposkytla žádné keramické nálezy.

Na severním, východním a jižním řezu sondy H6 byla také patrná klenba sklepa označeného jako k. 923. Kontext obohatil nálezový soubor sondy H6 o novověkou keramiku – zejména ze 17. 18. století (zelená glazura). Na jihovýchodní straně čtverce byla klenba nejvíce patrná spolu i s výplní sklepa tvořící kontext 140. Klenba sklepa se skládala při pohledu na jižní řez z 19 opukových kvádrů východním směrem a z 16 kvádrů na pravé straně směrem na západ. Na východním řezu sondy byla klenba sklepa zdokumentována po své jižní straně. Tam byla tvořena 20 opukovými kvádry a kameny navazujícími na klenbu s označením k. 956 probíhající pod vrstvou 138 a 139. V rámci klenby 956 bylo zjištěno 12

opukových kvádrů a kamenů. Tento kontext obsahoval také nálezový soubor keramiky ze 17. – 18. století (oranžové odstíny, světle zelená glazura).

12.4 Keramika nalezená ve čtverci H6

Ve čtverci H6 byla nalezena keramika datovaná do období pravěku, raného středověku, vrcholného středověku a novověku. Do katalogu keramických střepů byly zařazeny střepy datované dle svých vlastností do období raného středověku. Střepy patřící pravděpodobně do jiného historického období, nebyly do katalogu zařazeny. Kresebně byly zdokumentovány pouze střepy zdobené, a to buď hřebenem (vlnice, linie či vpichy), rýhami nebo oběžnou šroubovicí.

Pakliže to velikost keramických zlomků umožnila, byly dle vzorníku[135] určeny průměry okrajů a den nádob. U okrajů nádob bylo potřeba určit jejich typy, k čemuž jsem využila publikaci Josefa Bubeníka.[136] Ve své publikaci pan Bubeník typologii keramiky včetně značek na dně nádob a výzdoby.

Některé keramické zlomky byly nalezeny v druhotném uložení díky zásahům, které v místě čtverce H6 proběhly v pozdější době, zejména díky rušné výstavbě související s výstavbou vrcholně středověkého města. Nastalo tak k promíchání chronologicky různě starých keramických zlomků.

Celkem bylo zkatalogizováno 407 keramických nálezů, jejichž celková hmotnost činila 5 059 gramů. Převážnou většinu z celkového počtu tvořila výduť (79,11 %), podhrdlí (10,07 %) a okraje nádob (8,35 %). Zbytek tvořily dna. Technologickými skupinami nejvíce zastoupenými byly skupiny číslo 202 (27, 27 %) a 206 (27, 52 %). Podrobněji bude toto zobrazeno níže. Výpal keramiky byl ponejvíce redukční.

Nejčastěji použitým typem výzdoby byly hřebenové linie a vlnice, dále také hřebenové vpichy a oběžné ryté šroubovice. U některých zlomků keramiky nebylo díky jejich velikosti možné výzdobu blíže specifikovat. Více zastoupena byla keramika mladohradištní (56, 51 %),

[135] Vzorový formulář na výměru průměru okrajů a den nádob vypracovali odborníci z katedry archeologie na Západočeské univerzitě v Plzni.

[136] BUBENÍK, Josef: *Slovanské osídlení středního Poohří*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1988).

středohradištní, tedy keramika patřící do 9. a 10. století, se vyskytovala o trochu méně (43, 48 %).

Nalezená keramika byla dle svých specifických vlastností tj. na základě barvy a na množství příměsi v keramické hlíně (písek a slída) rozdělena do několika technologických skupin.[137] Keramika byla svými vlastnostmi charakterizována následovně:

Skupina 201

Keramické zlomky patřící do této skupiny obsahovaly větší množství hrubšího slídnatého ostřiva a povrch byl upraven hlazením. Výpal byl středně tvrdý, většinou redukční. Odstíny keramiky se pohybovaly v rozmezí hnědé až černohnědé.

Skupina 202

Tato kategorie byla jednou z nejčastěji zastoupených se svými keramickými zlomky, které obsahovaly větší množství hrubšího slídnatého ostřiva, povrch byl ale oproti skupině 201 nehlazený. Výpal byl středně tvrdý, většinou redukční. Barva keramiky byla převážně hnědá až černohnědá.

Skupina 203

Keramické střepy zastoupené v této skupině obsahovaly hrubší slídnaté a písčité ostřivo, přičemž slída se koncentruje v povrchové části střepu. Použit byl redukční, opticky tvrdý výpal a keramika měla hnědé odstíny.

Skupina 204

Tato skupina obsahovala střepy s příměsí písčitého ostřiva bez přítomnosti slídy. Opticky tvrdý výpal, redukční, zanechal keramiku hnědých odstínů.

Skupina 205

Zlomky keramiky, které byly zařazeny do technologické skupiny 205, obsahovaly hrubší písčité ostřivo opět bez přítomnosti slídy. Způsob vypálení byl oxidačně redukční, vytvářející opticky měkký výpal. Jednalo se převážně o hnědé odstíny.

[137] Třídění raně středověké keramiky a vytvoření technologických skupin řešili PhDr. Jiří Sigl a PhDr. Jan Frolík, CSc.

Skupina 206

Jednou z nejvíce zastoupených skupin byla skupina 206, obsahující střepy s hrubším písčitým ostřivem s příměsí slídy. Keramika byla uhlazena povrchovým přetahem s absencí slídy. Barevně se jednalo o různé odstíny hnědé a šedé.

Skupina 207

Keramika zařazená do této technologické skupiny byla povětšinou kalichovité profilace. Keramická hlína byla s příměsí hrubšího písčitého ostřiva, které nepatrně vystupuje na povrch a vytváří tak na střepech krupičkovitý povrch. Výpal byl velmi kvalitní, opticky tvrdý. Zlomky byly v odstínech hnědé a šedé.

Skupina 208

Keramika patřící do této skupiny byla zcela ojedinělá. Vyznačovala se příměsí tuhy a svými tmavými, téměř rudými odstíny.

13 Grafické zobrazení

13.1 Grafické zobrazení podílu zastoupení v jednotlivých technologických skupinách

Každý jednotlivý výseč obsahuje rozpis zastoupení keramických zlomků patřících té které technologické skupině. Nejdříve je číslo skupiny, pak její procentuální zastoupení z celkového počtu keramických střepů (407 ks) a pak následuje celkový počet kusů.

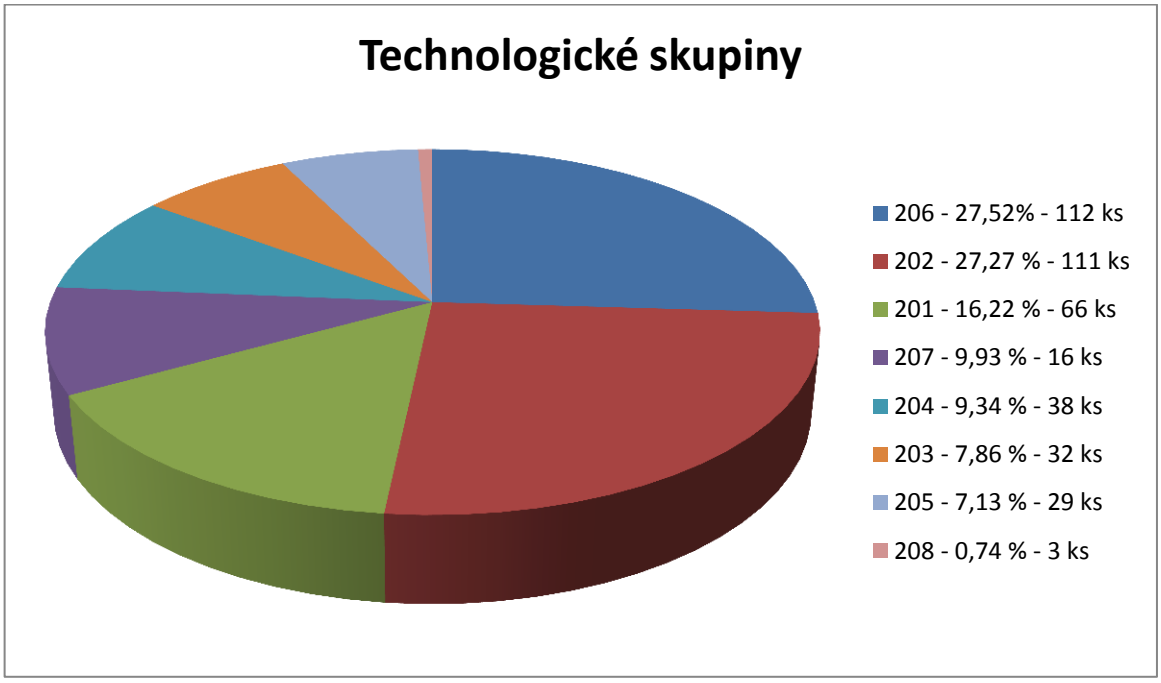

13.2 Grafické zobrazení podle druhu zlomků keramických nádob

Každá keramická nádoba se skládá z několika částí. Nejčastějšími nalézanými zlomky jsou výdutí nádoby, poté jejich okraje a dna. Pokud byla zaznamenána výzdoba, tak byla zdokumentována kresebně. V jednotlivých výsečích je opět zaznamenáno procentuální zastoupení a poté celkový počet kusů.

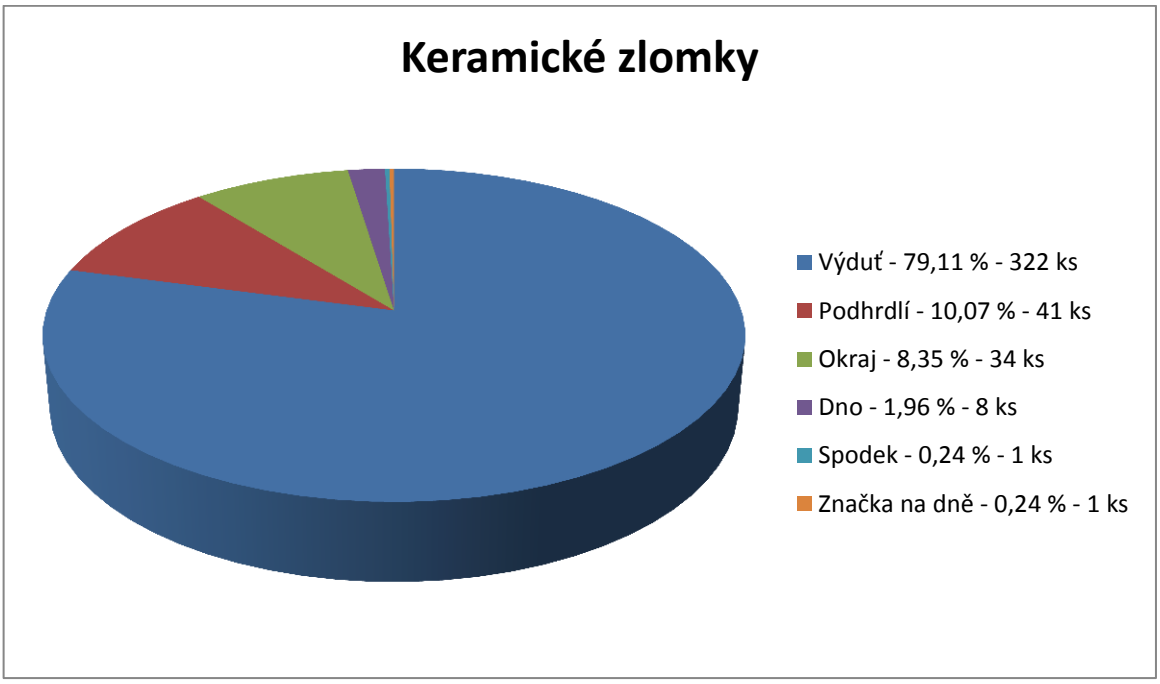

13.3 Grafické zobrazení typu výpalu

Více zastoupen byl výpal redukční a keramika tak byla ve většině kusů v tmavých barvách. Zastoupeny byly různé odstíny černé, hnědé a šedé. V jednotlivých výsečích je uvedeno procentuální zastoupení druhu výpalu keramiky a následně celkový počet kusů.

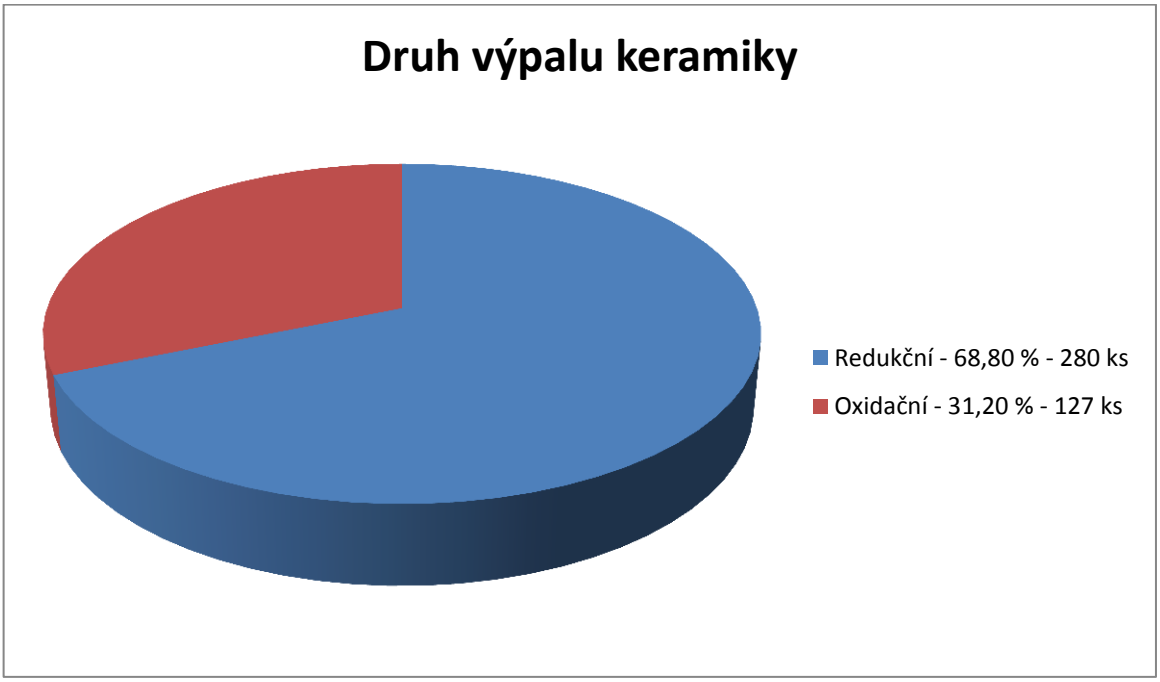

13.4 Grafické zobrazení podílu keramických zlomků v jednotlivých uloženinách

U každého výseče je zaznamenáno číslo uloženiny, poté procentuální zastoupení množství kusů zde nalezených v rámci celkové sledované situaci ve čtverci H6 a následně počet keramických nálezů patřících do období raného středověku které byly v té které uložení nalezeny.

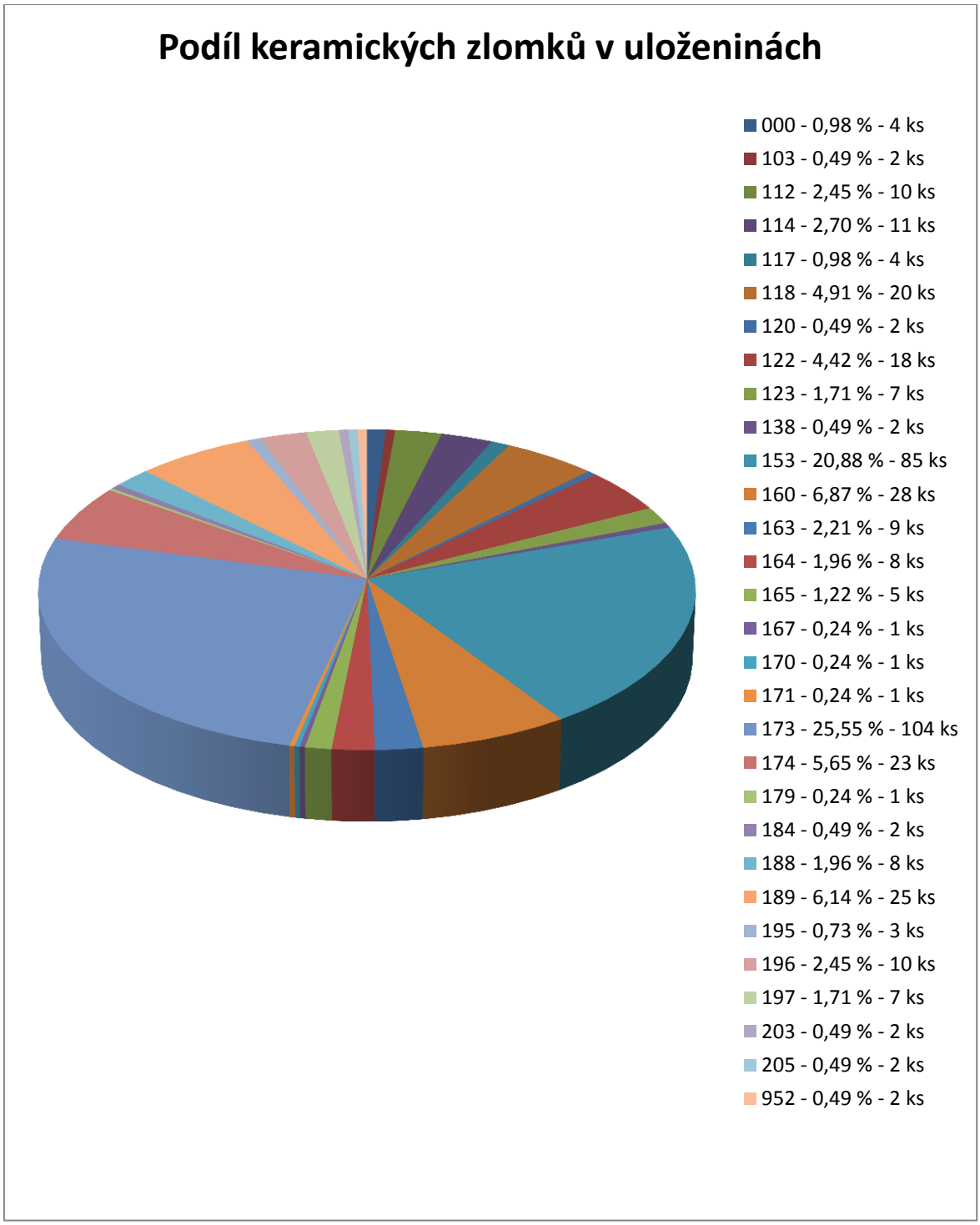

14 Interpretace nálezové situace

Výzkum probíhající v roce 2006 v Hradební ulici v Chrudimi se odehrával na proluce po dříve zbouraných domech čp. 14/I a 15/I a na zadní části parcely domu 10/I. Dle katastrální mapy z 1. poloviny 19. století se zjistilo, že dřívější průběh Hradební ulice zcela nekorespondoval s jejím dnešním průběhem, který souvisí až se stavbou Krajského soudu v letech 1857 – 1858. Původně ulice probíhala západnějším směrem. Podložím celé zkoumané plochy byla vrstva spraše, překrývající zjílovatělý slínovec. Nejstarší nálezy lze spojit s mladší a pozdní dobou bronzovou a kulturou slezskoplatěnickou. Výzkum zjistil nálezově bohaté souvrství a jámy s velkým množstvím keramiky. V tomto období již na ostrožně existovalo hradiště. Další osídlení spojujeme v 9. a 10. století, tedy s obdobím středohradištním, kdy v Chrudimi fungovalo hradiště rozsahem totožné s pozdějším středověkým městem. Na celé zkoumané ploše byly zaregistrovány početné objekty, a to pozůstatky dřevěných staveb a plotů ve třech horizontech, dále také zásobní jámy na obilí. Další vývoj reprezentuje 11. až 13. století kulturními vrstvami a úpravami povrchů ve formě nekvalitních dlažeb. Ojedinělým objevem patřícím tomuto časovému horizontu bylo odkrytí hrobu novorozence. V celém popsaném období byla lokalita hustě osídlena, bohužel díky pozdější zástavbě a četným novověkým přestavbám nelze celkovou podobu zástavby ve středověku přesněji zrekonstruovat.

Zásadní proměnu přináší fungování Chrudimi jako středověkého města, tj. po roce 1276. Ulice byla vydlážděna nebo vysypána štěrkem a podél cesty byly vyměřené jednotlivé parcely. Hranice mezi obecním majetkem (tedy ulice) a soukromým majetkem (jednotlivé parcely) si svoji podobu udržela od 13. století až do poloviny 19. století. Dřevěná zástavba s jílovitými podlahami nejrychleji narůstala na přelomu 13. a 14. století, v této době zhruba o 1 metr. Zjištěny byly celkem 2 úrovně srubových staveb. Na počátku 14. století byla tato zástavba nahrazena novou zástavbou, taktéž dřevěnou, ale již na kamenné podezdívce. Součástí stavby byl také suterén se stěnami obloženými dřevem. Suterén byl přístupný od západu.

Někdy během první třetiny 14. století byla Chrudim postižena mohutným požárem, což zapříčinilo stavbu zděných obydlí se sklepními prostory. Zděný sklep tohoto domu se stal v Chrudimi nejstarší objevenou kamennou obytnou stavbou.

Další fragmenty zástavby byly zjištěny u západního okraje zkoumané plochy. Jednalo se o části dvou domů. Z prvního z nich byla zachycena pouze část základového zdiva a v druhém případě byla zjištěna část klenutého sklepa datovaného do 17. století. Jiným typem stavby byl zděný dům postavený v severovýchodním okraji plochy. Jednalo se o čtvercovou stavbu o délce jedné stěny zhruba 5 m o jedné místnosti. U západní stěny se nacházelo topeniště a ve vchodu směrem od jihu se dochoval kamenný práh. Tento dům byl vystaven v 18. století. Dalšími objekty, jejichž nálezy byly poměrně časté, byly odpadní jímky a jámy chronologicky pokrývající období od přelomu 13. a 14. století do konce 18. století. Celkem jich bylo prozkoumáno 14 (10 jímek a 10 odpadních jam).[138]

Ve čtverci H6 byla za nejstarší terén označena pravěká vrstva (k. 205 – 203) naměřená v úrovni 267, 50 m. n. m. Tento terén narušovala kamenná klenba sklepa ze 17. století (k. 923 = 137). Do této pravěké vrstvy byl zahlouben tvarem oválný objekt zjištěný ve čtverci H6 pouze svou částí (k. 561). Objekt můžeme charakterizovat jako raně středověký, díky nálezům keramiky, která svou charakteristikou odpovídala období středohradištnímu. Mocnost kontextu činila až 62 cm. Výplň tohoto objektu byla tvořena třemi vrstvami (k. 202, 200 a 189). Do kontextu 189 byly zahloubeny dvě kůlové jamky (k. 556 a k. 557), které by mohly být charakterizovány jako pozůstatky dřevěných obydlí. Kůlové jamky byly překryty prachovou hlínou s příměsí uhlíků a mazanice, vrstva obsahovala opět středohradištní zlomky keramiky, díky čemuž kůlové jamky datujeme právě do období raného středověku.

Oválný objekt č. 561 byl zahlouben do k. 184, který byl klasifikován jako úprava stávajícího povrchu. Vrstva se skládala z prachovité hlíny s příměsí kamínků. Do této vrstvy zasahovalo dno objektu č. 952, který byl označen jako jímka. Jímka dosahovala mocnosti až 1 m a její obezdění je reprezentováno kontextem č. 922 složeným z opukových a pískovcových kamenů a kvádrů. Toto obezdění jímky bylo zpevněno maltovým pojivem, jak po svém obvodu, tak i po svém středu. Výplň jímky tvořily kontexty 123, 124, 121, 110, 120, 107, 105, 104 a 109. Jímka měla pravidelný oválný tvar a velikost byla přibližně 170 x 180 cm. Jímka obsahovala soubor keramiky, díky němuž jímku datujeme do vrcholného středověku.

Na středověký kontext 184 přiléhala vrstva č. 160. Tato vrstva byla jedna s největším poskytnutým počtem keramických zlomků. Stejně na tom byl i k. 153. V obou se nalezly střepy datované do období raného a vrcholného středověku. Následovaly kontexty č. 156 a

[138] Výzkum v Hradební ulici v roce 2006 byl popsán mimo jiné i v článku J. Frolíka a J. Musila (ZAV v Chrudimi).

153 reprezentované prachovitou hlínou a nálezy středověké keramiky. Stratigraficky mladší než vrstvy předešlé byla vrstva označená jako k. 118, která poskytla mladohradištní keramické nálezy. Tento kontext zakrýval objekt č. 543. Jednalo se o kůlovou jamku vyplněnou uloženinou číslo 163. Stratigraficky nad vrstvou 160 se nacházely vrstvy s označením k. 174 a k. 173. Vrstvy byly datovány do vrcholného středověku díky nalezeným keramickým zlomkům. Mladohradištní keramika byla zdobená pomocí hřebenu. Na vrstvy předešlé dosedala vrcholně středověká sídlištní vrstva (k. 165). Další uloženina tvořená prachovou hlínou byla vrstva č. 165, 166 a 167. Ve vrstvě 167 byl pouze jeden středohradištní keramický zlomek nalezený v sekundárním uložení. Následovaly ničím nevýrazné kontexty č. 151, 117, 150, 149, 148 a 162. Stratigraficky nad předešlými vrstvami se rozléhala vrcholně středověké sídlištní vrstva (k. 198). Zjištěny zde byly keramické zlomky patřící období středověku i novověku, dále také nádoba na tavení kovů – tyglík. Následující v pořadí byla vrstva č. 122, také vrcholně středověká sídlištní vrstva, na níž dosedala vrstva tvořená tmavě hnědou prachovou hlínou s uhlíky a zlomky opuky (k. 111). Vrstvou prostupovala klenba novověkého sklepa (k. 922 a k. 923) a poskytla soubor vrcholně středověkých keramických střepů. Následující byly vrstvy č. 112 a 113, bez keramických nálezů. Kontext č. 111 byl narušen k. 526, který byl interpretovaný jako výkop využívaný pro potřeby výstavby sklepa k. 923. Výkop byl hluboký zhruba 83 cm a jeho výplň sestávala z uloženin č. 141, 142, 143, 146, 144 a 145. Výplň poskytla soubory vrcholně středověké keramiky. Na vrcholně středověkou vrstvu č. 160 dosedala hnědá prachovitá hlína (k. 161), písčitá hlína okrové barvy (k. 158) a tmavá prachová hlína (k. 159). Vše bez keramických nálezů.

Sklep datovaný do 17. století (k. 923) prolínal velkou část sondy H6. Jeho výplň byla tvořena celkem 13-ti vrstvami, které na sobě ležely v rámci stratigrafické posloupnosti. Jednalo se o kontexty 140, 139, 138, 137, 135, 132, 131, 130, 131, 137, 129, 128 a 116. Výplň poskytla široké spektrum keramických zlomků (k. 139), keramiku datované do mladší doby hradištní (k. 138) ale především keramiku novověkou. Kontext 137 navíc poskytl novověké keramické kachle a novověký cedník. Datace sklepa je tedy nastíněna již těmito poznatky. Klenba sklepa prostupovala také objekt č. 544 (k. 181). Ten byl interpretován jako mělká jáma, neposkytující keramické nálezy. Druhou částí výplně objektu byl k. 180, také bez keramických nálezů. Stratigraficky mladší částí výplně objektu č. 544 byla vrstva k. 179. Zde byla nalezena raně středověká keramika. Následoval k. 178 a k. 176, poskytující keramické střepy datované do vrcholného středověku. Rozebrání zdi k. 923 poskytlo novověkou glazovanou keramiku, což jen potvrdilo jeho dataci.

15 Závěr

Posledních 30 let soustředěné archeologické pozornosti zdejšímu místu nám přineslo mnoho poznatků o dějinném vývoji chrudimské ostrožny i celého území města Chrudim. Informace zde zjištěné, nám poukazují na osídlení okolí již od pravěku. Dalšími osadníky se ukázali být Slované, kteří si zdejší strategicky výhodné místo vybrali i pro výstavbu jednoho ze svých center. Při výstavbě svého hradiště využili obrysy slezskoplatěnického osídlení a dle poznatků vyplývajících z výzkumů posledních let je zřejmé, že ostrožna byla opevněním chráněna již od 9. století. Osídlení v průběhu raného středověku potvrdil i záchranný archeologický výzkum v Hradební ulici. V době fungování slovanského hradiště také bujel dálkový obchod, čehož je dokladem zřejmě také nález 3 keramických grafitových zlomků, které se v dané době na lokalitě neprodukovaly, a mohou být tak dalším z dokladů o fungování Trstenické stezky a tak i obchodování s Moravou. Slovanské hradiště se rozrůstalo i v mladší době hradištní, a dále se rozvíjelo ve vrcholně středověké město, které vzniklo nejpozději roku 1276. Ve 13. století bylo město opevněno kamennou hradbou, roku 1307 se stalo součástí věnných měst českých královen a až do dnešní doby si město udrželo statut krajského, později okresního centra.

16 Seznam použitých zkratek

ARÚ AV ČR	= Archeologický ústav Akademie věd České republiky
Č.p.	= Číslo popisné
MVČ	= Museum východních Čech
Obj.	= Objekt
VČM	= Východočeské muzeum
ZAV	= Záchranný archeologický výzkum
Zpravodaj KMVČ	= Zpravodaj Krajského musea východních Čech
V	= Výška
Š	= Šířka
T	= Tloušťka
Gr.	= Gram

17 Přehled použité literatury

17.1 Literatura

BÁLEK – VODIČKA – VÍTEK: *Příroda Chrudimska*. Chrudim, 1992.

BERANOVÁ, Magdalena – LUTOVSKÝ, Michal: *Slované v Čechách. Archeologie 6. -12. století*. Praha, 2009. ISBN 978–80-7277-413-5.

BUBENÍK, Josef: *Slovanské osídlení středního Poohří*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1988).

FROLÍK, Jan: *Archeologické nálezy Chrudimsko (Chrudim).* Chrudim, 1981.

FROLÍK, Jan: *Přemyslovská Chrudim*. Chrudim, 2001. ISBN 80-86585-01-8.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudim v pravěku a středověku. Obrazy každodenního života*. Chrudim, 1998. ISBN 80-902531-0-5

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-13-2.

KOSMAS: *Kosmova kronika česká*. Praha, 1972.

KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl, H- Kole*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-14-1.

LUTOVSKÝ, Michal: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2001. ISBN 80-7277-054-3.

MUSIL, Jan: *Městské opevnění v Chrudimi z hlediska pramenů archeologických*. Diplomová práce. Brno, 2004.

PÍČ, Josef Ladislav: *Čechy za doby knížecí.* Svazek 1, Praha, 1909.

ROZSYPALOVÁ, Hana: *Chrudim v 9. a 10. století na základě acheologických výzkumů*. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Ústav historických věd. Pardubice, 2010.

ZÍTEK, Jan: *Chrudim a Chrudimsko. Průvodce městem a okolím*. Chrudim, 1925.

17.2 Odborné články

ČURDA, Tomáš: Chrudim – záchranná archeologická akce v Topolské ulici. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech XV/1*, 1988, s. 140 – 141.

DURDÍK, Tomáš – Frolík, Jan: Ke stavební podobě a dispozici městského hradu v Chrudimi. In *Archaeologica Historica VI*, 1981, s. 107 – 115.

FROLÍK, Jan: Archeologické nálezy z prostoru továrny Transporta, Chrudim. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* VII/1-2, 1980, s. 65 – 78.

FROLÍK, Jan: Archeologický výzkum hradebního pásma v Chrudimi v letech 1999 a 2000. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXVII, 2001, s. 120 – 140.

FROLÍK, Jan: Chrudim – raně středověké centrum jižní části východních Čech (Archeologie a 950. výročí první písemné zmínky). In *Archeologia historica* 31/06, 2006, s. 7 – 19. ISBN 80-7275-061-5.

FROLÍK, Jan: Hrad v Chrudimi? (Archeologický výzkum na Školním náměstí a v Komenského ulici v letech 2004 – 2006). In *Castellologica Bohemica* 11, 2008, s. 553 – 584.

FROLÍK, Jan: K počátkům Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XXXV, 1983, s. 517 – 539.

FROLÍK, Jan: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Komenského ulici č. 59 v Chrudimi (stavba trafostanice). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXI., 1995, s. 73 – 81.

FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan: Záchranné archeologické výzkumy v Chrudimi v roce 2006. In *Zprávy České archeologické společnosti. Supplément 68*, AVČ 2006. Praha, 2007. ISSN 1211-992X, s. 46 – 48.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Archeologický výzkum na Resslově náměstí v Chrudimi v roce 1995. In. *Chrudimský vlastivědný sborník* 9, 2005, s. 107 – 167.

FROLÍK, J. – SIGL, J.: Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIV, 1998, s. 137 – 147.

FROLÍK, J. – SIGL, J.: Pokračování zjišťovacího výzkumu ve Štěpánkově ulici čp. 85 v Chrudimi v roce 1990. In. *Zpravodaj KMVČ* XVIII, 1991 – 1992, s. 69 – 72.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Chrudimi (rekonstrukce kanalisace a vodovodu). In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 74 – 82.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Chrudimi na Kateřinském předměstí. In *Zpravodaj KMVČ* XI, 1984, s. 72 – 73.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy Okresního archívu v roce 1996. In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* XXIII, 1997, s. 86 – 95.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Sídliště u kostela sv. Kříže v Chrudimi a jeho význam pro počátky města. In *Chrudimský vlastivědný sborník II*, 1997.

FROLÍK, Jan- SIGL, Jiří: Záchranné výzkumy v Chrudimi v roce 1984. In *Zpravodaj KMVČ XII*, 1985, s. 91 – 97.

FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: Zjišťovací výzkum v Chrudimi – Štěpánkově ulici čp. 85 v roce 1989. In *Zpravodaj KMVČ* XVII/1, 1990, s. 66 – 69.

FROLÍK, J. – SIGL, J.: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě Chrudim Filištínská ulice čp. 37 – 42/I, nová budova Okresního archívu. In *MVČ Hradec Králové*, 1997.

KYTLICOVÁ, Olga: Slovanské sídliště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* VIII, 1956, s. 72, 92, 93.

LÜSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimi za r. 1859. In *Památky archeologické* IV/1, 1860, s. 89 – 91.

LÜSSNER, Mořic: Archeologické zprávy z Chrudimska. In *Památky archeologické* II, 1857, s. 231.

LÜSSNER, M.: Kostel sv. Kříže v Chrudimi, In *Památky archeologické* VII, 1868, s. 495 – 506.

MUSIL, Jan: Záchranné archeologické výzkumy v Chrudimi v roce 2007. *Zprávy české archeologické společnosti: Supplément* 71, AVČ 2007, Praha 2008.

NECHVÁTAL, Bořivoj: Nález středohradištní keramiky v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XIX, 1967, s. 98 – 100.

RATAJ, Jan: Slovanská obilnice v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* IV, 1952, s. 405, 453 – 454

RATAJ, Jan: Únětické pohřebiště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* IV, 1952, s. 100 – 101.

SCHMORANZ, František: Zprávy o znovuzapočaté obnovovací stavbě děkanského chrámu s. Salvatora či Nanebevzetí P. Marie v Chrudimi. In *Posel z východních Čech* VI, č. 14, 1873.

SIGL, Jiří: Předstihový výzkum v Hradební ulici čp. 14 v Chrudimi v r. 1994. In *Zpravodaj KMVČ* XXI, 1995, s. 61 – 72.

SIGL, Jiří: Výzkum sídliště u sv. Kříže v Chrudimi. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XIII/I, 1986, s. 70 – 78.

VOKOLEK, Vít: Archeologický výzkum v Chrudimi – Pumberkách v roce 1986. In *Zpravodaj Krajského musea východních Čech* XIV/1, 1987, s. 30 – 37.

VOKOLEK, Vít: Lužické pohřebiště v Chrudimi. In *Archeologické rozhledy* XXXVII, 1985, s. 244 – 260.

VOKOLEK, Vít: Výzkum v Chrudimi – Pumberkách. In *Zpravodaj KMVČ* XIII/1, 1986, s. 50 – 55.

17.3 Internetové zdroje

URL: http://www.chrudimsky.navstevnik.cz/o-chrudimi/historie/ [cit. 2012-08-18].

URL: http://www.chrudim-city.cz/index.asp?p=20&s=217&id=219 [cit. 2012-08-18].

URL:http://www.chrudimsky.navstevnik.cz/o-chrudimi/zakladni-informace/ [cit. 2012-08-18].

URL: http://www.infoglobe.cz/reky/evropa/ceska-republika/chrudimka/ [cit. 2012-08-18].

URL:http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=271:zachranny-archeologicky-vyzkum-obchvatu-v-chrudimi2011&catid=100:archeologicke-vyzkumy&Itemid=83/; [citováno 2012-11-12].

URL:http://www.muzeumcr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=271:zachranny-archeologicky-vyzkum-obchvatu-v-chrudimi2011&catid=100:archeologicke-vyzkumy&Itemid=83; [cit. 2012-11-12].

URL: http://www.villanova.cz/SEKCE/SKANZEN/hrncirskyokrsek.html [cit. 2012-10-03].

URL: http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=Harris [cit. 2012-09-20].

URL: http://www.chrudim.eu/mesto/fotogalerie.html [cit. 2012-11-01].

URL: http://www.chrudim.eu/mesto/strategicke-dokumenty/uzemni-plan-mesta.html [cit. 2012-11-01].

URL:http://www.chrudim.info/historie/chrudim/index.php3?stranka=mestskyznak&lang=cz [cit. 2012-11-01].

URL:http://www.chrudim.info/historie/chrudim/index.php3?stranka=katerina&lang=cz [cit. 2012-11-01].

URL: http://www.chrudim.info/historie/chrudim/index.php3?stranka=michal&lang=cz [cit. 2012-11-01].

18 Katalog keramických střepů ze čtverce H6

Vrstva	Inventární číslo	Technologická skupina	Typ střepu	Výzdoba	Výpal	Rozměry (VxŠxT v mm)	Váha (gr)	Barva	Velikost fragmentu	Číslo kresby
000	A 32703	202	Výduť		Redukční	24x34x6	5	Hnědo černá	3	
000	A 32703	205	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	41x46x6	13	Hnědá	5	
000	A 31343	202	Výduť		Redukční	47x43x9	18	Hnědá	5	
000	A 31343	204	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	37x33x7	8	Černo hnědá	4	
103	A 31676	207	Výduť		Redukční	22x31x5	4	Hnědá	3	
103	A 31676	207	Výduť		Redukční	23x19x4	2	Tmavě hnědá	3	
112	A 31388	206	Výduť		Oxidační	26x29x8	8	Hnědo – černý	3	
112	A 31388	206	Výduť		Oxidační	24x28x6	4	Šedá	3	
112	A 31388	202	Výduť		Redukční	17x21x5	1	Hnědá	2	
112	A 31388	204	Výduť		Redukční	13x14x4	1	Hnědá	2	
112	A 31388	204	Výduť		Redukční	40x39x6	10	Šedá	4	
11	A 31	20	Výduť		Redukční	18x21x	1	Hnědá	2	

2	388	3				6				
112	A 31388	206	Výduť		Oxidační	26x30x6	6	Šedo – hnědá	3	
112	A 31388	202	Výduť	Oběžná rytá šroubovice, zachovány 3 rýhy	Redukční	22x36x7	6	Hnědá	4	
112	A 31388	201	Výduť		Redukční	29x50x7	14	Tmavě hnědá	5	
112	A 31388	205	Podhrdlí	Oběžná rytá šroubovice	Oxidační	39x35x11	16	Oranžovo hnědá	4	1
114	A 32933	204	Výduť		Redukční	18x34x4	2	Černo hnědá	3	
114	A 32933	205	Výduť		Oxidační	34x37x9	14	Hnědá	4	
114	A 32933	202	Výduť		Redukční	50x44x5	12	Černo hnědá	5	
114	A 32933	206	Výduť		Oxidační	43x39x7	14	Hnědá	5	
114	A 32933	202	Výduť		Redukční	35x37x6	10	Tmavě šedá	4	
114	A 32933	201	Výduť	Oběžná rytá šroubovice	Redukční	23x38x5	6	Černo hnědá	4	2
114	A 32933	204	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	58x52x5	18	Hnědá	6	3
11	A 32	20	Podhr	Oběžná	Redukční	28x43x	6	Černá	4	

4	933	2	dlí	rytá šroubovice		3				
114	A 32 933	207	Výduť		Redukční	54x48x6	20	Hnědá	5	
114	A 32 933	202	Okraj		Redukční	30x41x8	10	Černá	5	4
114	A 32 933	202	Dno		Redukční	25x54x9	14	Černá	5	5
117	A 32 481	203	Výduť		Redukční	23x34x6	4	Hnědá	3	
117	A 32 481	203	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	23x21x6	2	Hnědá	3	
117	A 32 481	203	Výduť	Hřebenová vlnice	Redukční	36x38x6	10	Hnědá	4	
117	A 32 481	206	Okraj		Oxidační	40x33x8	10	Oranžovo hnědá	4	6
118	A 32 605	201	Výduť		Redukční	32x31x4	6	Černo hnědá	4	
118	A 32 605	203	Výduť		Redukční	26x34x7	8	Hnědá	4	
118	A 32 500	203	Výduť		Redukční	61x75x9	42	Hnědá	7	
118	A 32 500	203	Výduť		Redukční	65x73x7	44	Hnědá	7	
118	A 32 500	203	Výduť		Redukční	41x44x8	22	Hnědá	5	
118	A 32 500	206	Výduť	Rytá šroubovice	Oxidační	28x35x7	8	Šedo hnědá	4	7
11	A 32	20	Výduť		Redukční	27x42x	12	Hnědá	5	

8	500	4				8				
118	A 32 500	204	Zlomek ode dna		Redukční	31x54x11	18	Hnědá	6	
118	A 32 500	206	Výduť		Oxidační	22x36x7	6	Tmavě šedá	4	
118	A 32 500	204	Výduť		Redukční	31x18x8	4	Hnědá	3	
118	A 32 500	204	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	30x43x7	10	Hnědá	5	8
118	A 32 500	201	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	59x51x6	18	Hnědá	6	9
118	A 32 500	204	Výduť		Redukční	35x36x6	8	Hnědá	4	10
118	A 32 500	204	Výduť	Oběžná rytá šroubovice	Redukční	67x57x7	28	Hnědá	7	11
118	A 32 500	206	Podhrdlí		Oxidační	30x40x7	12	Hnědá	4	12
118	A 32 500	206	Výduť	Oběžná rytá šroubovice	Oxidační	37x24x4	4	Hnědá	4	13
118	A 32 500	207	Výduť	Hřebenová vlnice	Redukční	26x32x6	8	Hnědá	4	14
118	A 32 500	207	Výduť	Hřebenová vlnice	Redukční	32x41x8	12	Hnědá	4	15
118	A 32 500	206	Výduť	Nepravidelná rytá šroubovi	Oxidační	30x24x7	8	Tmavě šedá	3	16

				ce						
118	A 32 500	206	Okraj		Oxidační	20x35x10	8	Hnědá	4	
120	A 31 696	202	Výduť		Redukční	34x24x4	4	Hnědá	3	
120	A 31 969	201	Podhrdlí		Redukční	22x24x6	1	Hnědá	3	
122	A 32 494	202	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	25x23x5	4	Černo hnědá	3	
122	A 32 494	202	Podhrdlí	Rytá šroubovice	Redukční	38x25x5	8	Hnědá	4	
122	A 32 494	202	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	28x30x5	4	Hnědá	3	
122	A 32 494	203	Okraj		Redukční	26x28x15	6	Šedá	3	
122	A 32 494	205	Dno		Oxidační	53x93x16	90	Hnědá	5	17
122	A 32 679	202	Výduť		Redukční	16x26x4	2	Tmavě hnědá	3	
122	A 32 679	202	Výduť		Redukční	20x29x5	2	Tmavě hnědá	3	
122	A 32 679	202	Okraj		Redukční	37x39x9	14	Hnědá	5	18
122	A 32 573	203	Výduť		Redukční	31x46x7	12	Hnědá	5	
122	A 32 573	203	Výduť		Redukční	56x29x8	18	Hnědá	6	
122	A 32 573	203	Výduť		Redukční	22x35x8	6	Hnědá	3	
12	A 32	20	Výduť		Redukční	36x47x	12	Šedá	5	

2	573	2				7				
122	A 32 573	202	Výduť		Redukční	36x33x6	8	Šedá	4	
122	A 32 573	202	Výduť	Hřebenová vlnice	Redukční	19x32x6	4	Hnědá	3	
122	A 32 573	202	Okraj		Redukční	22x38x7	10	Hnědá	4	
122	A 31 930	201	Výduť		Redukční	28x29x6	6	Hnědá	3	
122	A 31 930	201	Výduť		Redukční	31x27x5	6	Hnědá	3	
122	A 31 930	206	Dno		Oxidační	27x38x9	12	Hnědá	4	19
123	A 31 724	201	Výduť		Redukční	31x22x6	4	Tmavě hnědá	3	
123	A 31 724	201	Výduť		Redukční	28x30x8	9	Hnědá	3	
123	A 31 724	201	Výduť		Redukční	53x51x7	22	Hnědá	6	
123	A 31 724	206	Výduť		Oxidační	34x51x12	28	Světle hnědá	5	
123	A 31 724	206	Výduť		Oxidační	36x29x8	10	Hnědá	4	
123	A 31 724	202	Výduť	Nepravidelná hřebenová vlnice	Redukční	48x79x4	26	Tmavě hnědá	7	20
123	A 31 724	202	Výduť		Redukční	61x52x5	28	Hnědá	6	
138	A 32 440	206	Výduť		Oxidační	32x21x4	4	Šedá	3	
138	A 32 440	206	Výduť	Nepravidelná rytá	Oxidační	29x38x5	8	Tmavě šedá	4	

				šroubovice						
153	A 32 657	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	73x65x7	36	Světle hnědá	7	21
153	A 32 657	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	49x37x6	12	Světle hnědá	5	22
153	A 32 657	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	42x27x7	8	Světle hnědá	4	23
153	A 32 657	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	21x27x4	1	Hnědá	3	24
153	A 32 657	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	46x65x7	24	Hnědá	6	25
153	A 32 657	202	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	32x48x6	12	Hnědá	5	26
153	A 32 657	206	Výduť	Přerušovaná hřebenová linie	Oxidační	45x45x5	14	Hnědá	5	27
153	A 32 657	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	44x55x7	24	Hnědá	6	28
153	A 32 657	205	Podhrdlí	Přerušovaná hřebenová linie	Redukční	31x29x9	8	Hnědá	4	29
153	A 32 657	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	28x35x5	6	Hnědá	4	
153	A 32 657	201	Výduť	Přerušovaná hřebenová linie	Redukční	25x3x7	6	Hnědá	6	
153	A 32 657	204	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	24x24x4	4	Šedá	3	
15	A 32	20	Výduť	Hřebeno	Oxidační	48x41x	24	Hnědá	5	30

3	657	6		vá linie		9				
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	41x41x10	20	Oranžovo hnědá	5	31
153	A 32 657	206	Výduť		Oxidační	37x35x5	12	Hnědá	4	
153	A 32 657	204	Výduť		Redukční	26x34x4	6	Hnědá	4	
153	A 32 657	204	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	35x32x6	8	Hnědá	4	32
153	A 32 657	204	Výduť		Redukční	36x20x7	8	Hnědá	4	33
153	A 32 657	204	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	31x26x7	6	Světle hnědá	4	34
153	A 32 657	204	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	17x24x7	4	Hnědá	3	35
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	20x39x7	10	Hnědá	4	
153	A 32 657	207	Výduť		Redukční	42x24x7	10	Tmavě hnědá	5	36
153	A 32 657	207	Okraj		Redukční	26x26x7	6	Hnědá	3	37
153	A 32 657	206	Okraj		Oxidační	31x34x8	8	Hnědá	4	38
153	A 32 657	206	Okraj		Oxidační	43x36x9	18	Hnědá	4	39
153	A 32 657	206	Okraj	Hřebenová vlnice	Oxidační	39x54x9	22	Světle hnědá	6	40
153	A 32 657	206	Výduť		Oxidační	19x26x9	4	Šedá	3	
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	33x27x6	8	Světle hnědá	4	
15	A 32	20	Výduť		Oxidační	37x42x	15	Hnědá	5	

3	657	5				11				
153	A 32 657	205	Výduť		Oxidační	42x25x8	8	Hnědá	4	
153	A 32 657	206	Výduť		Oxidační	51x35x9	20	Tmavě šedá	5	
153	A 32 657	205	Výduť		Oxidační	42x50x6	19	Šedá	5	
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	31x55x14	26	Hnědá	6	
153	A 32 657	205	Výduť		Oxidační	40x32x10	12	Světle hnědá	4	
153	A 32 657	207	Výduť		Redukční	26x45x6	6	Hnědo černá	4	
153	A 32 657	203	Výduť		Redukční	34x50x5	10	Tmavě hnědá	5	
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	39x35x9	16	Hnědo červená	4	
153	A 32 657	203	Výduť		Redukční	22x39x7	8	Hnědá	4	
153	A 32 657	202	Výduť		Redukční	17x26x5	2	Hnědá	2	
153	A 32 657	201	Výduť		Redukční	21x20x6	2	Hnědá	2	
153	A 32 657	207	Výduť		Redukční	16x22x4	2	Hnědo červená	3	
153	A 32 657	205	Výduť		Oxidační	23x41x9	10	Hnědo oranžová	4	
153	A 32 657	203	Výduť		Redukční	22x41x6	8	Šedá	4	
153	A 32 657	204	Výduť		Redukční	17x25x7	4	Hnědá	3	
15	A 32	20	Výduť		Redukční	34x35x	12	Hnědá	4	

3	657	4				7				
153	A 32 657	203	Výduť		Redukční	24x25x7	16	Šedá	3	
153	A 32 657	203	Výduť		Redukční	23x28x7	4	Hnědá	3	
153	A 32 630	206	Výduť		Oxidační	34x55x7	16	Světle hnědá	5	
153	A 32 630	205	Výduť		Oxidační	41x53x13	30	Hnědá	6	
153	A 32 630	207	Podhrdlí		Redukční	42x46x11	18	Tmavě hnědá	5	
153	A 32 630	202	Výduť		Redukční	25x36x8	8	Hnědá	4	
153	A 32 630	204	Výduť		Redukční	25x38x6	6	Tmavě šedá	4	
153	A 32 630	205	Výduť		Oxidační	24x26x5	4	Hnědá	3	
153	A 32 630	205	Výduť		Oxidační	21x25x6	1	Hnědá	3	
153	A 32 630	207	Výduť		Redukční	38x42x8	14	Tmavě hnědá	5	
153	A 32 630	205	Výduť	Jednoduchý kazetový motiv	Oxidační	48x41x10	18	Hnědá	4	41
153	A 32 630	207	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	37x29x9	8	Tmavě hnědá	4	42
153	A 32 630	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	30x36x7	10	Hnědá	4	43
153	A 32 630	204	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	41x34x6	10	Hnědá	4	44
153	A 32 630	202	Výduť	Rytá linie	Redukční	25x41x6	5	Tmavě hnědá	4	

153	A 32 630	204	Výduť	Rytá linie	Redukční	21x26x7	2	Hnědá	3	
153	A 32 630	202	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	25x24x6	4	Tmavě hnědá	3	45
153	A 32 630	205	Podhrdlí	Pásy rytých linií	Redukční	31x38x7	10	Černo hnědá	4	46
153	A 32 630	201	Podhrdlí		Redukční	30x35x10x	12	Černo hnědá	4	
153	A 32 630	202	Podhrdlí	Pásy rytých linií	Redukční	32x32x6	8	Černo hnědá	4	47
153	A 32 630	205	Výduť	Přerušované pásy rytých linií	Oxidační	27x29x7	6	Černo hnědá	3	48
153	A 32 630	202	Výduť		Redukční	29x40x5	6	Hnědá	4	49
153	A 32 630	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	71x72x7	44	Tmavě hnědá	7	50
153	A 32 670	202	Výduť		Redukční	37x38x6	10	Hnědá	4	
153	A 32 670	206	Výduť		Oxidační	21x46x7	9	Šedo oranžová	4	
153	A 32 670	201	Výduť		Redukční	16x32x7	1	Hnědá	3	
153	A 32 670	201	Výduť		Redukční	21x39x9	6	Světle hnědá	4	
153	A 32 670	201	Výduť		Redukční	51x46x6	16	Hnědá	6	
153	A 32 670	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	39x47x7	16	Hnědá	5	51

153	A 32 670	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	37x27x5	6	Tmavě hnědá	4	52
153	A 32 670	202	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	35x46x8	12	Tmavě hnědá	5	53
153	A 32 670	202	Výduť	Přerušovaná hřebenová linie	Redukční	58x62x7	34	Hnědá	7	54
153	A 32 670	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	30x24x8	6	Hnědá	3	55
153	A 32 670	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	37x32x6	8	Černo hnědá	4	56
153	A 32 670	201	Výduť		Redukční	50x61x7	28	Hnědá	7	
153	A 32 670	208	Výduť	Vícenásobná hřebenová linie	Oxidační	29x28x12	12	Červeno hnědá	3	57
153	A 32 670	202	Okraj	Přerušovaná hřebenová linie	Redukční	29x46x9	12	Hnědá	5	58
153	A 32 670	206	Podhrdlí	Hřebenová linie	Oxidační	24x35x7	8	Tmavě šedá	4	59
153	A 32 670	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	27x30x5	6	Hnědá	3	60
153	A 32 670	206	Podhrdlí	Přerušovaná hřebenová linie	Oxidační	25x44x14	16	Světle hnědá	5	61
160	A 32 793	203	Výduť		Redukční	32x45x5	12	Šedá	5	
16	A 32	20	Výduť		Oxidační	30x36x	12	Šedá	4	

0	793	6				9				
160	A 32 793	206	Výduť		Oxidační	25x37x7	8	Šedá	4	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	40x71x15	54	Hnědá	7	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	34x38x12	14	Tmavě hnědá	4	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	41x57x12	30	Hnědá	6	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	28x28x6	6	Hnědá	3	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	37x38x10	16	Tmavě hnědá	4	
160	A 32 793	202	Výduť		Redukční	27x40x8	10	Hnědá	4	
160	A 32 793	204	Výduť		Redukční	24x30x8	4	Hnědá	3	
160	A 32 793	202	Podhrdlí		Redukční	19x35x7	4	Tmavě hnědá	3	
160	A 32 793	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	29x39x5	8	Hnědá	4	62
160	A 32 793	205	Výduť	Vícenásobná hřebenová linie	Oxidační	37x46x17	36	Tmavě hnědá	5	63
160	A 32 793	202	Okraj		Redukční	19x34x8	7	Hnědá	4	
160	A 32 793	201	Okraj		Redukční	33x50x10	18	Černá	5	64
160	A 32 824	203	Výduť		Redukční	29x41x8	12	Hnědá	5	
160	A 32 824	206	Podhrdlí		Oxidační	32x31x8	8	Světle hnědá	4	

160	A 32 824	205	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	40x30x8	12	Tmavě hnědá	4	65
160	A 32 824	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	50x41x18	42	Tmavě hnědá	5	66
160	A 32 760	202	Výduť		Redukční	41x60x9	24	Černo hnědá	6	
160	A 32 760	202	Výduť		Redukční	44x44x9	22	Černo hnědá	5	
160	A 32 760	202	Výduť		Redukční	35x46x8	16	Černo hnědá	5	
160	A 32 760	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	29x36x7	10	Hnědá	4	
160	A 32 760	202	Podhrdlí		Redukční	31x34x7	8	Hnědá	4	
160	A 32 760	202	Výduť		Redukční	38x115x27	96	Hnědá	8	
160	A 32 760	202	Okraj	Pás proti sobě postavených hřebenových vpichů (motiv jedlové větévky)	Redukční	62x62x21	102	Tmavě hnědá	7	
160	A 32 760	205	Dno		Oxidační	38x57x12	42	Hnědá	6	67
160	A 32 760	205	Dno		Oxidační	45x40x13	22	Hnědá	5	68
163	A 32 606	206	Výduť		Oxidační	42x35x7	12	Hnědá	4	
16	A 32	20	Výduť		Redukční	40x41x	18	Černo	5	

3	606	1				10		hnědá		
163	A 32 606	205	Výduť		Oxidační	28x31x6	6	Šedá	3	
163	A 32 606	207	Výduť		Redukční	30x31x9	10	Černá	4	
163	A 32 606	202	Výduť		Redukční	21x29x7	2	Tmavě šedá	3	
163	A 32 606	206	Výduť		Oxidační	30x31x8	8	Hnědo oranžová	4	
163	A 32 606	203	Výduť		Redukční	9x33x6	4	Šedá	3	
163	A 32 606	205	Podhrdlí	Hřebenová vlnice	Redukční	21x32x6	4	Hnědá	3	69
163	A 32 606	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	43x48x8	14	Šedá	4	70
164	A 32 625	205	Výduť		Redukční	31x49x8	19	Hnědá	5	
164	A 32 625	205	Výduť		Redukční	47x57x9	28	Hnědá	6	
164	A 32 625	204	Výduť		Redukční	36x29x7	9	Tmavě hnědá	4	
164	A 32 625	204	Výduť		Redukční	40x25x5	8	Hnědá	4	
164	A 32 625	205	Výduť		Redukční	45x48x11	30	Hnědá	6	
164	A 32 625	204	Podhrdlí	Hřebenová vlnice	Redukční	42x23x6	10	Tmavě hnědá	4	71
164	A 32 625	207	Výduť		Oxidační	29x30x6	8	Hnědá	3	
164	A 32 625	205	Okraj	Hřebenová linie	Redukční	39x33x10	16	Hnědá	4	72
16	A 32	20	Výduť		Oxidační	22x30x	4	Světle	3	

5	626	6				5		hnědá		
165	A 32 626	201	Výduť		Redukční	26x39x7	10	Hnědá	4	
165	A 32 626	201	Výduť		Redukční	52x59x13	44	Hnědá	6	
165	A 32 626	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	51x83x8	48	Hnědá	7	
165	A 32 626	205	Podhrdlí	Hřebenová linie	Redukční	75x90x11	84	Šedá	8	
167	A 32 645	202	Výduť		Redukční	20x28x10	6	Šedá	3	
170	A 32 723	203	Výduť		Redukční	41x47x10	18	Černo šedá	5	
171	A 32 674	201	Výduť		Redukční	36x52x6	16	Hnědá	6	
173	A 32 751	202	Výduť		Redukční	38x47x16	22	Hnědá	5	
173	A 32 751	202	Výduť		Redukční	30x33x4	6	Tmavě hnědá	4	
173	A 32 751	201	Výduť		Redukční	39x35x6	10	Hnědá	4	
173	A 32 715	202	Výduť		Redukční	34x58x7	20	Hnědá	6	
173	A 32 715	201	Výduť		Redukční	62x55x9	34	Tmavě hnědá	7	
173	A 32 715	201	Výduť		Redukční	31x33x7	8	Tmavě šedá	4	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	28x33x6	6	Hnědo oranžová	4	
173	A 32 715	201	Výduť		Redukční	23x28x10	6	Černo hnědá	3	
17	A 32	20	Výduť		Redukční	28x31x	8	Hnědá	3	

3	715	2				7				
173	A 32 715	202	Výduť		Redukční	25x26x3	3	Černá	3	
173	A 32 715	202	Výduť		Redukční	38x39x6	12	Černá	4	
173	A 32 715	202	Výduť		Redukční	37x41x9	16	Hnědo černá	5	
173	A 32 715	201	Výduť		Redukční	21x23x8	4	Hnědo černá	3	
173	A 32 715	207	Výduť		Redukční	42x42x9	20	Oranžovo hnědá	5	
173	A 32 715	201	Výduť		Redukční	34x31x7	12	Šedo hnědá	4	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	51x46x12	26	Hnědá	5	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	42x43x10	22	Světle hnědá	5	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	41x37x11	18	Hnědá	5	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	22x25x8	6	Hnědá	3	
173	A 32 715	206	Podhrdlí		Oxidační	34x43x8	14	Hnědá	5	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	37x39x7	10	Hnědá	4	
173	A 32 715	206	Výduť		Oxidační	17x24x7	2	Světle hnědá	3	
173	A 32 715	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	44x40x10	18	Hnědo oranžová	5	
173	A 32 715	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	43x47x6	18	Černo oranžov	5	

								á		
173	A 32 715	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	27x31x5	4	Temně červená	4	
173	A 32 715	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	24x49x10	14	Hnědo červená	5	
173	A 32 715	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	45x36x6	12	Šedo černá	5	
173	A 32 715	201	Výduť	Nepravidelná hřebenová linie	Redukční	41x24x6	6	Hnědá	4	73
173	A 32 715	201	Výduť	Nepravidelná vícenásobná hřebenová vlnice	Redukční	52x56x7	28	Hnědo oranžová	6	74
173	A 32 715	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	23x55x7	20	Černá	6	
173	A 32 715	206	Výduť	Rytá šroubovice s nepravidelnou vlnicí	Oxidační	38x33x6	8	Tmavě hnědá	4	75
173	A 32 715	202	Výduť	Nepravidelná rytá linie	Redukční	27x21x5	4	Černá	3	76
173	A 32 715	206	Značka na dně	Plastická značka na dně ve tvaru nepravid	Oxidační	38x35x8	12	Hnědá	4	77

				elné hvězdice						
173	A 32 715	203	Okraj		Redukční	33x32x7	10	Šedo černá	4	78
173	A 32 715	202	Okraj		Redukční	24x34x8	8	Černá	4	79
173	A 32 715	202	Okraj		Redukční	30x34x9	10	Černá	4	
173	A 32 715	206	Dno		Oxidační	40x67x14	40	Šedo hnědý	6	80
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	62x63x11	42	Hnědá	7	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	36x42x7	14	Světle hnědá	5	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	22x40x8	6	Hnědá	4	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	26x35x8	10	Hnědá	4	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	18x29x18	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	21x22x7	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	202	Výduť		Redukční	14x32x7	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	204	Výduť		Redukční	23x32x6	3	Tmavě hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	20x32x6	6	Tmavě hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	26x34x10	8	Hnědá	4	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	20x22x6	4	Hnědá	3	
17	A 32	20	Výduť		Redukční	40x41x	16	Hnědá	5	

3	704	1				7				
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	38x44x5	10	Hnědá	5	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	29x48x6	8	Hnědá	5	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	24x28x8	6	Tmavě hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	18x24x5	4	Světle hnědá	3	
173	A 32 704	204	Výduť		Redukční	39x44x7	14	Černo hnědá	5	
173	A 32 704	204	Výduť		Redukční	23x28x7	6	Tmavě hnědá	3	
173	A 32 704	204	Výduť		Redukční	30x46x7	12	Hnědá	5	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	20x37x9	6	Šedo hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	20x27x7	6	Hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	17x34x15	8	Šedá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	27x26x6	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	202	Výduť		Redukční	33x31x6	8	Tmavě hnědá	4	
173	A 32 704	202	Výduť		Redukční	26x31x5	6	Hnědá	4	
173	A 32 704	202	Výduť		Redukční	18x31x5	4	Černá	3	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	38x46x7	14	Hnědá	5	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	23x26x7	4	Hnědá	3	

173	A 32 704	202	Výduť		Redukční	21x36x8	8	Tmavě hnědá	4	
173	A 32 704	203	Výduť		Redukční	34x26x10	6	Hnědá	3	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	27x26x5	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	25x38x11	11	Oranžovo hnědý	4	
173	A 32 704	201	Podhrdlí		Redukční	16x30x6	4	Šedá	3	
173	A 32 704	206	Výduť	Proti sobě postavené hřebenové vpichy	Oxidační	21x23x5	4	Šedo hnědá	3	81
173	A 32 704	201	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	26x31x6	6	Hnědá	4	82
173	A 32 704	206	Výduť	Rytá linie	Oxidační	26x23x7	4	Černá	3	83
173	A 32 704	201	Výduť	Vícenásobná rytá linie	Redukční	29x28x6	6	Šedá	3	84
173	A 32 704	202	Podhrdlí	Nepravidelné ryté vlnice	Redukční	21x32x8	6	Hnědo oranžová	3	85
173	A 32 704	202	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	26x22x6	6	Tmavě hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť	Nepravidelná vícenáso	Oxidační	44x36x5	12	Hnědo oranžová	5	86

				bná rytá vlnice						
173	A 32 704	201	Podhrdlí		Redukční	31x34x6	8	Oranžovo hnědý	4	
173	A 32 704	201	Výduť		Redukční	24x30x10	8	Hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	28x26x9	8	Hnědá	3	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	26x32x6	8	Tmavě šedá	4	
173	A 32 704	206	Výduť		Oxidační	26x32x6	6	Hnědá	3	
173	A 32 704	206	Podhrdlí	Vícenásobná šroubovice	Oxidační	32x39x8	12	Hnědá	4	87
173	A 32 704	201	Výduť	Vícenásobná šroubovice	Redukční	32x28x5	4	Hnědá	3	
173	A 32 704	202	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	27x30x5	3	Černá	3	
173	A 32 704	203	Výduť		Redukční	30x29x7	4	Hnědá	3	88
173	A 32 704	206	Výduť	Rytá šroubovice – jedna linie	Oxidační	28x26x6	6	Světle hnědá	3	89
17	A 32	20	Výduť	Pravidel	Redukční	32x20x	3	Černá	3	90

3	704	2		ná rytá šroubovice		5				
173	A 32 704	206	Podhrdlí	Hřebenová vlnice	Oxidační	26x31x7	6	Hnědá	4	91
173	A 32 704	206	Výduť	Nepravidelná vícenásobná hřebenová vlnice	Oxidační	22x32x5	4	Světle hnědá	3	
173	A 32 704	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	20x17x6	3	Černá	3	
173	A 32 704	201	Okraj		Redukční	27x36x7	8	Hnědo černá	4	92
173	A 32 704	202	Okraj	Nepravidelná šroubovice	Redukční	33x30x9	8	Černá	4	93
173	A 32 704	202	Okraj		Redukční	31x32x8	8	Černá	4	
173	A 32 704	206	Okraj		Oxidační	29x25x8	6	Hnědá	3	
173	A 32 704	201	Okraj		Redukční	19x21x11	6	Hnědá	3	
173	A 32 704	202	Okraj		Redukční	25x17x10	6	Černá	3	
173	A 32 704	206	Dno		Oxidační	28x42x8	14	Světle hnědá	5	94
173	A 32 704	206	Dno		Oxidační	27x25x12	8	Hnědá	3	95
173	A 32 704	206	Podhrdlí		Oxidační	21x36x15	10	Šedá	4	

173	A 32 704	204	Podhrdlí		Redukční	20x29x10	5	Černá	3	
173	A 32 678	206	Výduť		Oxidační	20x30x7	4	Oranžovo černá	3	
173	A 32 678	206	Výduť		Oxidační	23x32x7	6	Oranžovo šedá	4	
173	A 32 678	206	Výduť	Rytá šroubovice	Oxidační	38x36x8	12	Oranžovo hnědá	4	
174	A 32 716	206	Výduť		Redukční	30x37x6	8	Černá	4	
174	A 32 716	206	Výduť		Redukční	27x40x7	9	Tmavě hnědá	4	
174	A 32 716	206	Výduť		Redukční	25x33x9	8	Černá	3	
174	A 32 716	206	Výduť		Oxidační	25x33x9	8	Šedá	4	
174	A 32 716	206	Výduť		Redukční	20x22x5	4	Tmavě hnědá	4	
174	A 32 716	206	Výduť		Redukční	30x29x10	10	Hnědá	3	
174	A 32 716	206	Výduť		Oxidační	22x27x5	10	Hnědo oranžová	3	96
174	A 32 716	206	Výduť		Oxidační	26x32x8	8	Hnědo oranžová	4	97
174	A 32 716	201	Výduť		Redukční	26x24x5	4	Černá	3	
174	A 32 716	202	Výduť	Vícenásobná šroubovice	Redukční	24x27x5	6	Černo šedá	3	

174	A 32 716	202	Výduť	Pásová výzdoba – vpichy	Redukční	24x34x6	6	Černá	4	98
174	A 32 716	202	Výduť		Redukční	24x24x5	4	Hnědá	3	
174	A 32 716	206	Podhrdlí	Nepravidelná vícenásobná hřebenová vlnice	Oxidační	39x43x11	16	Hnědá	4	99
174	A 32 716	206	Okraj		Oxidační	24x28x7	6	Hnědá	3	
174	A 32 716	207	Okraj	Vícenásobná šroubovice	Redukční	25x32x9	8	Černo oranžová	4	
174	A 32 749	204	Podhrdlí	Linie hřebenových vpichů	Redukční	27x39x7	10	Hnědá	4	100
174	A 32 749	202	Podhrdlí		Redukční	32x33x6	10	Tmavě hnědá	4	101
174	A 32 749	202	Výduť	Hřebenové linie	Redukční	40x53x6	12	Černo hnědá	5	102
174	A 32 749	205	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	35x66x6	14	Tmavě hnědá	6	
174	A 32 749	207	Výduť		Redukční	33x30x6	6	Hnědá	4	
174	A 32 749	202	Okraj		Redukční	60x100x26	162	Tmavě hnědá	8	
174	A 32 823	202	Výduť		Redukční	49x40x7	18	Černá	5	

174	A 32 722	201	Výduť		Redukční	57x48x7	22	Šedo černá	6	
179	A 32 748	203	Výduť		Redukční	24x40x6	6	Šedá	4	
184	A 32 829	202	Výduť		Redukční	25x45x7	10	Tmavě hnědá	5	
184	A 32 829	202	Výduť	Vícenásobná rytá linie	Redukční	58x65x7	38	Tmavě hnědá	7	
188	A 32 817	202	Výduť		Redukční	31x45x8	12	Šedo černá	4	
188	A 32 817	202	Výduť	Vícenásobná hřebenová linie	Redukční	45x44x7	18	Černá	5	
188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná jednoduchá šorubovice	Redukční	53x67x7	30	Černo oranžová	7	103
188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	21x20x6	2	Černo oranžová	3	104
188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	28x30x7	6	Černo oranžová	3	105
188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	39x36x7	11	Černo oranžová	4	106

188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	29x33x7	6	Černo oranžová	4	107
188	A 32 817	201	Výduť	Vícenásobná rytá šroubovice	Redukční	24x49x7	8	Černo oranžová	5	108
189	A 32 816	201	Výduť		Redukční	32x35x5	10	Šedo černá	4	
189	A 32 816	201	Výduť		Redukční	26x23x7	5	Tmavě hnědá	3	
189	A 32 816	202	Výduť		Redukční	20x23x8	6	Hnědá	3	
189	A 32 816	202	Výduť	Hřebenová šroubovice	Redukční	55x58x7	24	Hnědá	6	109
189	A 32 816	202	Okraj	Hřebenová linie a písem hřebenových vpichů – motiv jedlové větévky	Redukční	48x89x7	46	Tmavě hnědá	8	110
189	A 32 926	206	Výduť		Oxidační	38x41x11	18	Hnědo oranžová	4	
189	A 32 926	206	Výduť		Oxidační	27x30x10	8	Hnědo oranžová	3	

189	A 32 926	206	Výduť		Oxidační	23x26x7	5	Hnědo oranžová	3	
189	A 32 926	206	Výduť		Oxidační	21x29x11	7	Hnědo oranžová	3	
189	A 32 926	202	Výduť		Redukční	28x28x9	8	Hnědo černá	3	
189	A 32 926	202	Výduť		Redukční	16x24x9	4	Hnědo černá	3	
189	A 32 926	204	Výduť		Redukční	20x27x9	3	Hnědo černá	3	
189	A 32 926	204	Výduť		Redukční	13x16x9	2	Hnědá	2	
189	A 32 926	202	Výduť	Vícenásobná hřebenová vlnice	Redukční	27x26x7	8	Šedo černá	3	111
189	A 32 926	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	31x34x8	8	Šedo hnědá	4	
189	A 32 926	206	Okraj		Oxidační	31x27x7	7	Hnědo šedá	4	
189	A 32 926	203	Okraj		Redukční	36x40x10	19	Šedo černá	4	
189	A 32 926	202	Okraj	Hřebenová vlnice	Redukční	41x81x7	36	Černá	7	112
189	A 32 906	203	Výduť		Redukční	22x7x10	4	Hnědá	3	
189	A 32 906	203	Výduť		Redukční	24x35x14	8	Hnědá	3	
189	A 32 906	202	Výduť		Redukční	30x31x9	10	Tmavě hnědá	4	
18	A 32	20	Výduť		Redukční	18x24x	4	Hnědá	3	

9	906	3				11				
189	A 32 906	206	Výduť		Oxidační	25x23x8	6	Šedo hnědá	3	
189	A 32 906	202	Výduť		Redukční	21x13x7	1	Hnědá	3	
189	A 32 906	201	Výduť	Rytá šroubovice	Redukční	29x37x5	8	Tmavě hnědá	4	
195	A 32 901	202	Podhrdlí		Redukční	26x32x7	8	Hnědá	4	
195	A 32 901	203	Výduť		Redukční	25x28x8	6	Černo šedá	3	
195	A 32 901	203	Výduť		Redukční	26x33x7	6	Šedá	4	
196	A 32 853	206	Výduť		Oxidační	38x41x10	20	Hnědá	5	
196	A 32 853	206	Výduť		Oxidační	32x29x8	6	Hnědá	3	
196	A 32 853	208	Výduť		Oxidační	38x43x10	16	Hnědo červená	5	
196	A 32 853	206	Výduť		Oxidační	29x33x11	14	Hnědá	4	
196	A 32 853	206	Výduť	Hřebenová linie	Oxidační	38x40x5	12	Hnědá	5	113
196	A 32 853	205	Výduť	Hřebenová linie a vlnice	Oxidační	26x33x6	6	Oranžovo hnědý	4	114
196	A 32 853	206	Výduť	Nepravidelná vícenásobná hřebenová vlnice	Oxidační	30x51x6	10	Tmavě hnědá	6	115

196	A 32 853	206	Výduť	Nepravidelná hřebenová vlnice	Oxidační	29x47x6	8	Tmavě hnědá	5	116
196	A 32 853	203	Okraj		Redukční	31x41x9	16	Hnědá	5	
196	A 32 853	208	Podhrdlí		Oxidační	29x31x7	8	Hnědo červená	4	
197	A 32 907	202	Výduť		Redukční	34x32x11	14	Hnědá	4	
197	A 32 907	203	Výduť		Redukční	27x31x6	6	Světle hnědá	4	
197	A 32 907	202	Výduť		Redukční	36x34x6	8	Hnědá	4	
197	A 32 907	204	Výduť		Redukční	19x36x9	9	Šedá	4	
197	A 32 907	204	Podhrdlí	Nepravidelná hřebenová vlnice	Redukční	38x28x13	16	Hnědá	4	
197	A 32 907	206	Výduť	Rytá šroubovice v kombinaci s hřebenovou vlnicí	Oxidační	48x61x8	22	Tmavě hnědá	6	117
197	A 32 907	202	Okraj		Redukční	28x36x10	14	Hnědá	4	
203	A 33 044	206	Výduť		Oxidační	27x26x10	10	Hnědo oranžová	3	

203	A 33 044	204	Výduť		Redukční	37x52x11	24	Černo oranžová	5	
205	A 32 150	202	Podhrdlí		Redukční	25x35x6	5	Černá	4	
205	A 32 150	202	Výduť		Redukční	25x34x7	6	Hnědá	4	
952	A 32 372	202	Výduť	Hřebenová linie	Redukční	29x33x4	6	Hnědá	4	
952	A 32 372	202	Okraj		Redukční	31x40x9	12	Tmavě hnědá	4	

19 Kresebná dokumentace keramických střepů ze čtverce H6

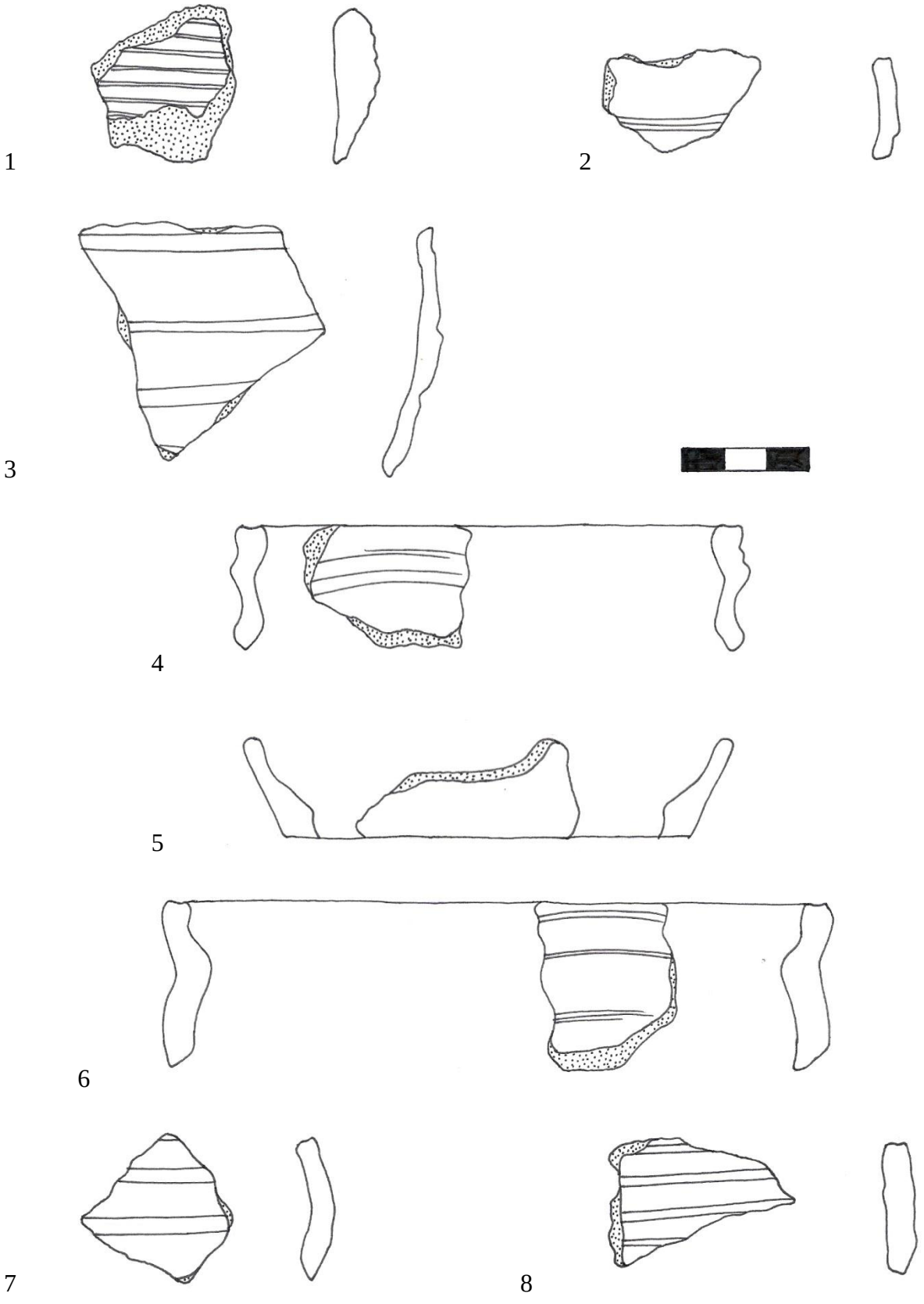

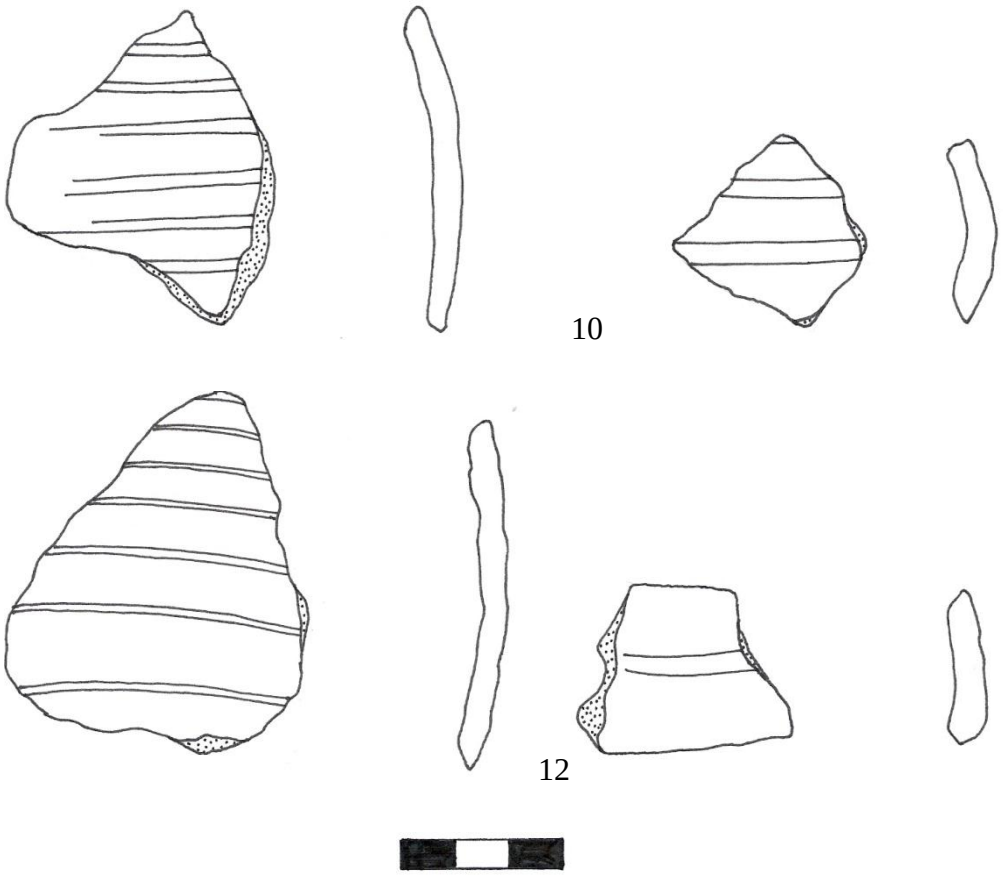
9
10
11
12
13
14
15
16

17

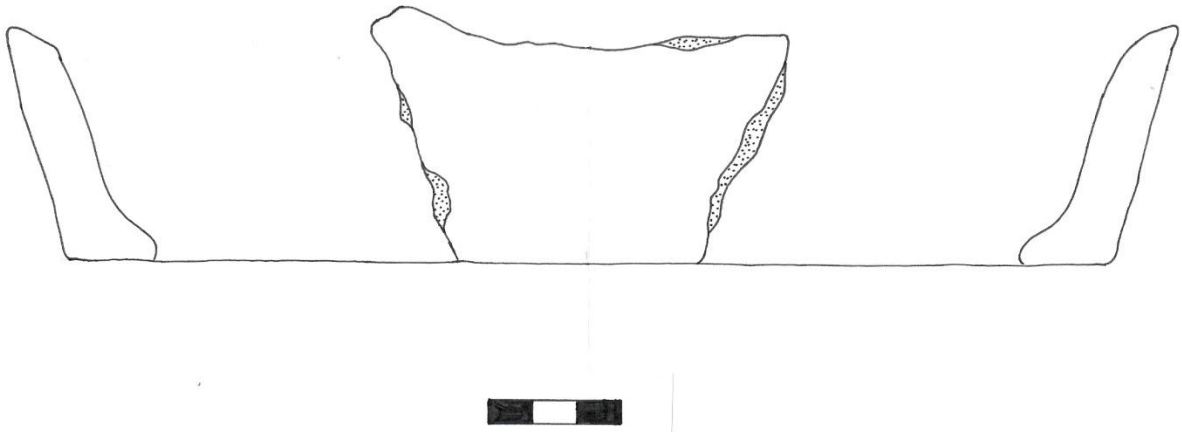

18

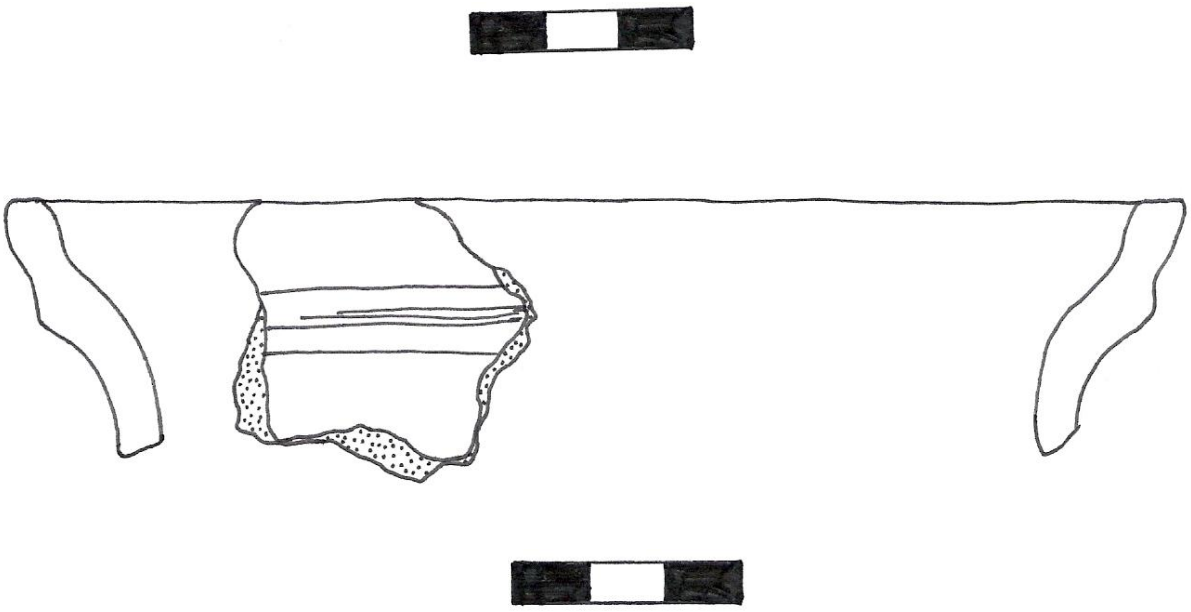

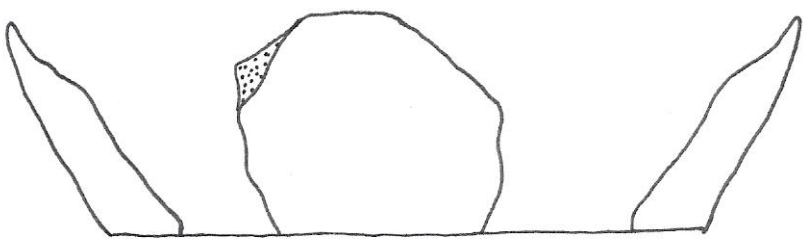

19

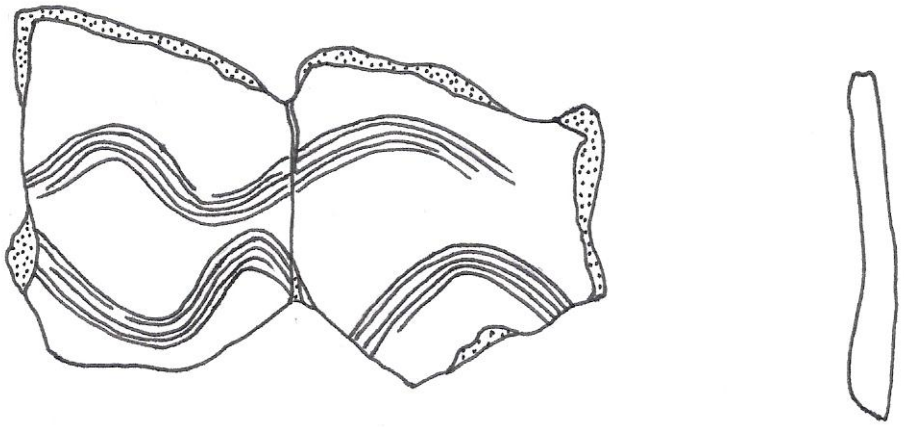

20

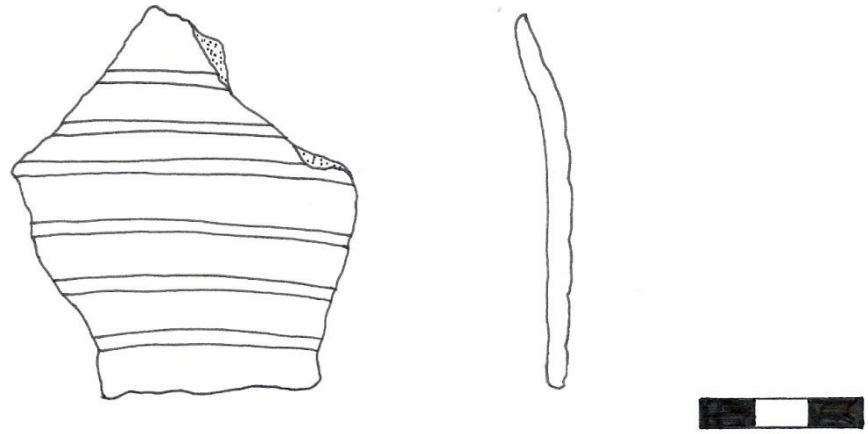

21

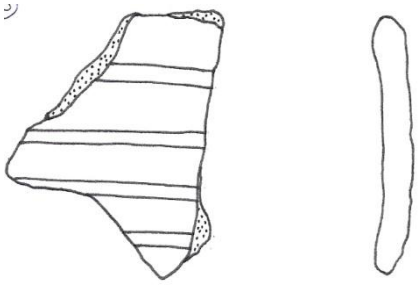

22

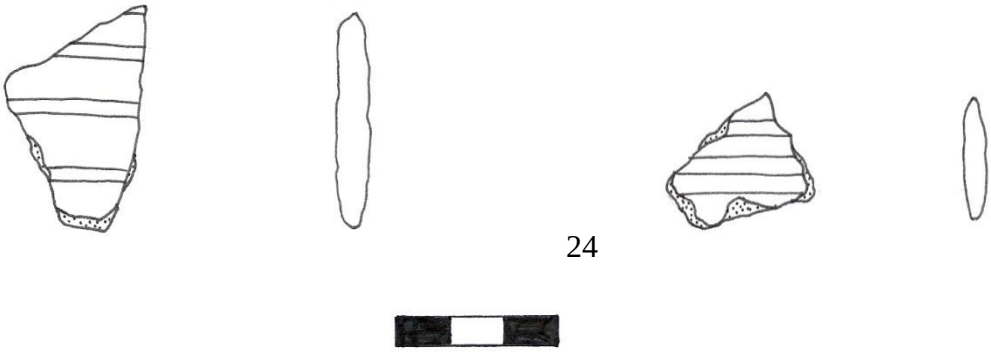

23 24

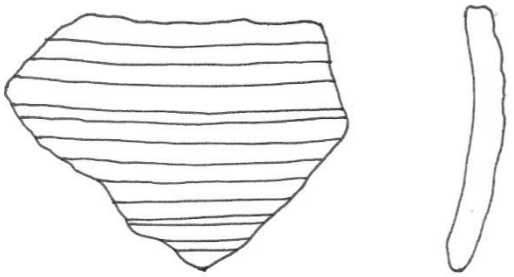

25

26

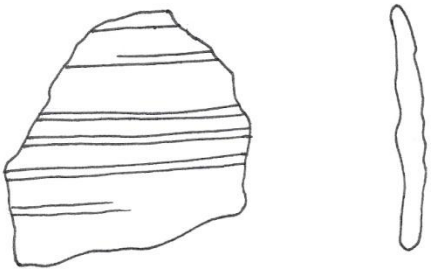

27

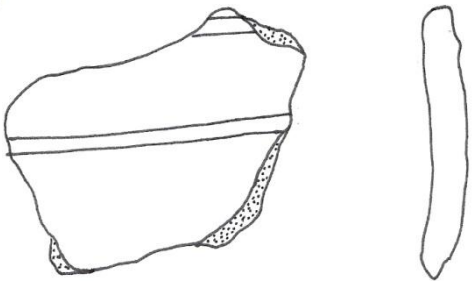

28

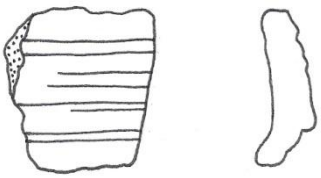

29

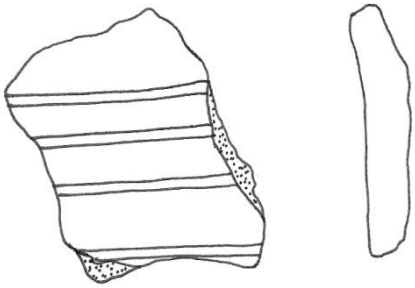

30

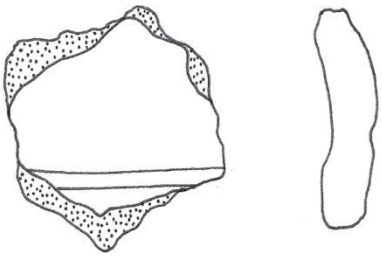

31

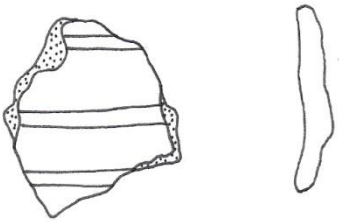

32

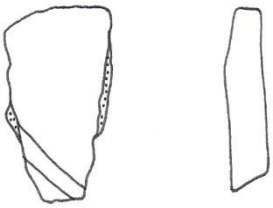

33

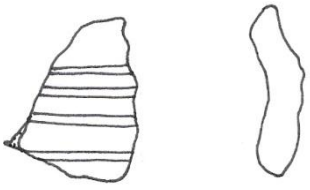

34

35

36

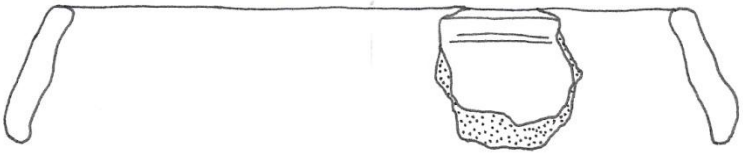

37

38

39

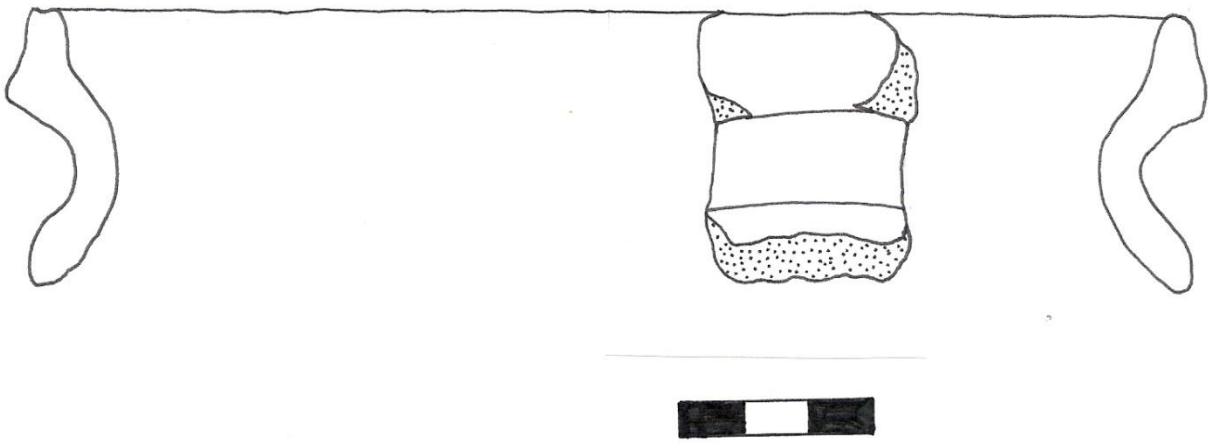

40

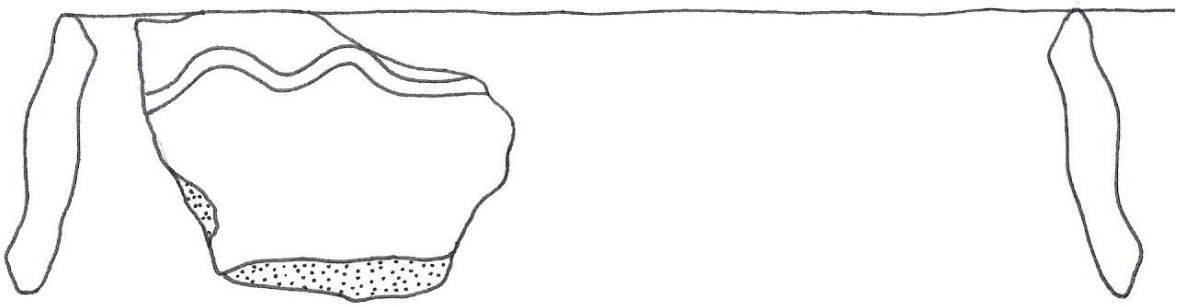

41

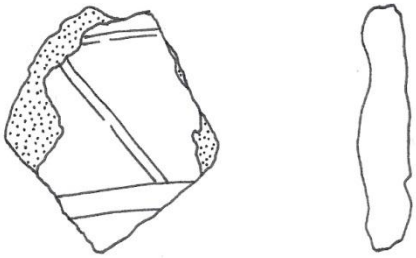

42

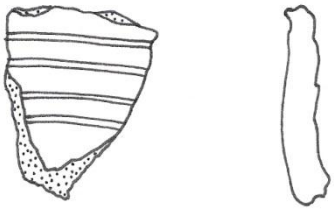

43

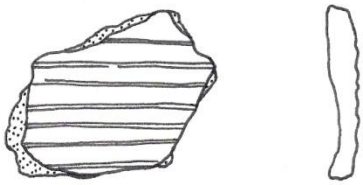

44

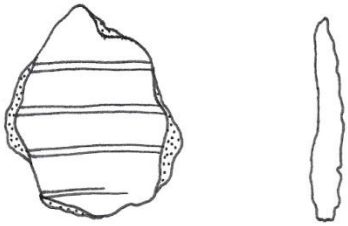

45

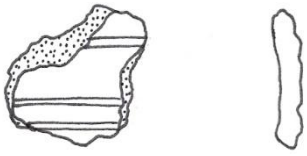

46

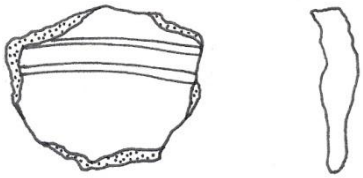

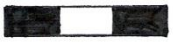

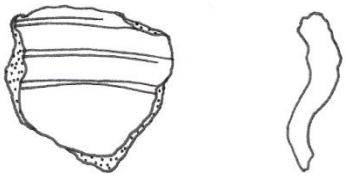

47

48

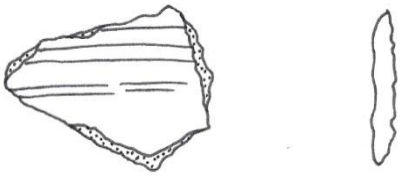

49

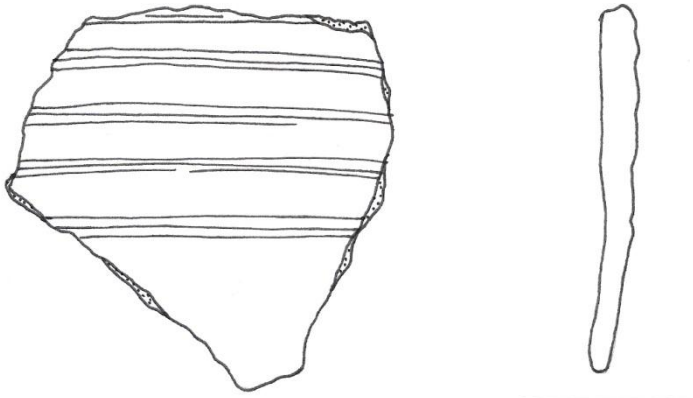

50

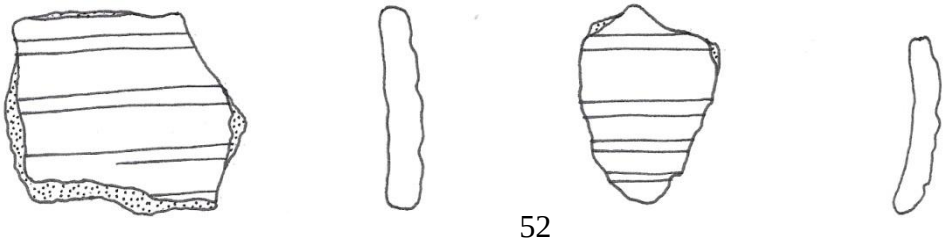

51

52

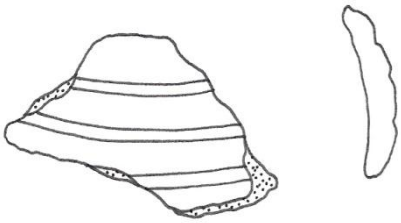

53

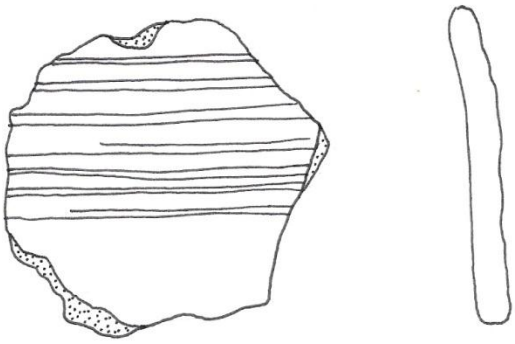

54

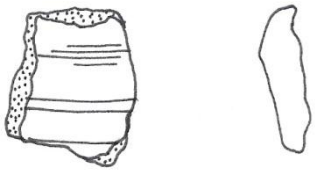

55

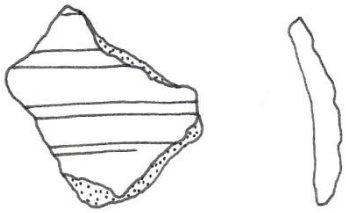

56

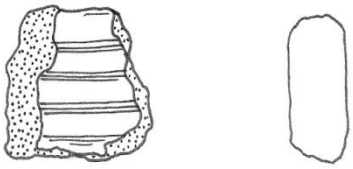

57

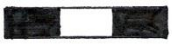

58

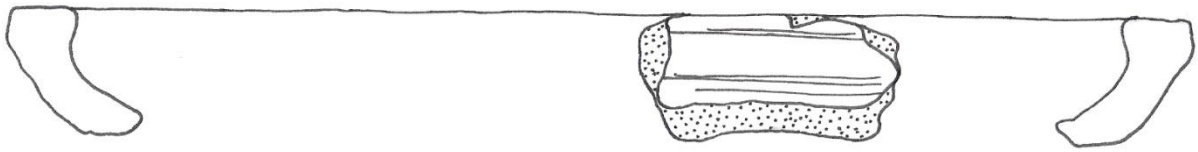

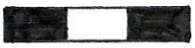

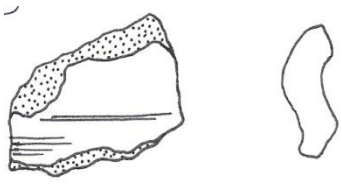

59

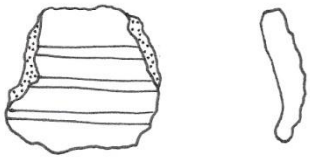

60

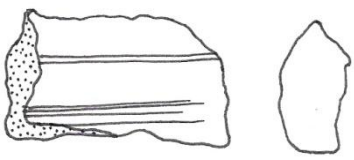

61

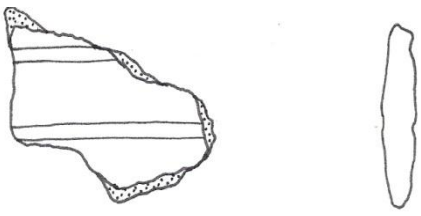

62

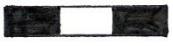

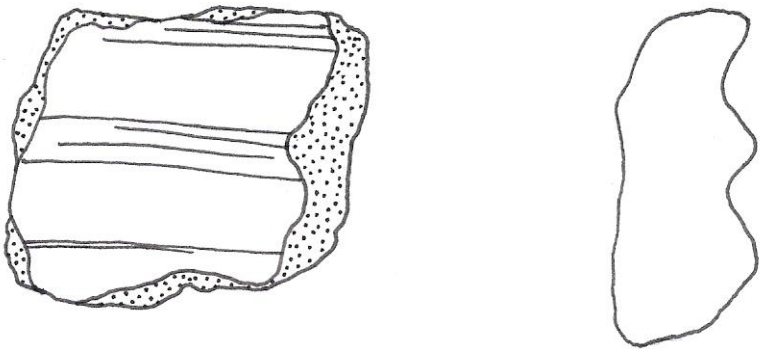

63

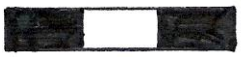

64

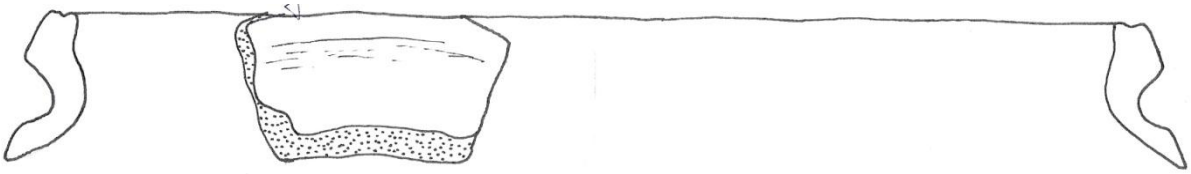

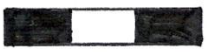

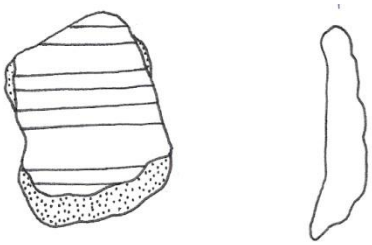

65

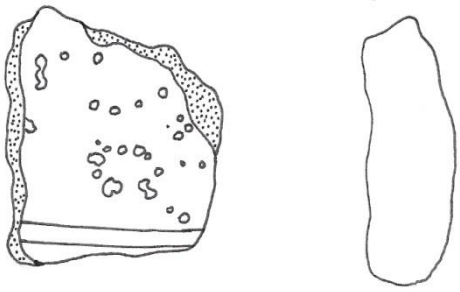

66

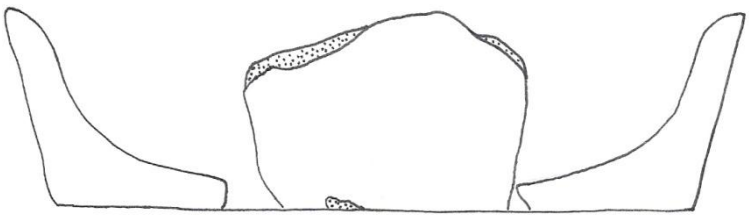

67

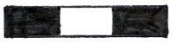

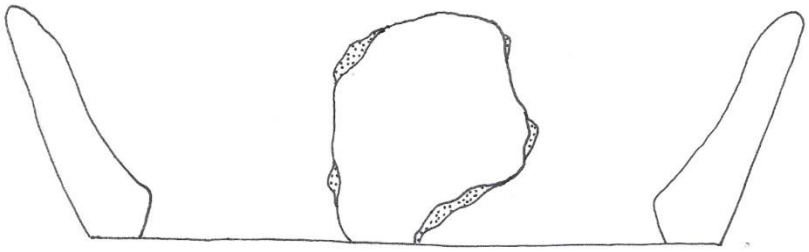

68

69

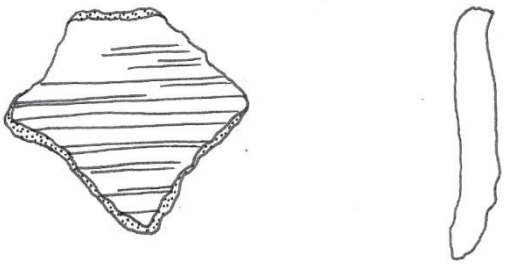

70

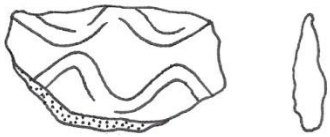

71

72

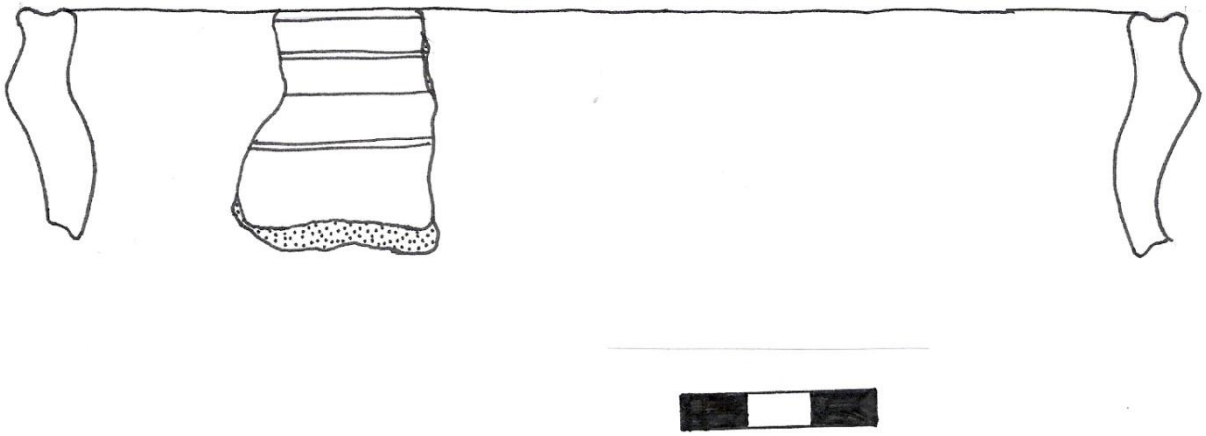

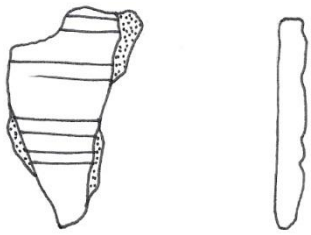

73

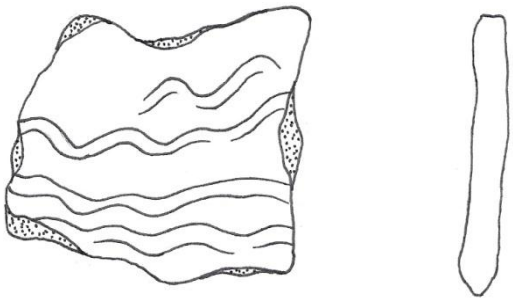

74

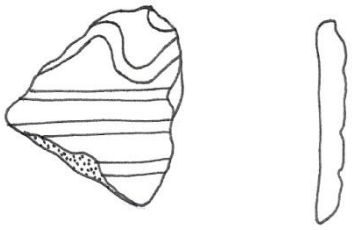

75

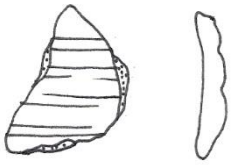

76

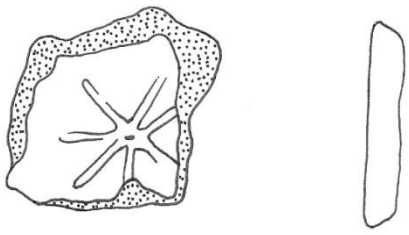

77

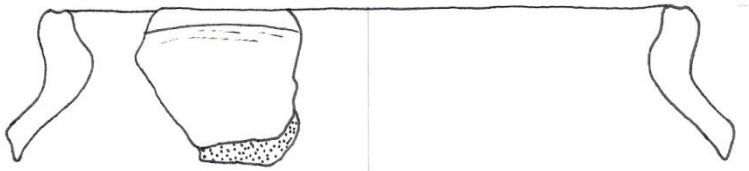

78

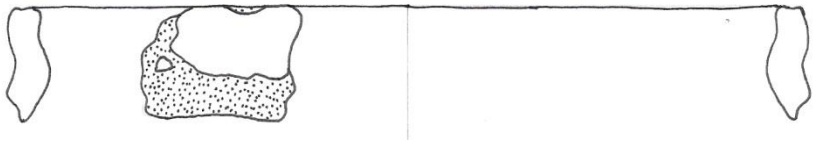

79

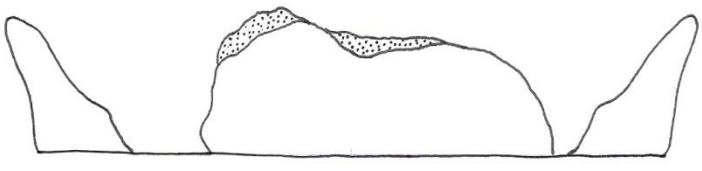

80

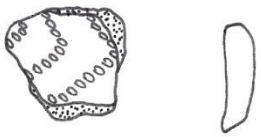

81

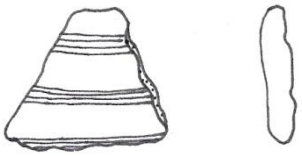

82

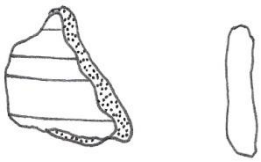

83

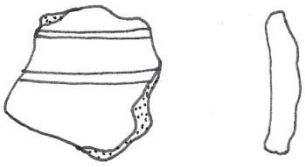

84

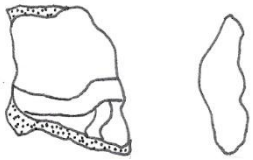

85

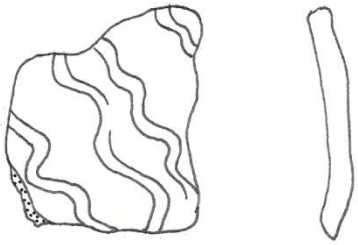

86

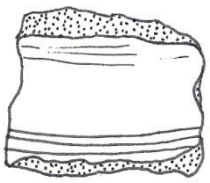

87

88

89

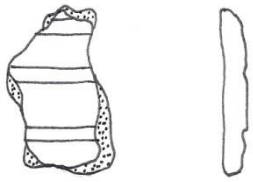

90

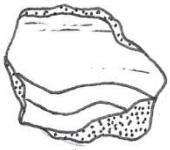

91

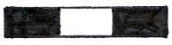

92

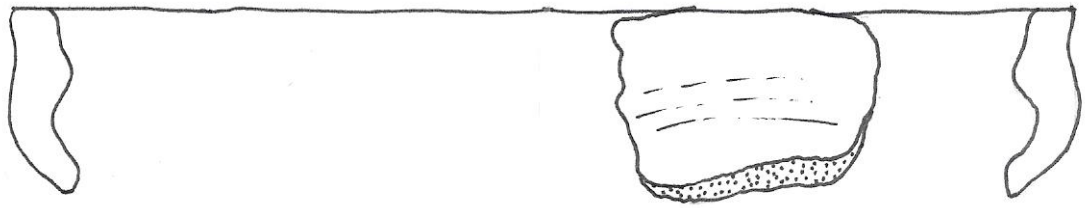

93

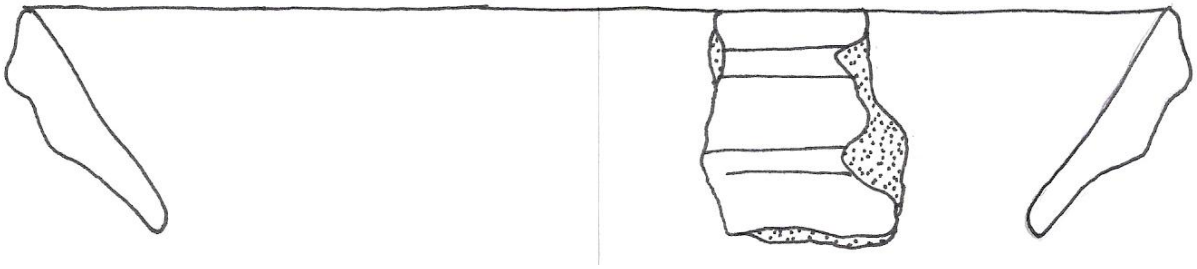

94

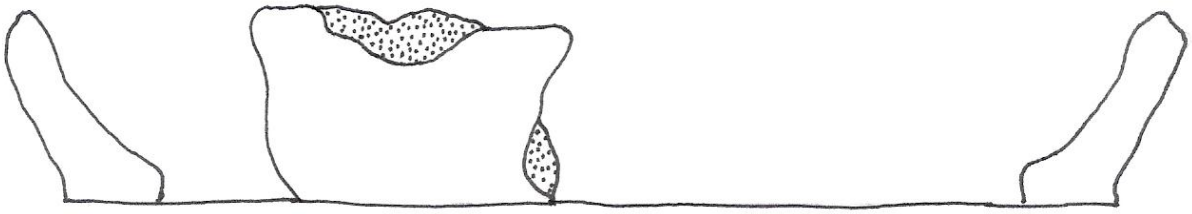

95

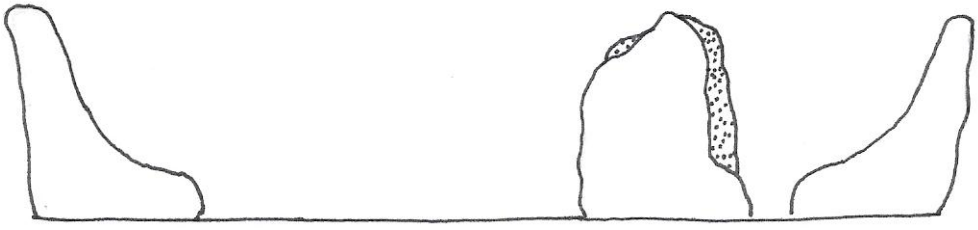

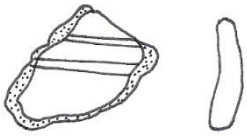

96

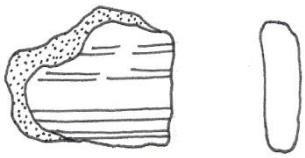

97

98

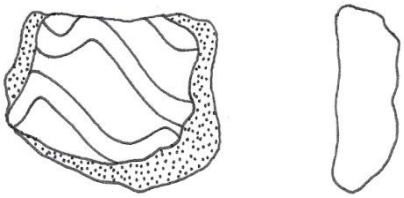

99

100

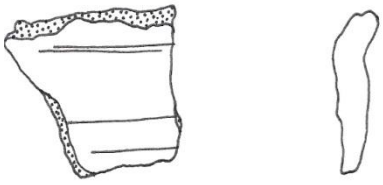

101

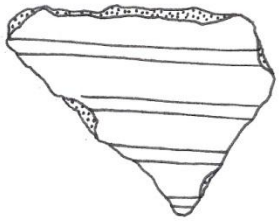

102

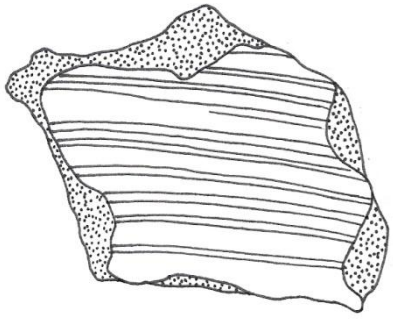

103

104

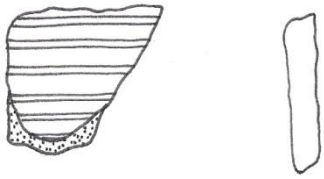

105

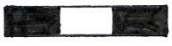

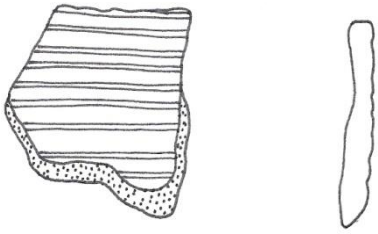

106

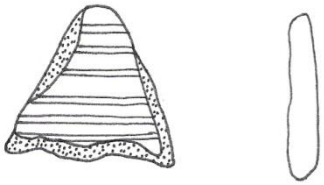

107

108

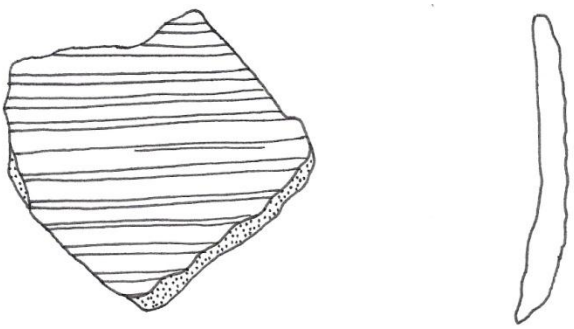

109

110

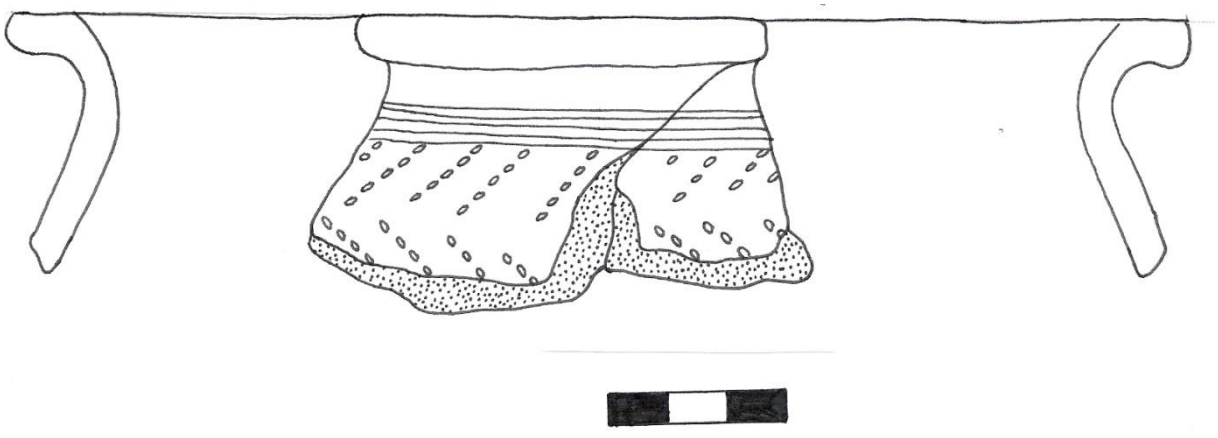

111

112

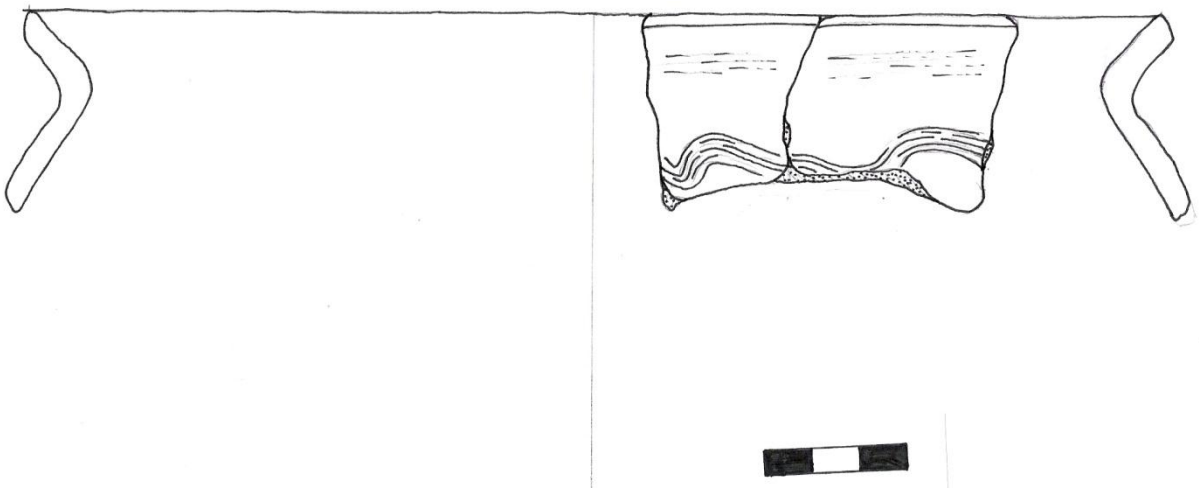

113

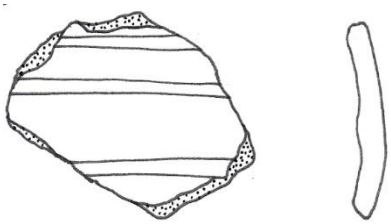

114

115

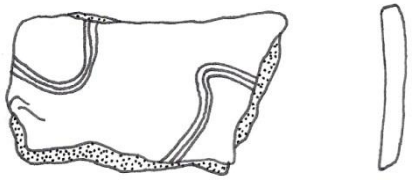

116

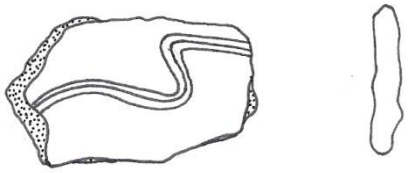

117

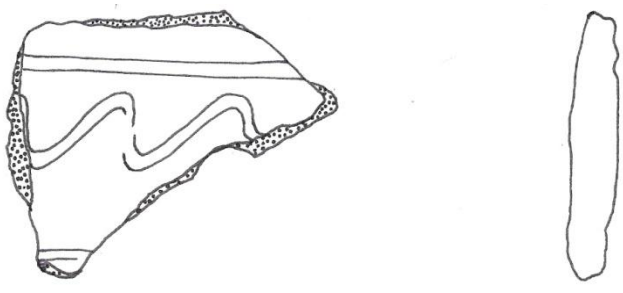

20 Seznam obrazových příloh

Obr. 1. Chrudim. Symboly města – městský znak a prapor.

Obr. 2. Chrudim. Územní plán města Chrudimě.

Obr. 3. Chrudim. Typické panorama města se svou dominantou, kostelem Nanebevzetí P. Marie.

Obr. 4. Chrudim. Resslovo náměstí se starou radnicí, novoměstskou kašnou s morovým sloupem.

Obr. 5. Chrudim. Chrám nanebevzetí P. Marie.

Obr. 6. Chrudim. Regionální muzeum v Chrudimi, pohled ze Široké ulice.

Obr. 7. Chrudim. Řeka Chrudimka se svou vegetací.

Obr. 8. Chrudim. Městský hradební systém s Myší dírou.

Obr. 9. Chrudim. Štěpánkova ulice.

Obr. 10. Chrudim. Podloubí ve Štěpánkově ulici.

Obr. 11. Chrudim. Socha chrudimského rodáka, vynálezce lodního šroubu, Josefa Ressela místěná před budovami Regionálního muzea.

Obr. 12. Chrudim. Podoba kostela s. Kateřiny před požárem roku 1850. Z fotoateliéru Rudolfa Vařejky.

Obr. 13. Chrudim. Kostel sv. Michala z počátku 16. století. Fotoateliér R. Vařejky.

Obr. 14. Chrudim, Hradební ulice. Rozdělení zkoumané plochy na čtverce.

Obr. 15. Chrudim, Hradební ulice. Pohled na situaci v sondě H6 po vyjmutí výplní sklepa a jímky.

Obr. 16. Chrudim, Hradební ulice. Kontext 189 se stopami po obytném zázemí hradiště.

Obr. 17. Chrudim, Hradební ulice. Pohled na pravěkou sídlištní vrstvu po vyzvednutí stratigraficky mladších kontextů.

Obr. 18. Chrudim, Hradební ulice. Objekt č. 952 po vybrání výplně.

Obr. 19. Chrudim, Hradební ulice. Detail obezdění jímky č. 952 s maltovitým pojivem mezi jednotlivými opukovými kameny.

Obr. 20. Chrudim, Hradební ulice. Kresba severního řezu čtverce H6, konkrétně jímkou č. 952.

Obr. 21. Chrudim, Hradební ulice. Západní řez čtverce H6.

Obr. 22. Chrudim, Hradební ulice. Východní řez sondou H6.

Obr. 23. Chrudim, Hradební ulice. Jižní řez sondou H6.

21 Obrazová příloha

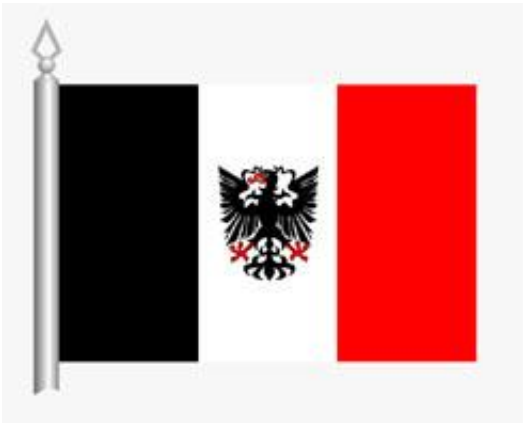

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

2918/4
hřeb
269. 60
9
33/2
0 5 10m
270. 31
10
269. 67
2921/1
jímka 943
jímka 974
jímka 927
jímka 938
jímka 928
jímka 951
jímka 932
930
jímka 962
jímka 952
14
15
2921/3
2921/2
Hradební
hřeb
270. 28

14

15

16

17

18

19

H6 S řez objektem

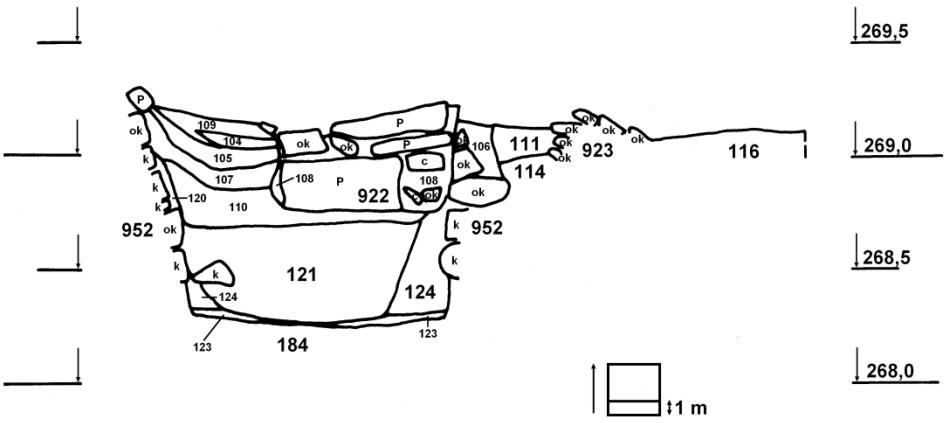

20

H6 Z

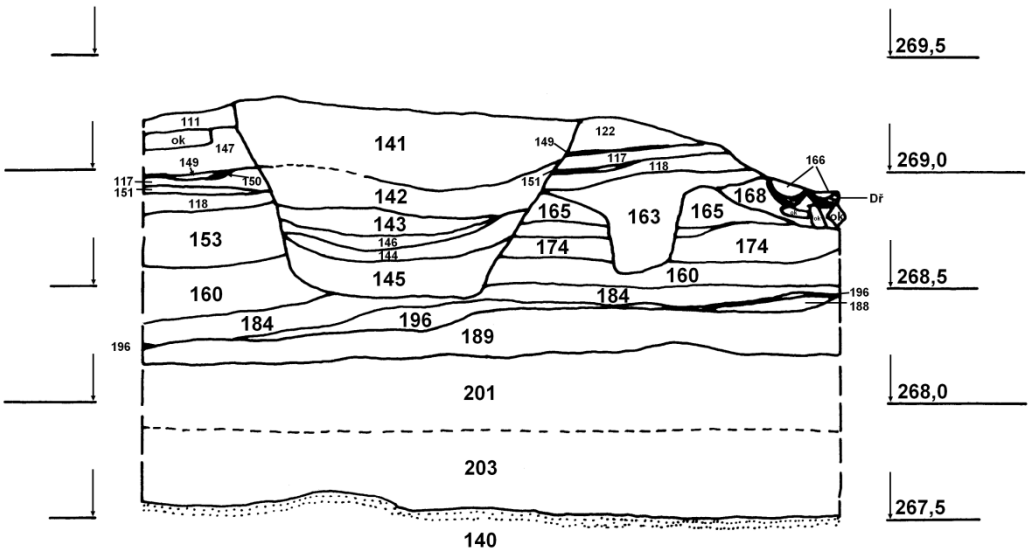

21

H6 V

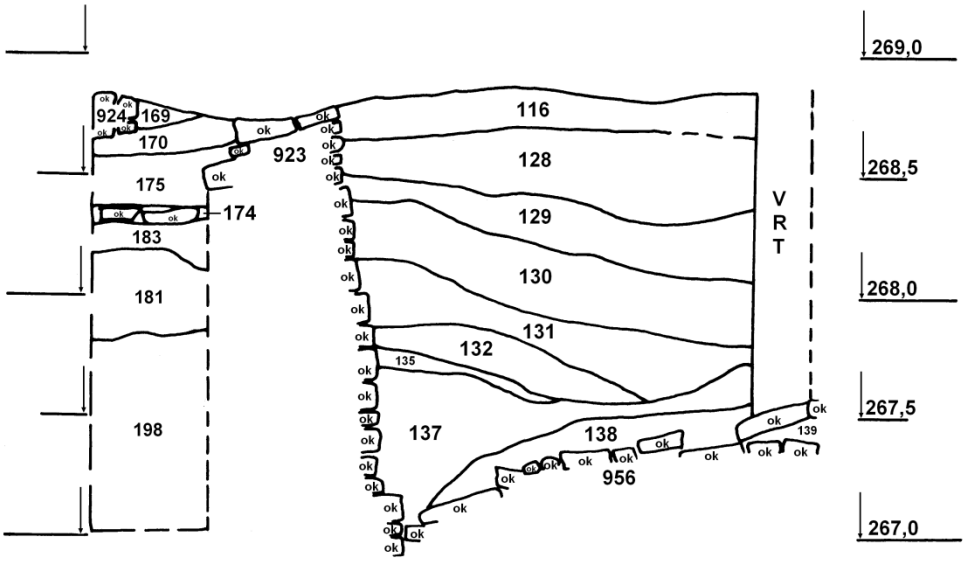
269,0
268,5
268,0
267,5
267,0
924
169
170
175
174
183
181
198
923
116
128
129
130
131
132
135
137
138
956
139
V
R
T

22

H6 J

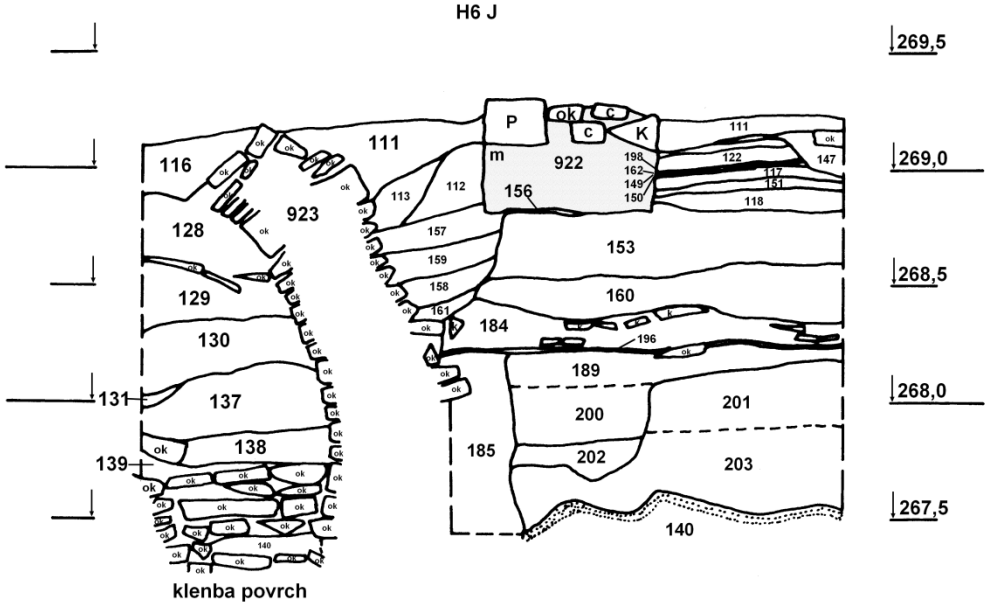
269,5
269,0
268,5
268,0
267,5
P
c
K
m
922
156
111
116
128
129
130
131
137
138
139
923
113
112
157
159
158
161
153
160
184
196
189
200
201
202
203
185
140
147
122
117
151
118
198
162
149
150
klenba povrch

23